

TEM raportteja

5/2012

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

Vuoden 2011 tarkistus

Käännös julkaisusta
OECD Guidelines for Multinational Enterprises 2011 Edition

Työelämä- ja markkinaosasto

30.10.2013

OECD:n toimintaohjeiden monikansallisille yrityksille (vuoden 2011 tarkistuksen) suomenkielisen version laatu ja sen yhteensopivuus alkuperäisen kielen kanssa ovat yksinomaan käännöksen tekijän työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla. Mikäli eroavaisuuksia on alkuperäisen ja suomenkielisen version välillä vain alkuperäinen on pätevä.

Alkusanat

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille sisältävät valtioiden esittämiä suosituksia monikansallisille yrityksille, jotka toimivat toimintaohjeet hyväksyneissä valtioissa tai niistä käsin. Toimintaohjeissa esitetään vapaaehtoisuuteen perustuvat periaatteet ja normit sovellettavien lakien ja kansainvälisten standardien mukaiselle vastuulliselle liiketoiminnalle kansainvälisessä ympäristössä. Toimintaohjeet ovat ainoa vastuullista liiketoimintatapaa koskeva monenvälisesti sovittu, kattava säännöstö, jota valtiot ovat sitoutuneet edistämään.

Toimintaohjeiden suositukset ilmaisevat niiden valtioiden yhteisiä arvoja, joista on peräisin merkittävä osa suoria kansainvälisiä investointeja ja joissa sijaitsevat useat suuret monikansalliset yritykset. Toimintaohjeiden tavoitteena on edistää yritysten panosta taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kehityksen puolesta maailmalla.

Toimintaohjeiden tukena on ainutlaatuinen toimeenpanojärjestelmä, jossa hallitusten perustamat kansalliset yhteyselimet (National Contact Points, NCP) lisäävät toimintaohjeiden tunnettuutta ja soveltavat niitä. Kansalliset yhteyselimet auttavat yrityksiä ja niiden sidosryhmiä toimintaohjeiden soveltamista edistävissä toimissa. Ne toimivat myös välitys- ja sovittelufoorumina mahdollisten käytännön ongelmien ratkaisussa.

Yhteensä 42 OECD-maan ja muun maan, jotka eivät kuulu OECD:hen mutta ovat hyväksyneet OECD:n kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskevan julistuksen (OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises) ja siihen liittyvän päätöksen, hallitukset aloittivat toimintaohjeiden päivitystyön 4. toukokuuta 2010. Tavoitteena oli ottaa huomioon kansainvälisten investointien ja monikansallisten yritysten ympäristössä tapahtuneet muutokset edellisen, vuonna 2000 tehdyn tarkistuksen jälkeen. Sovittujen muutosten tavoitteena on varmistaa, että toimintaohjeet muodostavat edelleen ensisijaisen kansainvälisen vastuullista liiketoimintaa edistävän välineen.

Kaikki 42 toimintaohjeet hyväksyntyä valtiota hyväksyivät päivitetty toimintaohjeet ja niihin liittyvän päätöksen OECD:n 50-vuotisjuhlahakouksessa 25. toukokuuta 2011.

Toimintaohjeisiin tehtiin seuraavia muutoksia:

- Uusi ihmisoikeuksia käsittelevä luku, joka on yhtenevä yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien ”Protect, Respect and Remedy” -viitekehyksen toimeenpanoperiaatteiden kanssa (Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework).
- Huolellisuusvelvoitetta (due diligence) ja vastuullista toimitusketjun hallintaa koskeva uusi, kattava lähestymistapa on huomattava parannus aiempaan verrattuna.
- Tärkeitä muutoksia monissa tiettyä aihepiiriä käsittelevissä luvuissa, kuten työ ja työelämän suhteet, lahjonnan, lahjusten vaatimisen ja kiristyksen torjunta, ympäristö, kuluttajansuoja, yritystoimintaa koskevien tietojen ilmoittaminen ja verotus.
- Selkeämpi, lujitettu menettelytapaohjeistus kansallisten yhteyselinten roolin vahvistamiseksi, niiden toiminnan tehostamiseksi ja toiminnallisen vastaavuuden edistämiseksi.
- Ennakoiva toimeenpanosuunnitelma, jotta yrityksiä voidaan auttaa kantamaan vastuunsa uusien haasteiden edessä.

Ohjeet hyväksyneet valtiot päivittivät toimintaohjeet, ja prosessissa kuultiin aktiivisesti useita sidosryhmiä ja kumppaneita. Kaikki ne G20-maat, jotka eivät ole hyväksyneet toimintaohjeita, saivat osallistua prosessiin tasavertaisina. Ne antoivat siihen tärkeän panoksen, kuten myös Aasiassa, Afrikassa, Latinalaisessa Amerikassa sekä Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa järjestettyjen konsultaatioiden osallistujat. OECD:n liike-elämän ja teollisuuden neuvoo-antava komitea (Business and Industry Advisory Committee), OECD:n ammattiyhdistysliikkeiden neuvoo-antava komitea (Trade Union Advisory Committee) ja kansalaisjärjestöjen verkosto OECD Watch toivat liike-elämän, työntekijäjärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen näkemyksiä esille säännöllisissä kuulemisissa ja osallistumalla aktiivisesti toimintaohjeiden päivityksestä vastaavan työryhmän neuvoo-antavan ryhmän toimintaan. Toimintaohjeiden päivitykseen antoivat kattavan panoksensa myös YK:n pää-

sihteerin erityisedustaja professori John Ruggie ja Kansainvälinen työjärjestö ILO yhdessä muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa.

OECD:n kilpailua, kuluttajapolitiikkaa, hyvää hallintotapaa, työllisyys-, työvoima- ja sosiaaliasioita, ympäristöpolitiikkaa ja veroasioita käsittelevät komiteat sekä lahjontaa kansainvälisessä liiketoiminnassa pohtiva työryhmä osallistuivat alaansa käsittelevien toimintaohjeiden lukujen päivitykseen.

Päivitystyötä tukivat OECD:n investointiyksikkö, joka toimi OECD:n investointikomitean sihteeristön roolissa, tiiviissä yhteistyössä lakiasioiden osaston (Legal Directorate), veropolitiikan ja -hallinnon keskuksen (Centre for Tax Policy and Administration), korruption torjuntayksikön (Anti-Corruption Division), kilpailuyksikön (Competition Division), yritysasioiden yksikön (Corporate Affairs Division), työllisyysanalyysi ja -politiikkayksikön (Division for Employment Analysis and Policy), ympäristö- ja talousintegraatioyksikön (Environment and Economy Integration Division) sekä tieto-, viestintä- ja kuluttajapoliittisen yksikön (Information, Communications and Consumer Policy Division) kanssa.

Sisällysluettelo

Kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskeva julistus.....	6
Osa I	7
OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille.....	7
Suosituksia vastuullista liiketoimintaa varten kansainvälisessä ympäristössä	7
Johdanto.....	8
I Käsitteet ja periaatteet	9
II Yleiset periaatteet	11
III Yritystoimintaa koskevien tietojen ilmoittaminen.....	16
IV Ihmisoikeudet	19
V Työ ja työelämän suhteet.....	21
VI Ympäristö	25
VII Lahjonnan, lahjusvaatimusten ja kiristyksen torjunta.....	28
VIII Kuluttajansuoja.....	31
IX Tiede ja teknologia	34
X Kilpailu.....	35
XI Verotus.....	36
Osa II	38
OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevien toimintaohjeiden toimeenpanomääräykset	38
Muutos neuvoston monikansallisille yrityksille suunnattuja OECD:n toimintaohjeita koskevaan päätökseen	38
I Kansalliset yhteyselimet	39
II Investointikomitea	39
III Päätöksen tarkistaminen	40
Menettelytapaohje	40
I Kansalliset yhteyselimet	40
II Investointikomitea	42
Toimeenpanoa koskeva selitysosa.....	43
I Kansallisten yhteyselinten menettelytapaohjetta koskeva selitysosa	44
II Investointikomitean menettelytapaohjetta koskeva selitysosa.....	50

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, vuoden 2011 tarkistus © OECD 2011

KANSAINVÄLISTÄ SIOJITUSTOIMINTAA JA MONIKANSALLISIA YRITYKSIÄ KOSKEVA JULISTUS

25. päivänä toukokuuta 2011

JULISTUKSEN HYVÄKSYNEET VALTIOT¹

KATSOVAT, ETTÄ:

- Kansainvälinen sijoitustoiminta on erittäin tärkeää maailmantalouden kannalta ja on huomattavasti edistänyt näiden maiden kehitystä;
- Monikansallisilla yrityksillä on tärkeä rooli investointiprosessissa;
- Kansainvälisellä yhteistyöllä voidaan edistää ulkomaalaisille sijoituksille suotuisaa ilmapiiriä, kannustaa monikansallisia yrityksiä edistämään taloudellista, sosiaalista ja ekologista kehitystä sekä minimoida ja ratkaista yritysten toiminnasta mahdollisesti seuraavia ongelmia;
- Kansainvälisen yhteistyön edut korostuvat, kun kansainväliseen sijoitustoimintaan ja monikansallisiin yrityksiin liittyviä kysymyksiä käsitellään toisiinsa liittyviä välineitä käsittävän tasapainoisen kehyksen kautta;

JULISTAVAT:

Toimintaohjeet monikansallisille yrityksille I.

Että ne yhteisesti kehottavat alueellaan tai alueeltaan käsin toimivia monikansallisia yrityksiä noudattamaan monikansallisia yrityksiä koskevia toimintaohjeita, jotka on määriteltä tämän asiakirjan liitteessä 1², ja että ne ottavat huomioon näkökohdat ja käsitykset, jotka esitetään Johdannossa ja jotka ovat olennainen osa ohjeita;

Kansallisen tason kohtelu II.

1.

Että julistuksen hyväksyneiden valtioiden tulisi tarpeidensa mukaisesti säilyttää yleinen järjestys, suojata keskeisiä turvallisuusetujaan ja täyttää kansainväliseen rauhaan ja turvallisuuteen liittyvät sitoumukset, myöntää alueellaan toimiville yrityksille, jotka ovat toisen julistuksen hyväksyneen valtion kansalaisten omistuksessa tai suoraan hallinnoimia (jäljempänä ”ulkomaaisessa määräysvallassa olevat yritykset”), lakien, asetusten ja hallinnollisten käytäntöjen mukainen kohtelu kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja yhtä suosiollisesti kuin vastaavissa tilanteissa kohdeltaisiin kansallisia yrityksiä (jäljempänä ”kansallisen tason kohtelu”);

2.

Että julistuksen hyväksyneet valtiot harkitsevat ”kansallisen tason kohtelun” soveltamista myös muiden kuin julistuksen hyväksyneiden valtioiden kohdalla;

3.

Että julistuksen hyväksyneet valtiot pyrkivät varmistamaan, että niiden alueelliset yksiköt soveltavat ”kansallisen tason kohtelua”;

4.

Että tämä julistus ei koske sen hyväksyneiden valtioiden oikeutta säädellä kansainvälisten sijoitusten tekemistä kyseiseen valtioon tai ulkomaisten yritysten perustamisen ehtoja;

¹ Julistuksen hyväksyneet valtiot käsittävät 25. päivänä toukokuuta 2011 kaikki OECD:n jäsenmaat sekä myös Argentiinan, Brasilian, Egyptin, Latvian, Liettuan, Marokon, Perun ja Romanian. Euroopan yhteisöä on pyydetty antamaan tukensa kansallisen tason kohtelua käsittelevälle osiolle sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

² Monikansallisia yrityksiä koskevien toimintaohjeiden teksti sisältyy tämän julkaisun osaan I.

JULISTUS

Ristiriitaiset vaatimukset III.

Että ne tekevät yhteistyötä välttääkseen tai minimoidakseen monikansallisiin yrityksin kohdistuvat ristiriitaiset vaatimukset ja että ne ottavat huomioon yleiset näkökohdat ja käytännön menettelytavat, jotka on määritetty tämän asiakirjan liitteessä 2³;

Kansainvälisen sijoitustoiminnan kannustimet ja esteet IV.

1. Että ne tunnistavat tarpeen vahvistaa yhteistyötään kansainvälisen suoran sijoitustoiminnan alalla;

2.

Että ne täten tunnistavat tarpeen antaa asiaankuuluva painoarvo julistuksen hyväksyneiden maiden etunäkökohdille, joihin lait, asetukset ja hallinnolliset käytännöt tällä alalla vaikuttavat (jäljempänä ”toimenpiteet”) ja jotka tarjoavat virallisia kannustimia tai asettavat esteitä kansainväliselle suoralle sijoitustoiminnalle;

3.

Että julistuksen hyväksyneet valtiot pyrkivät tekemään näistä toimenpiteistä mahdollisimman avoimia, jotta niiden merkitys ja tarkoitus voidaan varmistaa ja tietoa niistä on helposti saatavilla;

Konsultointia koskevat menettelytavat V.

Että ne ovat valmiita konsultoimaan toisiaan edellä kuvatuissa asioissa asiaa koskevien neuvoston päätösten mukaisesti;

Tarkistus VI.

Että ne arvioivat ajoittain uudelleen edellä mainittuja seikkoja tavoitteenaan tehostaa kansainvälistä taloudellista yhteistyötä julistuksen hyväksyneiden valtioiden kesken kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskevissa asioissa.

I. OECD:N TOIMINTAOHJEET MONIKANSALLISILLE YRITYKSILLE

Osa I

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

Suosituksia vastuullista liiketoimintaa varten kansainvälisessä ympäristössä

Teksti ja selitysosa

Sihteeristön huomautus: Selitysosat OECD:n monikansallisia yrityksiä koskeviin toimintaohjeisiin on hyväksytty investointikomitean laajennetussa istunnossa, johon osallistui kahdeksan kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskevan julistuksen hyväksynyttä maata, jotka eivät ole OECD:n jäseniä.* Selitysosien tarkoitus on tarjota tietoa toimintaohjeista ja toimintaohjeita koskevasta neuvoston päätöksestä sekä selvennyksiä niihin. Ne eivät ole osa kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskevaa julistusta tai neuvoston päätöstä OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevista toimintaohjeista.

Tässä julkaisussa selitysosat on sijoitettu niihin liittyvän luvun loppuun, ja ne on numeroitu juoksevasti 1–106.

* Argentiina, Brasilia, Egypti, Latvia, Liettua, Marokko, Peru ja Romania.

³ Monikansallisiin yrityksiin kohdistuvia ristiriitaisia vaatimuksia, yleisiä näkökulmia ja käytännön menettelytapoja käsittelevä teksti (General Considerations and Practical Approaches concerning Conflicting Requirements Imposed on Multinational Enterprises) on saatavilla OECD:n verkkosivustolta osoitteessa www.oecd.org/daf/investment.

I. OECD:N TOIMINTAOHJEET MONIKANSALLISILLE YRITYKSILLE

Johdanto

1.

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille (jäljempänä toimintaohjeet) ovat valtioiden monikansallisille yrityksille esittämiä suosituksia. Toimintaohjeilla pyritään varmistamaan, että näiden yritysten toiminta on sopusoinnussa valtioiden harjoittaman politiikan kanssa, vahvistamaan molemminpuolista luottamusta yritysten ja niiden toimintaympäristön muodostavien yhteiskuntien välillä, edistämään ulkomaisille sijoituksille suotuisaa ilmapiiriä ja lisäämään monikansallisten yritysten osallistumista kestäväen kehityksen edistämiseen. Toimintaohjeet ovat osa OECD:n kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskevaa julistusta (OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises), jonka muut osiot käsittelevät kansallisen tason kohtelua, monikansallisiin yrityksiin kohdistuvia ristiriitaisia vaatimuksia sekä kansainvälisten sijoitusten kannustimia ja esteitä. Toimintaohjeet tarjoavat vapaaehtoisuuteen perustuvia, sovellettavien lakien ja kansainvälisesti hyväksytyjen standardien mukaisia periaatteita ja normeja vastuulliselle liiketoiminnalle. Toimintaohjeet hyväksyneet maat sitoutuvat kuitenkin niiden soveltamiseen toimintaohjeita koskevan OECD:n neuvoston päätöksen mukaisesti (Decision of the OECD Council on the OECD Guidelines for Multinational Enterprises). Sen lisäksi toimintaohjeissa käsitellyt asiat voivat myös kuulua kansallisten lakien ja kansainvälisten sitoumusten soveltamisalaan.

2.

Kansainvälisessä yritystoiminnassa on tapahtunut kauaskantoinen rakenteellinen muutos, ja myös toimintaohjeita on kehitetty näiden muutosten myötä. Palvelu- ja tietovaltaisten alojen sekä Internet-talouden laajentumisen myötä palvelu- ja teknologiayrityksillä on entistä suurempi rooli kansainvälisillä markkinoilla. Suuryritykset tekevät edelleen suurimman osan kansainvälisistä sijoituksista, ja kehityssuuntana näyttää olevan mittavat kansainväliset fuusiot. Samanaikaisesti pienten ja keskisuurien yritysten tekemät kansainväliset investoinnit ovat myös lisääntyneet, ja nämä yritykset ovat nykyään merkittävä tekijä kansainvälisellä kentällä. Monikansalliset yritykset, kuten kotimaisetkin yritykset, ovat kehittyneet ja käsittävät nyt entistä monimuotoisempia liiketoimintajärjestelyjä ja organisatorisia ratkaisuja.

Strategiset kumppanuudet ja entistä tiiviimmät suhteet toimittajiin ja alihankkijoihin hämärtävät usein yritysten välisiä rajoja.

3.

Nopea kehitys monikansallisten yritysten rakenteessa näkyy myös niiden toiminnassa kehitysmaissa, missä ulkomaiset suorat investoinnit ovat lisääntyneet nopeasti. Kehitysmaissa monikansalliset yritykset ovat laajentaneet toimintaansa alkutuotannosta ja kaivannaisteollisuudesta valmistukseen, kokoonpanoon, kotimarkkinoiden kehittämiseen ja palveluihin. Toinen keskeinen kehityskulku on kehittyvissä maissa sijaitsevien monikansallisten yritysten nousu suuriksi kansainvälisiksi sijoittajiksi.

4.

Monikansallisten yritysten toiminta on kansainvälisen kaupan ja sijoitustoiminnan myötä vahvistanut ja syventänyt maailman valtioiden ja alueiden välisiä siteitä. Niiden toiminta hyödyttää huomattavasti sekä kotimaista isäntämaita. Hyöty syntyy siitä, kun monikansalliset yritykset tarjoavat kuluttajille heidän haluamiaan tuotteita ja palveluja kilpailukykyiseen hintaan ja antavat samalla käyvän tuoton pääomasijoittajille. Niiden harjoittama kaupankäynti ja sijoitustoiminta tehostavat pääoman, teknologian ja ihmisten resurssien sekä luonnonvarojen käyttöä. Ne helpottavat teknologian siirtoa maailman eri alueiden välillä ja paikallisiin oloihin soveltuvan teknologian kehittämistä. Sen lisäksi yritykset edistävät myös ihmisen kehitystä sekä muodollisen koulutuksen että työssäoppimisen kautta ja luovat työllistymismahdollisuuksia isäntämaissa.

5.

Taloudellisten muutosten luonne, laajuus ja nopeus ovat asettaneet uusia strategisia haasteita yrityksille ja niiden sidosryhmille. Monikansallisilla yrityksillä on tilaisuus toteuttaa kestävä kehitys edistäviä parhaiden käytäntöjen mukaisia toimintatapoja, joilla pyritään varmistamaan johdonmukaisuus taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten tavoitteiden välillä. Monikansalliset yritykset voivat edistää kestävä kehitystä huo-

mattavasti paremmin silloin, kun kaupankäyntiä ja sijoitustoimintaa harjoitetaan avoimilla, kilpailuilla ja asianmukaisesti säännellyillä markkinoilla.

6.

Useat monikansalliset yritykset ovat osoittaneet, että hyvien liiketoimintatapojen noudattaminen voi lisätä kasvua. Nykyisin kilpailu on kovaa, ja kansainvälisten yritysten täytyy toimia erilaisissa oikeudellisissa, sosiaalisissa ja sääntely-ympäristöissä. Tässä yhteydessä jotkin yritykset saattavat tuntea houkutusta jättää noudattamatta asiaankuuluvia periaatteita ja toimintatapoja saadakseen itselleen kohtuutonta kilpailuetua. Muutamien yritysten harjoittama arveluttava toiminta voi asettaa monien maineen kyseenalaiseksi ja aiheuttaa huolta ympäröivässä yhteiskunnassa.

7.

Monet yritykset ovat reagoineet yhteiskunnan huoliin kehittämällä sisäisiä ohjelmia, ohjeistoja ja johtamisjärjestelmiä, jotka tukevat niiden sitoutumista yhteiskuntavastuuseen, hyviin käytäntöihin sekä hyvään liiketoimintatapaan ja työntekijäsuhteisiin. Jotkin niistä ovat hyödyntäneet tässä konsultointi-, auditointi- ja sertifiointipalveluja, mikä on lisännyt asiantuntemusta näillä alueilla. Yritykset ovat myös edistäneet työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua vastuullisen liiketoimintatavan osatekijöistä ja tehneet työtä sidosryhmien edustajien kanssa myös useita sidosryhmiä kattavissa hankkeissa kehittääkseen ohjeistusta vastuullista liiketoimintatapaa varten. Toimintaohjeissa selvennetään ne hyväksyneiden valtioiden hyvää liiketoimintatapaa koskevia odotuksia ja tarjotaan vertailukohde yrityksille ja muille sidosryhmien edustajille. Toimintaohjeilla siis täydennetään ja vahvistetaan yritysten pyrkimyksiä määritellä ja noudattaa vastuullista liiketoimintatapaa.

8.

Valtiot tekevät yhteistyötä toistensa ja muiden toimijoiden kanssa vahvistaakseen kansainvälisiä oikeudellisia ja poliittisia puitteita, joissa liiketoimintaa harjoitetaan. Tämä prosessi sai alkunsa kansainvälisen työjärjestön ILO:n työstä 1900-luvun alkupuolella.

Toinen merkittävä askel oli YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen hyväksyminen vuonna 1948. Prosessi jatkui useita vastuullisen liiketoimintatavan osa-alueita koskevien normien kehittämällä, ja tämä työ jatkuu edelleen. OECD on myötävaikuttanut merkittäväällä tavalla tähän prosessiin kehittämällä normeja, jotka kattavat aihealueita kuten ympäristö, korruption torjunta, kuluttajansuoja, hyvä hallintotapa ja verotus.

9.

Toimintaohjeet hyväksyneiden valtioiden yhteinen tavoite on edistää monikansallisten yritysten myönteistä panosta taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kehityksen hyväksi ja minimoida ongelmat, joita yritysten erinäisistä toiminnoista mahdollisesti aiheutuu. Pyrkinessään tähän tavoitteeseen valtiot tekevät yhteistyötä monien yritysten, ammattiyhdistysliikkeiden ja muiden kansalaisjärjestöjen kanssa, jotka tekevät omaa työtään saman tavoitteen saavuttamiseksi.

Valtiot voivat auttaa tässä tarjoamalla tehokkaat kansalliset poliittiset puitteet, jotka muodostuvat vakaasta talouspolitiikasta, yritysten tasapuolisesta kohtelusta, asianmukaisesta sääntelystä ja järkevästä valvonnasta, puolueettomasta oikeusjärjestelmästä ja lainvalvonnasta sekä tehokkaasta ja rehellisestä julkisesta hallinnosta.

Valtiot voivat auttaa myös ylläpitämällä ja edistämällä asianmukaisia kestävästä kehitystä tukevia normeja ja politiikkaa sekä varmistamalla jatkuvien uudistusten avulla, että julkisen sektorin toiminta on tehokasta ja toimivaa. Toimintaohjeet hyväksyneet valtiot sitoutuvat kehittämään jatkuvasti sekä kansallista että kansainvälistä politiikkaansa, jonka tavoitteena on kaikkien ihmisten hyvinvoinnin ja elintason parantaminen.

I Käsitteet ja periaatteet

1.

Toimintaohjeet ovat valtioiden yhdessä monikansallisille yrityksille esittämiä suosituksia. Ne tarjoavat periaatteita ja normeja sovellettavien lakien ja kansainvälisten normien mukaiselle vastuulliselle toiminnalle. Toimintaohjeiden noudattaminen on yrityksille vapaaehtoista, eivätkä ne ole oikeudellisesti velvoittavia. Joitain toimintaohjeissa käsiteltyjä asioita saatetaan kuitenkin säännellä myös kansallisilla laeilla tai kansainvälisillä sitoumuksilla.

2.

Yritysten ensisijainen velvoite on noudattaa kansallisia lakeja. Toimintaohjeet eivät korvaa kansallisia lakeja ja asetuksia eikä niitä voida pitää ensisijaisina suhteessa viimeksi mainittuihin. Vaikka toimintaohjeiden suositukset menevät usein pidemmälle kuin varsinainen lainsäädäntö, niiden tarkoituksena ei ole asettaa yritystä tilanteeseen, jossa siihen kohdistuu ristiriitaisia vaatimuksia.

Niissä maissa, missä kansalliset lait ja asetukset ovat ristiriidassa toimintaohjeiden periaatteiden ja normien kanssa, yritysten tulisi pyrkiä noudattamaan näitä periaatteita ja normeja mahdollisimman laajasti kansallista lainsäädäntöä kuitenkin rikkomatta.

3.

Koska monikansalliset yritykset toimivat globaalisti, kansainvälisen yhteistyön tulisi kattaa tällä alalla kaikki maat. Toimintaohjeet hyväksyneiden valtioiden tulisi kannustaa alueellaan toimivia yrityksiä noudattamaan toimintaohjeita kaikissa toimintamaissaan ottaen kuitenkin samalla huomioon jokaisen isäntämaan erityiset olosuhteet.

4.

Toimintaohjeet eivät edellytä monikansallisen yrityksen täsmällistä määrittelemistä. Nämä yritykset toimivat talouden kaikilla osa-alueilla. Yleensä monikansallisella yrityksellä tarkoitetaan useammassa kuin yhdessä maassa toimivaa yhtiötä tai muuta kokonaisuutta, joka kykenee koordinoimaan yksittäisten yksiköiden toimintaa eri tavoin. Vaikka yhdellä tai useammalla näistä yksiköistä voi olla mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi muiden yksiköiden toimintaan, niiden itsenäisyyden aste yrityksen sisällä voi vaihdella suuresti eri monikansallisissa yrityksissä. Omistajina voivat olla yksityiset, valtio tai molemmat. Nämä toimintaohjeet on suunnattu kaikille monikansalliseen yritykseen sisältyville yksiköille (emoyhtiöille ja/tai paikallisille yksiköille). Eri yksiköiden odotetaan tekevän yhteistyötä ja avustavan tosiaan toimintaohjeiden noudattamisessa niiden välisen todellisen vastuujon mukaisesti.

5.

Toimintaohjeiden tarkoituksena ei ole tehdä eroa kansallisten ja monikansallisten yritysten kohtelun välillä, vaan tarjota hyvän liiketoiminnan malli kaikille. Siten monikansallisten ja kotimaisten yritysten olisi toimitava samalla tavoin aina, kun toimintaohjeet ovat sovellettavissa molempiin.

6.

Valtiot pyrkivät siihen, että toimintaohjeita noudatetaan mahdollisimman laajasti. Vaikka pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei ole samanlaisia toimintaedellytyksiä kuin suuryrityksillä, toimintaohjeet hyväksyneet valtiot kehottavat niitä noudattamaan toimintaohjeiden suosituksia mahdollisimman kattavasti.

7.

Toimintaohjeet hyväksyneiden valtioiden ei tule käyttää suosituksia protektionistisiin tarkoituksiin eikä siten, että se suhteellinen etu, jonka kohdemaahan monikansallisen yrityksen sijoituksille tarjoaa, joutuisi kyseenalaiseksi.

8.

Valtioilla on oikeus kansainvälisen oikeuden mukaisesti määrätä ehdot, joiden mukaan monikansallisten yritysten tulee toimia niiden lainkäyttöalueella. Monikansallisten yritysten eri maissa toimiviin yksiköihin sovelletaan näiden maiden lakia.

Kun monikansallisiin yrityksiin kohdistuu ristiriitaisia vaatimuksia toimintaohjeet hyväksyneissä maissa tai kolmansissa maissa, kyseisiä valtioita kehoitetaan tekemään yhteistyötä vilpittömässä mielessä, jotta mahdolliset ongelmat saadaan ratkaistua.

9.

Suosituksesittävien toimintaohjeiden hyväksyneet valtiot sitoutuvat täyttämään omat velvoitteensa kohtelemalla yrityksiä tasapuolisesti sekä kansainvälisen oikeuden ja sopimusvelvoitteittensa mukaisesti.

10.

Kansainvälisten riitojen ratkaisumekanismien, kuten välimiesmenettelyn, käyttöä suositellaan yritysten ja isäntämaiden välillä ilmenevien juridisten ongelmien ratkaisukeinoksi.

11.

Toimintaohjeet hyväksyneet valtiot soveltavat toimintaohjeita ja edistävät niiden noudattamista. Jokainen valtio perustaa kansallisen yhteyselimen, jonka tehtävä on edistää toimintaohjeiden soveltamista ja toimia keskusteluforumina kaikissa toimintaohjeisiin liittyvissä asioissa. Toimintaohjeet hyväksyneet valtiot osallistuvat myös asianmukaisesti tarkistuksiin ja konsultaatioihin, joissa käsitellään toimintaohjeiden tulkintaa muuttuvassa maailmassa.

II Yleiset periaatteet

Yritysten tulisi ottaa toiminnassaan täysin huomioon toimintamaissa noudatettava politiikka sekä huomioida muiden sidosryhmien näkemykset. Tässä yhteydessä:

A. Yritysten tulisi

1.

edistää taloudellista, ekologista ja sosiaalista kehitystä kestävästä kehityksen tavoitteiden toteuttamiseksi.

2.

kunnioittaa toimintansa vaikutuspiirissä olevien ihmisten kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia.

3.

edistää paikallisen toimintakyvyn kehittämistä tekemällä läheistä yhteistyötä paikallisyhteisön ja paikallisten yritysten kanssa sekä kehittää yrityksen toimintaa kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla hyvän kauppatavan vaatimusten mukaisesti.

4.

edistää inhimillisen pääoman muodostumista erityisesti luomalla työllistymismahdollisuuksia ja edistämällä työntekijöiden koulutusmahdollisuuksia.

5.

pidättäytyä hakemasta tai hyväksymästä erivapauksia, joita ei ole vahvistettu ihmisoikeuksiin, ympäristöasioihin, terveyteen, turvallisuuteen, työvoimaan, verotukseen, taloudellisiin kannustimiin tai muihin kysymyksiin liittyvässä normistossa tai lainsäädännössä.

6.

tukea ja ylläpitää hyvän hallintotavan periaatteita sekä kehittää ja soveltaa hyvän hallintotavan mukaisia menettelytapoja myös koko yritysryhmän laajuudessa.

7.

kehittää ja soveltaa tehokkaita itsesääntelykäytäntöjä ja johtamisjärjestelmiä, jotka synnyttävät molemminpuolista luottamusta yritysten ja ympäröivän yhteiskunnan välillä.

8.

edistää monikansallisten yhtiöiden työntekijöiden tietoisuutta yrityksen toimintatavoista sekä toimintatapojen noudattamista levittämällä niitä asianmukaisissa yhteyksissä esimerkiksi koulutusohjelmien avulla.

9.

pidättyä syrjivistä toimista tai kurinpitotoimista sellaisia työntekijöitä kohtaan, jotka ilmoittavat vilpittömässä mielessä johdolle tai tarvittaessa toimivaltaisille viranomaisille käytännöistä, jotka ovat lain, näiden toimintaohjeiden tai yrityksen toimintatapojen vastaisia.

10. toteuttaa riskeihin liittyvän selvitys esimerkiksi sisällyttämällä se yrityksen riskinhallintajärjestelmiin kohdissa 11 ja 12 kuvattujen todellisten ja mahdollisten haitallisten vaikutusten tunnistamiseksi, ehkäisemiseksi ja hillitsemiseksi, sekä selvittää, kuinka näihin vaikutuksiin puututaan. Selvityksen luonne ja laajuus määräytyvät aina tilanteen mukaan.

11. välttää aiheuttamasta haitallisia vaikutuksia tai myötävaikuttamasta niiden syntyyn omalla toiminnallaan toimintaohjeiden piiriin kuuluvissa asioissa ja puuttua tällaisiin vaikutuksiin, kun niitä esiintyy.

12. pyrkii ehkäisemään tai lieventämään haitallisia vaikutuksia tilanteessa, jossa yritys ei ole itse myötävaikuttanut niiden syntymiseen, mutta jossa vaikutus on kuitenkin suoraan yhteydessä yrityksen toimintoihin, tuotteisiin tai palveluihin liikesuhteiden kautta. Tarkoituksena ei ole siirtää vastuuta haitallisen vaikutuksen aiheuttaneelta taholta yritykselle, jonka kanssa sillä on liikesuhde.

13. sen lisäksi, että yritykset puuttuvat haitallisiin vaikutuksiin toimintaohjeiden piiriin kuuluvissa asioissa, niiden tulisi mahdollisuuksien mukaan kannustaa liikekumppaneitaan, joihin kuuluvat myös toimittajat ja alihankkijat, noudattamaan vastuullisen liiketoimintatavan periaatteita toimintaohjeiden mukaisesti.

14. olla yhteydessä asiaan kuuluviin sidosryhmiin tarjotakseen mielekkäitä mahdollisuuksia ottaa niiden näkemykset huomioon hankkeita tai muita toimintoja koskevissa suunnitelmissa tai päätöksissä, joilla saattaa olla merkittäviä vaikutuksia paikallisyhteisöihin.

15. pidättyä sopimattomasta osallistumisesta paikalliseen poliittiseen toimintaan.

B. Yrityksiä kannustetaan

1. tukemaan olosuhteisiin nähden sopivalla tavalla asianmukaisilla foorumeilla tehtävää yhteistyötä, jolla edistetään Internetin vapautta kunnioittamalla verkossa tapahtuvan ilmaisun, kokoontumisen ja osallistumisen vapautta.

2. osallistumaan tai tarvittaessa tukemaan yksityisiä tai useamman sidosryhmän kattavia hankkeita ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua vastuullisesta toimitusketjun hallinnasta ja varmistamaan samalla, että näissä hankkeissa otetaan huomioon niiden sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset kehitysmaihin sekä voimassa olevat kansainväliset normit.

Yleisiä periaatteita koskeva selitysosa

1. Toimintaohjeiden yleisiä periaatteita käsittelevä luku on ensimmäinen luku, joka sisältää erityisiä yrityksille annettuja suosituksia. Luku on tärkeä, sillä siinä määritellään lähtökohdat ja perusperiaatteet, joihin jäljempänä annettavat yksityiskohtaiset suositukset perustuvat.

2. Yrityksiä kehoitetaan tekemään yhteistyötä valtiovallan kanssa politiikkojen ja lakien kehittämiseksi ja toimeenpanemiseksi. Yhteiskunnan muiden sidosryhmien, kuten paikallisyhteisön ja elinkeinoelämän, näkemysten huomioon ottaminen voi rikastuttaa tätä prosessia. Valtiovallan tulisi myös olla avoin suhteessaan yritysliikkeen kanssa ja kuulla niitä näihin kysymyksiin liittyen. Yritykset tulisi nähdä valtion yhteistyökumppaneina sekä vapaaehtoisuuteen että sääntelyyn perustuvien lähestymistapojen (joihin toimintaohjeet kuuluvat) kehittämisessä ja soveltamisessa, kun kyse on niitä koskevasta politiikasta.

3.

Monikansallisten yritysten toiminnan ja kestäväen kehityksen välillä ei pitäisi olla mitään ristiriitaa, ja toimintaohjeiden tavoitteena on saada nämä kaksi näkökulmaa täydentämään paremmin tosiaan. Taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kehityksen välinen suhde onkin avainasemassa kestäväen kehitykseen pyrittäessä.⁴

4.

Luku IV käsittelee yksityiskohtaisemmin kohdassa A.2. annettua yleistä ihmisoikeuksiin liittyvää suositusta.

5.

Toimintaohjeissa myös kannustetaan monikansallisia yrityksiä panostamaan paikallisen toimintakyvyn kehittämiseen osana niiden toimintaa paikallisyhteisöissä ja tunnustetaan yritysten rooli tässä yhteydessä. Samoin inhimillisen pääoman kehittämistä koskevassa suosituksessa tunnustetaan selkeästi ja kaukonäköisesti, että monikansalliset yritykset voivat antaa panoksensa työntekijöidensä yksilölliseen kehitykseen. Tämä ei rajoitu ainoastaan palvelukseenottokäytäntöihin vaan käsittää myös koulutuksen ja henkilöstön muun kehittämisen. Inhimillisen pääoman muodostumiseen sisältyy myös ajatus tasapuolisista palvelukseenotto- ja ylennyskäytännöistä, elinikäisestä oppimisesta ja muusta työssäoppimisesta.

6.

Toimintaohjeissa suositellaan, että yritykset yleisesti ottaen pidättäisivät hakemasta erivapauksia, joita ei ole vahvistettu muun muassa ihmisoikeuksiin, ympäristöön, terveyteen, turvallisuuteen, työvoimaan, verotukseen ja taloudellisiin kannustimiin tai muihin kysymyksiin liittyvässä normistossa ja lainsäädännössä, kuitenkin rajoittamatta yritysten oikeutta pyrkiä muuttamaan näitä normeja ja lakeja. Sanamuoto ”tai hyväksymästä” kiinnittää huomion myös valtion rooliin näiden erivapauksien tarjoajana. Vaikka tällaiset suositukset on perinteisesti suunnattu valtioille, niillä on välitön merkitys myös monikansallisille yrityksille. On kuitenkin tilanteita, joissa laeista tai muista linjauksista poikkeaminen voi olla sopusoinnussa näiden lakien kanssa perustelluista yhteiskuntapoliittisista syistä. Ympäristö- ja kilpailupolitiikkaa käsittelevissä luvuissa annetaan tästä esimerkkejä.

7.

Toimintaohjeissa suositellaan, että yritykset soveltavat hyvän hallintotavan mukaisia käytäntöjä OECD:n hyvän hallintotavan periaatteiden (OECD Principles of Corporate Governance) mukaisesti. Periaatteissa vaaditaan osakkeenomistajien oikeuksien suojelemista, niiden harjoittamisen helpottamista ja osakkeenomistajien tasapuolista kohtelua. Yritysten tulisi tunnustaa osakkeenomistajien lakiin tai yhteisiin sopimuksiin perustuvat oikeudet ja edistää aktiivista yhteistyötä osakkeenomistajien kanssa vaurauden, työpaikkojen ja maksukykyisyydeltään kestäväällä pohjalla olevien yritysten luomiseksi.

8.

Periaatteissa edellytetään, että emoyhtiön hallitus varmistaa yrityksen strategisen ohjauksen ja yritysjohdon tehokkaan valvonnan ja että se on vastuuvollinen suhteessa yritykseen ja osakkeenomistajiin ottaen huomioon sidosryhmien intressit. Näitä velvollisuuksia hoitaessaan hallituksen täytyy varmistaa yrityksen kirjanpidon ja taloudellisten raportointijärjestelmien eheys, johon kuuluu riippumaton auditointi, asiaankuuluvat valvontajärjestelmät, etenkin riskinhallinta, ja taloudellinen ja operatiivinen valvonta sekä lakien ja asiaankuuluvien normien noudattaminen.

9.

Periaatteet koskevat yritysyhmiä, vaikkakin tytäryhtiöiden hallituksilla saattaa olla laillisia velvoitteita niiden rekisteröintipaikan lainkäyttöalueella. Vaatimustenmukaisuus- ja valvontajärjestelmien tulisi mahdollisuuksien mukaan ulottua näihin tytäryhtiöihin. Sen lisäksi hallituksen vastuulla oleva hallintotavan valvonta sisältää jatkuvan sisäisten rakenteiden arvioinnin, jolla varmistetaan selkeät johtovastuut koko konsernissa.

⁴ Eräs laajimmin hyväksytyistä kestäväen kehityksen määritelmistä on Ympäristön ja kehityksen maailmankomission (Brundtlandin komissio, World Commission on Environment and Development) vuonna 1987 esittämä määritelmä, joka kuuluu seuraavasti: ”Kehitys, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omia tarpeitaan.”

10.

Valtio-omisteisia monikansallisia yrityksiä koskevat samat suositukset kuin yksityisomistuksessa olevia, mutta julkinen tarkkailu korostuu usein silloin, kun lopullisena omistajana on valtio. Valtio-omisteisten yritysten hallintotapaa koskevat OECD:n toimintaohjeet (OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises) muodostavat näitä yrityksiä varten räätälöidyn hyödyllisen ohjeistuksen, jonka avulla hallintotapaa voidaan parantaa huomattavasti.

11.

Vaikka ensisijainen vastuu lainsäädännöllisen ja institutionaalisen sääntelyn puitteiden parantamisesta on valtioilla, liiketoiminnan näkökulmasta yritysten on kannattavaa toteuttaa hyvää hallintotapaa.

12.

Jatkuvasti lisääntyvät yksityiset itsesääntelyvälineet ja toimenpiteet liittyvät yritysten tapaan toimia ja elinkeinoelämän ja yhteiskunnan välisiin suhteisiin. Finanssisektorilla tapahtuu tässä suhteessa mielenkiintoista kehitystä. Yritykset tiedostavat, että niiden toiminnalla on usein yhteiskunnallisia ja ympäristövaikutuksia. Osoituksena tästä ovat itsesääntelykäytännöt ja johtamisjärjestelmät, joita mainittujen tavoitteiden saavuttamista tärkeänä pitävät yritykset ovat kehittäneet ja täten edistäneet myös kestäväää kehitystä. Tällaisten käytäntöjen kehittäminen voi puolestaan edistää rakentavien suhteiden luomista yritysten ja ympäröivän yhteiskunnan välillä.

13.

Luonnollinen seuraus itsesääntelykäytännöistä on, että yritysten odotetaan lisäävän työntekijöidensä tietämystä yrityksen toimintaperiaatteista. Lisäksi suositellaan suojaamistoimenpiteitä vilpittömässä mielessä tehtyjen ilmoitusten varalle sekä sellaisten työntekijöiden suojelemista, jotka ilmoittavat toimivaltaisille viranomaisille lainvastaisesta menettelystä silloin, kun virheellistä menettelyä ei ole ajoissa korjattu tai kun virheellisen menettelyn riski työsuhteeseen liittyvissä asioissa, kuten työhönotto tai irtisanominen, on kohtuudella odotettavissa. Vaikka nämä suositukset liittyvätkin pääasiassa lahjonnan torjuntaa ja ympäristöä koskeviin suosituksiin, tällaisen suojelun tarve koskee myös muita toimintaohjeiden suosituksia.

14.

Toimintaohjeiden yhteydessä huolellisuusvelvoite (due diligence) käsitetään selvitysprosessina, jonka kautta yritykset pystyvät päätöksenteko- ja riskienhallintajärjestelmissään tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään todellisia ja mahdollisia haittavaikutuksia sekä lieventämään niitä ja pitämään kirjaa siitä, kuinka ne puuttuvat näihin haittavaikutuksiin. Huolellisuusvelvoitteeseen liittyvä prosessi voi sisältyä laajempiin yrityksen riskienhallintajärjestelmiin sillä edellytyksellä, että yritykseen itseensä kohdistuvien olennaisten riskien tunnistamisen ja hallitsemisen lisäksi prosessi kattaa myös toimintaohjeisiin sisältyviin asioihin liittyvien haittavaikutusten riskit.

Mahdollisiin vaikutuksiin puututaan ennaltaehkäisyn tai lieventämisen kautta, kun taas todellisiin vaikutuksiin reagoidaan korjaamalla epäkohdat. Toimintaohjeet koskevat niitä haittavaikutuksia, jotka yritys joko aiheuttaa tai joiden syntymiseen se myötävaikuttaa, tai jotka liittyvät suoraan yrityksen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin liikesuhteen kautta, kuten kohdissa A.11 ja A.12 kuvataan. Huolellisuusvelvoitteen noudattaminen voi auttaa yrityksiä välttämään tällaisten haittavaikutusten riskiä. Tämän suosituksen yhteydessä ”myötävaikuttaminen” haitallisen vaikutuksen syntyyn tulisi tulkita huomattavaksi myötävaikutukseksi, jolla tarkoitetaan toimintaa, joka johtaa siihen, että toinen taho aiheuttaa haittavaikutuksen tai edesauttaa tai kannustaa toista tahoja haittavaikutuksen aiheuttamiseen. Se ei siis käsitä pientä tai merkityksetöntä myötävaikuttamista. Termi ”liikesuhde” käsittää suhteet liikekumppaneihin, toimitusketjun toimijoihin sekä muihin valtiosta riippumattomiin ja valtiollisiin toimijoihin, jotka liittyvät suoraan yrityksen liiketoimintaan, tuotteisiin tai palveluihin. Kohdan A.10 suositus koskee toimintaohjeissa käsiteltyjä asioita, jotka liittyvät haittavaikutuksiin. Se ei koske tiedettä ja teknologiaa, kilpailua ja verotusta käsitteleviä lukuja.

15.

Yrityksen koko, sen toiminnan konteksti, toimintaohjeiden tarkat suositukset ja haittavaikutusten vakavuus ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat tilanteen mukaan huolellisuusvelvoitteen luonteeseen ja laajuuteen, kuten yksityiskohtaisiin toimenpiteisiin. Erityiset suositukset ihmisoikeuksiin tilaan liittyvästä selvityksestä annetaan luvussa IV.

16.

Kun yrityksillä on suuri määrä toimittajia, niitä kehoitetaan tunnistamaan yleiset osa-alueet, joilla haittavaikutusten riski on merkittävin, ja priorisoimaan toimittajat huolellisuusvelvoitteeseen liittyvää selvitystä varten tämän riskiarvioinnin perusteella.

17.

Yrityksen tulisi välttää aiheuttamasta haittavaikutuksia omalla toiminnallaan tai myötävaikuttamasta niiden syntymiseen toimintaohjeiden piiriin kuuluvissa asioissa. Tämä suositus käsittää myös yrityksen toiminnan toimitusketjussa. Toimitusketjun suhteet ovat monimuotoisia, kuten franchising-toiminta, lisensointi tai alihankinta. Toimitusketjun toimijat ovat usein itsekkin monikansallisia yrityksiä, ja tästä syystä toimitusketjun yritykset, jotka toimivat julistuksen hyväksyneissä valtioissa tai niistä käsin, kuuluvat toimintaohjeiden piiriin.

18.

Jos yritys tunnistaa haittavaikutuksen aiheuttamisen riskin toimitusketjussaan, sen tulisi ryhtyä tarvittaviin toimiin vaikutuksen ehkäisemiseksi tai pysäyttämiseksi.

19.

Jos yritys tunnistaa riskin myötävaikuttaa haitallisen vaikutuksen syntymiseen, sen tulisi ryhtyä tarvittaviin toimiin myötävaikutuksen ehkäisemiseksi tai pysäyttämiseksi ja käyttää vaikutusvaltaansa lieventääkseen jäljellejääviä vaikutuksia mahdollisimman laajasti. Yrityksellä katsotaan olevan vaikutusvaltaa silloin, kun sillä on mahdollisuus saada aikaan muutos haittaa aiheuttavan toimijan virheellisissä toimintatavoissa.

20.

Kohdassa A.12 mainitun odotuksen täyttäminen tarkoittaa sitä, että yritys käyttää joko yksin tai tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa vaikutusvaltaansa haitallisen vaikutuksen aiheuttavaan toimijaan haitallisen vaikutuksen ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi.

21.

Toimintaohjeissa tunnustetaan käytännön rajoitukset siltä osin, mitkä ovat yritykset mahdollisuudet saada aikaan muutos toimittajiensa toiminnassa.

Nämä rajoitukset liittyvät tuotteiden ominaisuuksiin, toimittajien lukumäärään, toimitusketjun rakenteeseen ja monimutkaisuuteen sekä yrityksen markkina-asemaan toimittajiinsa tai muihin toimitusketjun toimijoihin nähden.

Yritykset voivat kuitenkin vaikuttaa toimittajiin sopimusjärjestelyiden kautta. Näihin kuuluvat hallintasopimukset, vaatimukset mahdollisille toimittajille ennen niiden hyväksymistä, äänioikeuksien käyttöön liittyvät järjestelyt sekä lisenssi- ja franchising-sopimukset. Haittavaikutusten vakavuus ja todennäköisyys sekä toimittajan tärkeys yritykselle ovat muita tekijöitä, joiden perusteella määritellään asianmukainen tapa reagoida tunnistettuihin riskeihin.

22.

Liikesuhteeseen perustuvia asiaankuuluvia reagoititapoja voivat olla liikesuhteen jatkaminen toimittajan kanssa riskienhallintatoimien ajan tai väliaikainen liikesuhteen keskeyttäminen riskienhallinnan ajaksi. Viimeisenä vaihtoehtona voi olla toimitussuhteiden katkaiseminen epäonnistuneiden riskienhallintayrityksien jälkeen, kun yritys ei katso riskienhallintatoimia toteuttamiskelpoiseksi tai kun haittavaikutus on vakava. Yrityksen tulisi ottaa myös huomioon toimitussuhteen katkaisemiseen liittyvät mahdolliset sosiaaliset ja taloudelliset haittavaikutukset.

23.

Yritykset voivat myös tehdä yhteistyötä toimittajien ja muiden toimitusketjun toimijoiden kanssa parantaakseen niiden toimintatapoja yhdessä muiden sidosryhmien kanssa. Keinona tässä voi olla henkilöstön koulutus ja muut tavat parantaa valmiuksia sekä sen tukeminen, että toimintaohjeiden kanssa yhdenmukaiset vastuullisen liiketoimintatavan periaatteet integroidaan toimittajien liiketoimintatapoihin. Jos toimittajilla on useita asiakkaita ja jos ne saattavat joutua eri asiakkaiden esittämien ristiriitaisten vaatimusten kohteeksi, yrityksiä kannustetaan osallistumaan kilpailulainsäädännön sallimissa puitteissa koko teollisuudenalan laajuiseen yh-

teistyöhön sellaisten yritysten kanssa, jotka käyttävät samoja toimittajia. Tällä tavoin yritykset voisivat kordinoida toimitusketjukäytäntöjä ja riskienhallintastrategioita muun muassa jakamalla tietoja.

24.

Yrityksiä kehoitetaan myös osallistumaan yksityisiin tai useamman sidosryhmän välisiin hankkeisiin ja työmarkkinaosapuolten väliseen vuoropuheluun vastuullisesta toimitusketjun hallinnasta. Esimerkkinä tästä ovat hankkeet, joihin ryhdyttiin osana ennakoivaa toimintaa monikansallisille yrityksille suunnattuja OECD:n toimintaohjeita koskevan OECD:n neuvoston päätöksen ja liitteenä olevan menettelytapaohjeiden mukaisesti.

25.

Sidosryhmien osallistuminen käsittää interaktiiviset osallistamisprosessit asianomaisten sidosryhmien kanssa esimerkiksi tapaamisten, kuulemisten tai konsultaatiomenettelyjen kautta. Tehokkaalle sidosryhmien osallistamiselle on ominaista kaksisuuntainen viestintä, ja se on riippuvaista molempien osapuolien luottamuksesta. Tällainen osallistaminen voi olla erityisesti avuksi hankkeiden tai muun toiminnan suunnittelussa ja niihin liittyvässä päätöksenteossa, kun hankkeeseen tai toimintaan kuuluu esimerkiksi maan ja veden tehokäyttöä, jolla saattaa olla suuri vaikutus paikallisyhteisöön.

26.

Kohdassa B.1 huomioidaan eräs tärkeä asia, jonka merkitys on lisääntymässä. Siinä ei luoda uusia normeja tai edellytetä uusien normien kehittämistä. Yrityksillä nähdään olevan etuja, joihin vaikutuksia kohdistuu. Lisäksi todetaan, että yhdessä muiden sidosryhmien kanssa käydyn keskustelun ansiosta yritykset ja muut tahot saavat paremman käsityksen asioista ja voivat paremmin edistää niitä. Kohdassa todetaan, että nämä kysymykset voivat olla monitahoisia ja korostetaan, että yhteistyötä tulisi tehdä sopivien foorumien kautta. Tämä ei kuitenkaan vaikuta valtioiden sähköistä kaupankäyntiä koskeviin kantoihin Maailman kauppajärjestö WTO:ssa. Tarkoituksena ei ole jättää huomiotta muita tärkeitä yhteiskuntapoliittisia intressejä, jotka saattavat liittyä Internetin käyttöön ja jotka olisi otettava huomioon.⁵ Lopuksi, kuten toimintaohjeiden kohdalla yleensäkin, tarkoitus ei ole luoda ristiriitaisia vaatimuksia yrityksille, kuten käsitteisiin ja periaatteisiin liittyvän luvun kohdissa 2 ja 8 todetaan.

27.

Lopuksi on tärkeää huomata, että itsesääntelyllä ja muilla samantyyppisillä hankkeilla, kuten näillä toimintaohjeilla, ei tulisi rajoittaa kilpailua laittomasti eikä niiden tule katsoa korvaavan valtioiden voimassaolevia lakeja ja asetuksia. Monikansallisten yritysten tulisi omaa normistoa ja itsesääntelymenetelmiä kehittäessään välttää niiden kaupankäyntiä tai sijoitustoimintaa vääristäviä vaikutuksia.

III Yritystoimintaa koskevien tietojen ilmoittaminen

1.

Yritysten tulisi huolehtia siitä, että niiden toiminnasta, rakenteesta, taloudellisesta tilanteesta, tuloskehityksestä, omistuksesta ja johtamisesta julkaistaan säännöllisesti ajanmukaisia, luotettavia ja tarkoituksenmukaisia tietoja. Tiedot olisi julkaistava koko yrityksestä ja tarvittaessa myös liiketoiminta-aloittain tai maantieteellisesti jaoteltuna. Tiedotuspolitiikka olisi sovitettava yrityksen luonteen, koon ja sijainnin mukaan ottaen huomioon kustannukset, liikesalaisuudet ja muut kilpailuun liittyvät seikat.

2.

Yritysten tiedotuspolitiikan tulisi muun lisäksi sisältää oleelliset tiedot seuraavista asioista:

- a) yhtiön taloudellinen ja operatiivinen tulos;
- b) yhtiön tavoitteet;
- c) yhtiön pääosakkaat ja äänioikeudet, mukaan lukien yritysryhmän rakenne ja konsernin sisäiset suhteet, sekä määräämisvaltaa lisäävät mekanismit;

⁵ Jotkin maat ovat tässä yhteydessä viittaneet tietoyhteiskuntaa koskevaan vuoden 2005 Tunisin toimintaohjelmaan (Tunis Agenda for the Information Society).

- d) hallitusten jäsenten ja tärkeimpien johtajien palkitsemispolitiikka ja tiedot hallituksen jäsenistä, mukaan lukien pätevyudet, valintaprosessi, muut johtopaikat yrityksissä ja katsooko hallitus jokaisen hallituksen jäsenen riippumattomaksi;
- e) lähipiiritapahtumat;
- f) näköpiirissä olevat riskitekijät;
- g) työntekijöihin ja muihin sidosryhmiin liittyvät kysymykset;
- h) johtamisrakenteet ja -periaatteet, erityisesti hallinnointisäännösten tai -periaatteiden sisältö ja sen soveltamisprosessi.

3.

Yrityksiä kehoitetaan julkaisemaan lisätietoja esimerkiksi seuraavista asioista:

- a) yrityksen arvot tai julkaistavaksi tarkoitetut toimintaperiaatteet, mukaan lukien tiedot yrityksen käytännöistä toimintaohjeissa käsiteltyjen asioiden osalta siltä osin kuin nämä tiedot ovat olennaisia yrityksen toiminnan kannalta;
- b) yrityksen noudattamat periaatteet ja muut toimintaohjeet, niiden käyttöönottopäivä sekä maat ja yksiköt, joihin niitä sovelletaan;
- c) näiden periaatteiden ja toimintaohjeiden noudattamisen onnistuminen;
- d) tietoa sisäisestä tarkastuksesta, riskien hallinnasta ja lakien noudattamisessa käytettävistä järjestelmistä;
- e) suhteet työntekijöihin ja muihin sidosryhmiin.

4.

Yritysten tulisi noudattaa tiukkoja laatustandardeja kirjanpidossa sekä taloudellisten ja muiden tietojen julkistamisessa, mukaan lukien ympäristö- ja yhteiskunnallinen raportointi, jos sellaista tehdään. Tietojen koaamiseen ja julkaisemiseen sovellettavat normit tai käytännöt tulisi ilmoittaa. Vuosittainen tilintarkastus tulisi tehdä riippumattoman, asiantuntevan ja pätevän tilintarkastajan toimesta, jotta hallitukselle ja osakkeenomistajille voidaan antaa ulkopuolisen objektiivinen lausunto siitä, että tilinpäätös antaa totuudenmukaisen kuvan yrityksen taloudellisesta asemasta ja suorituskyvystä kaikin oleellisin osin.

Tietojen ilmoittamista koskeva selitysosa

28.

Tämän luvun tarkoituksena on lisätä tietämystä monikansallisten yritysten toiminnasta. Selkeät ja täydelliset tiedot yritysten toiminnasta ovat tärkeitä monille käyttäjille, kuten osakkaille ja rahoittajille, työntekijöille, paikallisyhteisölle, erityisille eturyhmille, valtiovallalle ja koko yhteiskunnalle. Jotta yleisö saisi paremman käsityksen yritysten toiminnasta ja yritysten ja yhteiskunnan sekä yritysten ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta, yritysten tulisi olla toiminnassaan avoimia ja vastata kansalaisten jatkuvasti monipuolistuvaan tiedontarpeeseen.

29.

Tässä luvussa käsitellään tietojen ilmoittamista kahdelta osa-alueelta. Ensimmäiset suositukset koskevat samoja tietoja, joita edellytetään julkaistavaksi hyvää hallintotapaa koskevissa OECD:n periaatteissa (OECD Principles of Corporate Governance). Periaatteisiin sisältyy myös selitysosa, jossa on lisäohjeistusta, ja toimintaohjeissa esitettyjä suosituksia tulisikin tulkita näiden tarkennusten valossa. Ensimmäisiä tietojen ilmoittamista koskevia suosituksia voidaan täydentää toisella joukolla suosituksia, joita yrityksiä kehoitetaan noudattamaan. Tietojen ilmoittamista koskevissa suosituksissa keskitytään pääasiassa julkisiin osakeyhtiöihin. Suositukset voivat olla hyödyllinen työkalu hallintotavan parantamiseen listaamattomissa yrityksissä, joihin kuuluvat esimerkiksi yksityisomistuksessa olevat tai valtio-omisteiset yritykset. Yrityksen luonne, koko ja sijainti vaikuttavat kuitenkin siihen, missä määrin suositukset voidaan katsoa soveltuviksi.

30.

Tietojen julkistamista koskevien suositusten ei ole tarkoitus aiheuttaa yrityksille kohtuutonta hallinnollista taakkaa tai kustannuksia. Yritysten ei myöskään odoteta julkistavan sellaisia tietoja, jotka saattavat vaarantaa niiden kilpailuaseman, ellei tietojen julkistaminen ole tarpeellista tietoon perustuvan sijoituspäätöksen tueksi ja sijoittajien harhaanjohtamisen välttämiseksi. Toimintaohjeissa käytetään olennaisuuden käsitettä sen mää-

rittämiseksi, mitkä tiedot tulee vähintään julkistaa. Olennainen tieto voidaan määritellä tiedoksi, jonka poistaminen tai väärin ilmoittaminen voi vaikuttaa tiedon käyttäjien taloudellisiin päätöksiin.

31.

Toimintaohjeissa todetaan myös yleisesti, että tiedot tulisi valmistella ja julkistaa tiukkojen laatustandardien mukaisesti kirjanpidon sekä taloudellisten että muiden tietojen julkistamisen osalta. Sijoittajat pystyvät seuraamaan yritystä huomattavasti paremmin ja saavat sen toiminnasta paremman käsityksen, kun raportoinnin luotettavuus ja vertailtavuus lisääntyy. Toimintaohjeissa suositeltu vuosittainen riippumaton auditointi tehostaa myös yrityksen valvontaa ja sääntöjenmukaisuutta.

32.

Tietojen julkistamista käsitellään kahdella osa-alueella. Ensimmäisissä suosituksissa edellytetään, että muun muassa yrityksen taloudellista tilannetta, tuloskehitystä, omistussuhteita ja johtamista koskevat olennaiset tiedot julkaistaan ajanmukaisesti ja täsmällisesti. Yritysten odotetaan myös julkistavan riittävät tiedot hallituksen jäsenten ja keskeisten johtajien palkitsemisesta (joko eriteltynä tai kokonaissummana), jotta sijoittajat pystyvät arvioimaan palkitsemisjärjestelmien kustannukset ja hyödyt sekä kannustinjärjestelmien, kuten optio-ohjelmien, vaikutuksen yrityksen tulokseen. Lähipiiritapahtumat ja olennaiset näköpiirissä olevat riskitekijät ovat lisäksi olennaista tietoa, joka tulisi julkistaa. Tällaista tietoa ovat myös työntekijöitä ja muita sidosryhmiä koskevat olennaiset asiat.

33.

Toimintaohjeissa suositellaan toiseksi erityisiä julkistamis- tai viestintäkäytäntöjä niillä osa-alueilla, joilla raportointikäytäntö on vielä vakiintumaton, kuten yhteiskunta-, ympäristö- ja riskiraportointi.

Tämä koskee erityisesti kasvihuonekaasupäästöjä, sillä niiden seuraaminen laajentuu kattamaan yrityksen ja tuotteiden suorat ja epäsuorat, nykyiset ja tulevat päästöt. Toinen vastaava esimerkki on luonnon monimuotoisuus. Monien yritysten tiedotus kattaa paljon muutakin kuin pelkän tuloskehityksen, ja ne pitävät tietojen julkistamista keinona osoittaa sitoutuneisuutensa yhteiskunnallisesti hyväksyttäviin menettelytapoihin. Joissain tapauksissa tämäntyyppinen tiedotus, eli viestintä suuren yleisön ja muiden osapuolien kanssa, joihin yrityksen toiminta suoraan vaikuttaa, saattaa koskea myös yksiköitä, jotka eivät ole yrityksen taloudellisen raportoinnin piirissä. Se voi esimerkiksi käsittää tietoja alihankkijoiden ja toimittajien toiminnasta tai yhteisyrityskumppanien toiminnasta. Tämä on tarkoituksenmukaista erityisesti silloin, kun valvotaan ympäristölle haitallisen toiminnan siirtämistä yhteistyökumppanien hoidettavaksi.

34.

Monet yritykset ovat ottaneet käyttöön menetelmiä, joiden tarkoitus on auttaa niitä noudattamaan lakia ja hyvää liiketoimintatapaa sekä lisätä niiden toiminnan avoimuutta. Yhä useampi yritys on julkaissut vapaaehtoisesti omat toimintaohjeensa, jotka ilmaisevat sen sitoutumisen eettisiin arvoihin esimerkiksi ympäristön, ihmisoikeuksien, työelämän normien, kuluttajansuojan tai verotuksen alalla. Näiden sitoumusten noudattamisen tueksi on kehitetty ja kehitetään edelleen erityisiä johtamisjärjestelmiä. Niihin kuuluvat tietojärjestelmät, toimintakäytännöt ja koulutusvaatimukset. Yritykset tekevät yhteistyötä kansalaisjärjestöjen ja hallitusten välisten järjestöjen kanssa raportointinormien kehittämiseksi, jotta ne voisivat tiedottaa paremmin siitä, kuinka niiden toiminta vaikuttaa kestäväen kehityksen tavoitteiden toteutumiseen (esimerkkinä tästä on Global Reporting Initiative).

35.

Yrityksiä kehoitetaan huolehtimaan, että julkaistut tiedot ovat helposti ja edullisesti käytettävissä ja harkitsemaan tietotekniikan hyödyntämistä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Kotimarkkinoiden käyttäjille julkistettujen tietojen tulisi olla kaikkien kiinnostuneiden käyttäjien saatavilla. Yritykset voivat ryhtyä erityisiin toimiin tuodakseen tiedon sellaisten yhteisöjen saataville, joilla ei ole käytettävissään painettuja julkaisuja (esimerkiksi köyhät yhteisöt, joihin yrityksen toiminta vaikuttaa suoraan).

IV Ihmisoikeudet

Valtioilla on velvollisuus suojella ihmisoikeuksia. Yritysten tulisi kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien, niiden toimintamaiden kansainvälisten ihmisoikeuksiin liittyvien sitoumuksien sekä sovellettavien kansallisten lakien ja asetusten puitteissa

1. kunnioittaa ihmisoikeuksia, mikä tarkoittaa sitä, että niiden tulisi välttää loukkaamista muiden ihmisoikeuksia ja puuttua ihmisoikeuksiin kohdistuviin haitallisiin vaikutuksiin, joissa ne ovat osallisina.
2. välttää omassa toiminnassaan aiheuttamasta haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia tai myötävaikuttamasta niiden syntyyn sekä puuttua tällaisiin vaikutuksiin niiden syntyessä.
3. etsiä tapoja ehkäistä tai lieventää haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia, jotka liittyvät suoraan yrityksen tuotteisiin, liiketoimintaan tai palveluihin liikesuhteen kautta, vaikka yritys ei itse myötävaikuttaisikaan kyseisten vaikutusten syntymiseen.
4. sitoutua toimintaperiaatteissaan kunnioittamaan ihmisoikeuksia.
5. tehdä ihmisoikeuksien tilaan liittyvä selvitys asianmukaisesti yrityksen koko, toiminnan luonne ja konteksti sekä haitallisten ihmisoikeusvaikutusten riskin vakavuus huomioon ottaen.
6. tukea legitimejä prosesseja haitallisten ihmisoikeusvaikutusten korjaamiseksi tai tehdä yhteistyötä tällaisten prosessien kautta, kun ne tunnistavat aiheuttaneensa haitallisia vaikutuksia tai olleensa osallisena niiden syntyyn.

Ihmisoikeuksia koskeva selitysosa

36. Tämän luvun johdannossa esitetään puitteet yrityksille annettaville ihmisoikeuksien kunnioittamista koskeville suosituksille. Johdanto pohjautuu YK:n liiketoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevaan ”Protect, Respect and Remedy” -viitekehykseen ja on linjassa viitekehyksen toimeenpanoa ohjaavien periaatteiden kanssa.
37. Johdannossa ja ensimmäisessä kohdassa todetaan, että valtioilla on velvollisuus suojella ihmisoikeuksia ja että yritysten tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia kaikissa toimintamaissaan yrityksen koosta, teollisuudenalasta, toimintaympäristöstä, omistajuudesta ja rakenteesta riippumatta. Ihmisoikeuksien kunnioitus on maailmanlaajuinen normi, jota yritysten tulisi toiminnassaan noudattaa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen ei riipu valtioiden kyvystä ja/tai halusta täyttää ihmisoikeusvelvoitteitaan, eikä se vähennä valtioiden velvoitteiden merkitystä.
38. Vaikka valtio ei panisi toimeen asiaankuuluvia kansallisia lakeja tai kansainvälisiä ihmisoikeuksiin liittyviä sitoumuksia tai vaikka se rikkoisi niitä, yritysten odotetaan silti kunnioittavan ihmisoikeuksia. Maissa, joissa kansalliset lait ja säädökset ovat ristiriidassa kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien kanssa, yritysten tulisi löytää keinot kunnioittaa ihmisoikeuksia mahdollisimman kattavasti kansallisia lakeja rikkomatta, kuten yleisiä käsitteitä ja periaatteita käsittelevän luvun kohdassa 2 todetaan.

39.

Maasta tai yrityksen tarkasta toimintaympäristöstä riippumatta huomioon tulisi joka tapauksessa ottaa vähintäänkin kansainvälisesti tunnustetut ihmisoikeudet, jotka on esitetty kansainvälisessä ihmisoikeusasiakirjassa (International Bill of Human Rights), joka koostuu yleismaailmallisesta ihmisoikeuksien julistuksesta. Lisäksi on otettava huomioon tärkeimmät sopimukset, joihin se on koonnettu: kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (International Covenant on Civil and Political Rights), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) sekä perusoikeuksia koskevat periaatteet, jotka määriteltiin vuonna 1998 Kansainvälisen työjärjestön ILO:n julistuksessa työelämän peruseriaateista ja -oikeuksista.

40.

Yrityksillä on mahdollisuus vaikuttaa lähes kaikkien kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien tilaan. Käytännössä jotkin ihmisoikeudet saattavat olla tietyillä toimialoilla tai yhteyksissä enemmän uhattuina kuin toiset, ja siksi niihin kiinnitetään erityistä huomiota. Tilanteet saattavat kuitenkin muuttua, joten kaikkien oikeuksien tilaa tulisi arvioida säännöllisesti. Olosuhteiden mukaan yrityksillä saattaa olla tarve harkita lisänormeja. Yritysten tulisi esimerkiksi kunnioittaa erityistä huomiota vaativiin ihmisryhmiin tai väestöön kuuluvien yksilöiden ihmisoikeuksia, kun heihin voi kohdistua haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia. Tässä yhteydessä Yhdistyneiden Kansakuntien asiakirjoissa määritellään tarkemmin seuraavien ihmisryhmien oikeudet: alkuperäiskansat, etniset, uskonnolliset ja kielelliset vähemmistöt, naiset, lapset, vammaiset henkilöt ja siirtotyöläiset ja heidän perheensä. Yritysten tulee lisäksi noudattaa kansainvälisiä ihmisoikeuslakeja aseellisten konfliktien yhteydessä, jotta ne välttäisivät haitallisiin vaikutuksiin myötävaikuttamisen tai niiden aiheuttamiseen liittyvän riskin vastaavissa ongelmallisissa tilanteissa toimiessaan.

41.

Kohdassa 1 mainittu todellisiin ja mahdollisiin haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin puuttuminen käsittää riittävät toimenpiteet vaikutusten tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi mahdollisuuksien mukaan sekä mahdollisten ihmisoikeusvaikutusten lieventämisen, todellisten vaikutusten korjaamisen, ja selonteon haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin puuttumisesta. Termi ”loukkaaminen” viittaa yksilöiden ihmisoikeuksiin kohdistuviin haitallisiin vaikutuksiin, jotka johtuvat yrityksen toiminnasta.

42.

Kohdassa 2 suositellaan, että yritykset välttävät aiheuttamasta haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia tai myötävaikuttamasta niiden syntyyn omalla toiminnallaan ja puuttuvat tällaisiin vaikutuksiin niiden syntyessä. ”Toimintaan” voivat sisältyä sekä teot että tekemättä jättämiset. Kun yritys aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa haitallisen ihmisoikeusvaikutuksen, sen tulee ryhtyä tarvittaviin toimiin vaikutuksen pysäyttämiseksi tai estämiseksi. Jos yritys myötävaikuttaa tai saattaa myötävaikuttaa tällaisen vaikutuksen syntymiseen, sen tulisi ryhtyä tarvittaviin toimiin myötävaikutuksen estämiseksi tai pysäyttämiseksi ja käyttää vaikutusvaltaansa lieventääkseen jäljellejääviä vaikutuksia mahdollisimman laajasti. Vaikutusvaltaa katsotaan olevan silloin, kun yrityksellä on mahdollisuus saada aikaan muutos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia aiheuttavan toimijan toimintatavoissa.

43.

Kohdassa 3 käsitellään monimutkaisempia tilanteita, joissa yritys ei ole myötävaikuttanut haitallisen ihmisoikeusvaikutuksen syntymiseen, mutta vaikutus on silti suoraan yhteydessä sen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin toisen toimijan kanssa solmitun liikesuhteen kautta. Kohdan 3 tarkoituksena ei ole siirtää vastuuta haitallisen vaikutuksen aiheuttaneelta taholta yritykselle, jonka kanssa sillä on liikesuhde.

Kohdassa 3 mainitun odotuksen täyttäminen tarkoittaa sitä, että yritys joko yksin tai tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa käyttää vaikutusvaltaansa haitallisen vaikutuksen aiheuttavaan toimijaan kyseisen vaikutuksen ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi. ”Liikesuhteet” käsittää suhteet liikekumppaneihin, toimitusketjun toimijoihin sekä muihin valtiosta riippumattomiin ja valtiollisiin toimijoihin, jotka liittyvät suoraan yrityksen liiketoimintaan, tuotteisiin tai palveluihin. Tekijöitä, jotka vaikuttavat asianmukaisen toimintatavan määrytymiseen edellä mainituissa tilanteissa, ovat yrityksen vaikutusvalta kyseiseen toimijaan, suhteen merkitys yritykselle, vaikutuksen vakavuus sekä se, aiheuttaisiko suhteen katkaiseminen kyseisen toimijan kanssa haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia.

44.

Kohdassa 4 suositellaan, että yritykset ilmaisevat sitoumuksensa ihmisoikeuksien kunnioittamiseen antamalla toimintaperiaatteita koskevan lausuman, joka i) on hyväksytty yrityksen korkeimmalla johtotasolla, ii) perustuu olennaiseen sisäiseen ja/tai ulkoiseen asiantuntemukseen, iii) määrittää yrityksen henkilökuntaan, liikekumppaneihin ja muihin sen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin suoraan liittyviin tahoihin kohdistuvat ihmisoikeusodotukset, iv) on saatavilla julkisesti ja siitä tiedotetaan sisäisesti ja ulkoisesti kaikille henkilökunnan jäsenille, liikekumppaneille ja muille asianomaisille tahoille ja v) näkyy tarvittavissa toimintakäytännöissä ja menettelytavoissa periaatteiden juurruttamiseksi koko yritykseen.

45.

Kohdassa 5 suositellaan, että yritykset tekevät ihmisoikeuksien tilaan liittyvän selvityksen. Prosessiin kuuluu todellisten ja mahdollisten ihmisoikeusvaikutuksien määrittäminen, tulosten integrointi ja niiden pohjalta toimiminen, puuttumistoimien seuranta sekä tiedottaminen siitä, miten vaikutuksiin puututaan. Ihmisoikeuksien tilaan liittyvä selvitys voidaan sisällyttää laajempiin yrityksen riskinhallintajärjestelmiin sillä edellytyksellä, että yritykseen itseensä kohdistuvien olennaisten riskien tunnistamisen ja hallitsemisen lisäksi prosessi kattaa myös oikeuksien haltijoita koskettavat riskit. Kyseessä on jatkuva toiminta, sillä ihmisoikeusriskit voivat muuttua sitä mukaa, kun yrityksen toiminnot ja toimintaympäristö kehittyvät. Yleisiä periaatteita käsittelevän luvun kohdissa A.10–A.12 ja niihin liittyvissä selitysosissa annetaan huolellisuusvelvoitteeseen liittyvää lisäohjeistusta, joka koskee myös toimitusketjua, sekä ohjeistusta sopivasta tavasta puuttua toimitusketjussa syntyviin riskeihin.

46.

Kun yritykset havaitsevat ihmisoikeuksiin liittyvässä selvityksessä tai muussa yhteydessä, että ne ovat aiheuttaneet haitallisen vaikutuksen tai myötävaikuttaneet sen syntymiseen, toimintaohjeissa suositellaan, että yrityksellä on olemassa menettely tilanteen korjaamista varten. Joissain tilanteissa tarvitaan yhteistyötä oikeudellisten tai tuomioistuinten ulkopuolisten muiden valtiollisten järjestelmien kanssa. Muissa tapauksissa yrityksen omat valitusjärjestelmät niille tahoille, joihin yrityksen toiminta on mahdollisesti vaikuttanut, voivat olla tehokkaita asian käsittelyssä. Yrityksen omien järjestelmien on täytettävä seuraavat perusvaatimukset: legitimitetti, julkisuus, ennustettavuus, oikeudenmukaisuus, yhteensopivuus toimintaohjeiden kanssa ja avoimuus. Lisäksi niiden tulee perustua vuoropuheluun ja sitoumukseen, jossa tavoitteena on löytää asiaan yhdessä sovittu ratkaisu. Yritys voi hallinnoida näitä järjestelmiä yksin tai yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa, ja ne tarjoavat mahdollisuuden jatkuvaan oppimiseen. Yrityksen omia valitusjärjestelmiä ei tule käyttää ammattiliittojen roolin heikentämiseksi työehtoihin liittyvien kiistojen käsittelyssä. Tällaisten järjestelmien ei tule myöskään olla esteenä oikeudellisten tai tuomioistuinten ulkopuolisten valitusjärjestelmien käytölle, joihin kuuluvat esimerkiksi toimintaohjeiden mukaiset kansalliset yhteyselimet.

V Työ ja työelämän suhteet

Yritysten tulisi, sovellettavien lakien, asetusten ja vallitsevien työmarkkinasuhteiden ja työsuhdekäytäntöjen sekä sovellettavien kansainvälisten työnormien puitteissa

1.

- a) kunnioittaa monikansallisen yrityksen työllistämien työntekijöiden oikeutta vapaasti perustaa ammattiliittoa ja etujärjestöjä tai liittyä niihin.
- b) kunnioittaa monikansallisen yrityksen työllistämien työntekijöiden oikeutta saada tunnustus valitsemilleen ammattiliitoille ja etujärjestöille työehtosopimusneuvotteluja varten ja osallistua rakentaviin neuvotteluihin näiden edustajien kanssa, joko itsenäisesti tai työnantajajärjestöjen kautta, jotta saataisiin aikaan työehtosopimukset.
- c) osallistua lapsityövoiman käytön tehokkaaseen kitkemiseen ja ryhtyä välittömästi tehokkaihin toimiin, jotta varmistettaisiin lapsityövoiman käytön pahimpien muotojen kieltäminen ja poistaminen pikaisesti.
- d) myötävaikuttaa kaikkien pakkotyön muotojen poistamiseen ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että yritysten omassa toiminnassa ei esiinny pakkotyötä.
- e) pitää toimintaansa ohjaavana periaatteena yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja kohtelua työsuhteessa, eikä syrjiä työntekijöitään työssä tai ammatinharjoittamisen yhteydessä rodun, ihonvärin, sukupuolen, uskonnon, poliittisten mielipiteiden, syntyperän tai sosiaalisten lähtökohtien tai muun aseman perusteella, ellei työnteki-

jöiden ominaisuuksien valikointi edistä hallituksen vakiintunutta politiikkaa, jolla erityisesti tähdätään työllistymismahdollisuuksien tasa-arvoisuuden lisäämiseen, tai liity työtehtävään olennaisesti kuuluviin vaatimuksiin.

2.

- a) helpottaa työntekijöiden edustajien toimintaa tarpeellisin tavoin tehokkaan työehtosopimusjärjestelmän luomiseksi;
- b) antaa työntekijöiden edustajille tietoja, joita tarvitaan työehdoista käytävien tavoitteellisten neuvottelujen pohjaksi;
- c) antaa työntekijöille ja heidän edustajilleen tietoja, joiden avulla he voivat muodostaa oikean ja riittävän kuvan yksikön tai tarvittaessa koko yrityksen suorituskyvystä;

3.

edistää työnantajan ja työntekijöiden sekä heidän edustajiensa välistä kuulemista ja yhteistyötä molempia kiinnostavissa kysymyksissä.

4.

- a) noudattaa työssä ja työelämän suhteissa ehtoja, jotka ovat yhtä edulliset kuin muiden vastaavien työnantajien isäntämaassa noudattamat ehdot;
- b) tarjota parhaat mahdolliset palkat, edut ja työehdot hallituspolitiikan puitteissa silloin, kun monikansallinen yritys toimii kehitysmaassa, jossa vastaavia työnantajia ei välttämättä ole olemassa. Palkkojen, etujen ja työehtojen tulee olla suhteessa yrityksen taloudelliseen asemaan, mutta niiden tulee silti riittää työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeiden tyydyttämiseen.
- c) ryhtyä tarvittaviin toimiin työterveyden ja -turvallisuuden varmistamiseksi toiminnassaan.

5.

ottaa toiminnassaan palvelukseen aina mahdollisuuksien mukaan paikallista henkilöstöä ja tarjota koulutusta osaamisen kehittämiseksi yhteistyössä työntekijöiden edustajien ja tarvittaessa asianomaisten viranomaisten kanssa.

6.

ilmoittaa palveluksessaan olevien työntekijöiden edustajille ja tarvittaessa asianomaisille viranomaisille riittävän ajoissa yrityksen toiminnassa suunnitelluista muutoksista, joilla saattaa olla merkittävä vaikutus työllisyyteen erityisesti silloin, kun kyseessä on yksikön toiminnan lopettaminen siihen liittyvine lomautuksineen tai joukkoyhtymämuutoksin, sekä toimia yhteistyössä työntekijöiden edustajien ja asianomaisten viranomaisten kanssa lievittääkseen näitä kielteisiä vaikutuksia mahdollisimman paljon. Kunkin tapauksen erityispiirteistä riippuen saattaa olla tarkoituksenmukaista antaa ilmoitus jo ennen lopullista päätöksentekoa. Myös muita mielekkäitä yhteistyömalleja voidaan soveltaa päätösten vaikutusten lieventämiseksi.

7.

pidättyä siitä, että työntekijöiden edustajien kanssa käytävien vilpittömien työehtoneuvottelujen yhteydessä tai työntekijöiden käyttäessä järjestäytymisoikeuttaan uhkaillaan sillä, että yksikkö tai sen osa siirretään pois kyseisestä maasta tai että yrityksen muiden maiden yksiköistä siirretään työntekijöitä kyseiseen maahan, ja pyritään siten kohtuuttomasti vaikuttamaan tällaisiin neuvotteluihin tai estämään työntekijöitä käyttämästä järjestäytymisoikeuttaan.

8.

antaa palveluksessaan olevien työntekijöiden valtuutetuille edustajille mahdollisuus neuvotella työehtosopimuksista tai työntekijöiden ja työnantajan välisistä suhteista sekä antaa osapuolille tilaisuus keskustella molempia kiinnostavista kysymyksistä sellaisten johdon edustajien kanssa, joilla on valtuudet tehdä päätöksiä neuvoteltavista asioista. Työtä ja työelämän suhteita koskeva selitysosa

47.

Luvun johdanto sisältää viittauksen ”sovellettaviin” lakeihin ja säädöksiin. Tarkoituksena on todeta, että monikansallisiin yrityksiin voi niiden toimiessa yksittäisissä maissa kohdistua työtä ja työelämän suhteita

koskevaa kansallista ja kansainvälistä sääntelyä. Termit ”vallitsevat työmarkkinasuhteet” ja ”työsuhdekäytännöt” ovat riittävän väljiä, jotta niitä voidaan tulkita eri tavoin kansallisten olosuhteiden mukaan. Esimerkkinä voidaan mainita kansallisissa laeissa ja asetuksissa työntekijöille tarjotut erilaiset neuvottelumekanismit.

48.

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) on toimivaltainen elin määrittelemään ja käsittelemään kansainvälisiä työnormeja ja edistämään työhön liittyviä perusoikeuksia siinä muodossa kuin ne on esitetty ILO:n työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevassa vuoden 1998 julistuksessa. Toimintaohjeilla on ei-sitovana asiakirjana oma roolinsa edistettäessä näiden normien ja periaatteiden noudattamista monikansallisissa yrityksissä. Toimintaohjeiden tämän luvun suositukset heijastavat vuoden 1998 julistuksen asiaan liittyviä kohtia sekä monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa koskevaa ILO:n vuoden 1977 kolmikantaista periaatejulistusta, jonka viimeisin tarkistus oli vuonna 2006. ILO:n monikansallisia yrityksiä koskevassa julistuksessa määritellään työhön, koulutukseen, työoloihin ja työmarkkinasuhteisiin liittyvät periaatteet, kun taas OECD:n toimintaohjeet kattavat kaikki yritystoiminnan pääalueet. OECD:n toimintaohjeet ja ILO:n julistus koskevat yrityksiltä odotettua käyttäytymistä, ja ne on tarkoitettu rinnakkaisiksi ohjeistuksiksi, jotka eivät ole ristiriidassa toistensa kanssa. ILO:n julistuksesta voi olla apua toimintaohjeiden tulkinnassa, sillä julistus on yksityiskohteisempi. ILO:n julistuksen ja toimintaohjeiden edellyttämä seuranta on kuitenkin institutionaalisesti erotettu toisistaan.

49.

Luvussa V käytetty terminologia on yhtenevää monikansallisia yrityksiä koskevassa ILO:n julistuksessa käytetyn terminologian kanssa. Termejä ”monikansallisten yritysten työllistämät työntekijät” ja ”niiden palveluksessa olevat työntekijät” käytetään siten, että niiden merkitys on sama kuin ILO:n julistuksessa. Näillä termeillä viitataan työntekijöihin, jotka ovat ”työsuhteessa monikansalliseen yritykseen”. Yrityksille, jotka haluavat saada käsityksen luvussa V määritellyn vastuunsa laajuudesta, löytyy hyödyllistä ohjeistusta työsuhteen olemassaolon määrittelyyn toimintaohjeiden yhteydessä ILO:n vuoden 2006 suosituksen nro 198 kappaleista 13 a ja b, joissa annetaan ei-tyhjentyvä luettelo työsuhteen tunnusmerkeistä. Lisäksi todetaan, että työjärjestelyt muuttuvat ja kehittyvät ajan myötä ja että yritysten odotetaan rakentavan suhteensa työntekijöihin tavalla, jolla vältetään tukemasta tai rohkaisemasta käytäntöjä, joilla naamioidaan työsuhteita muuksi tai osallistumasta tällaisiin käytäntöihin. Kyseessä on naamioitu työsuhte, kun työnantaja kohtelee henkilöä muuna kuin työntekijänä tavalla, joka salaa hänen todellisen laillisen asemansa.

50.

Näissä suosituksissa ei puututa varsinaisiin yksityisiin ja kaupallisiin suhteisiin, vaan pyritään pikemminkin varmistamaan, että työsuhteessa olevilla henkilöillä on suoja, joka heille toimintaohjeiden nojalla kuuluu. Suosituksissa todetaan, että työsuhteen puuttuessa yritysten odotetaan kuitenkin toimivan riskeihin liittyvää selvitystä ja toimitusketjua koskevien suositusten mukaisesti. Kyseiset suositukset annetaan yleisiä periaatteita käsittelevän luvun II kohdissa A.10–A.13.

51.

Tämän luvun kohdassa 1 toistetaan kaikki neljä ILO:n vuoden 1998 julistuksessa määriteltyä työelämän peruseriaatetta ja oikeutta, jotka ovat oikeus järjestäytymiseen ja kollektiivisiin työehtoneuvotteluihin, lapsityövoiman käytön lopettaminen, pakkotyön lopettaminen kaikissa sen muodoissa sekä syrjinnän kieltäminen työmarkkinoilla ja ammatinharjoittamisen yhteydessä. Nämä periaatteet ja oikeudet on kirjattu tarkasti määritellyiksi oikeuksiksi ja velvollisuuksiksi ydinsopimuksiksi tunnustetuissa ILO:n yleissopimuksissa.

52.

Kohdassa 1 c suositellaan, että monikansalliset yritykset pyrkivät lakkauttamaan tehokkaasti lapsityövoiman käytön sellaisena kuin se on määritelty ILO:n vuoden 1998 julistuksessa ja ILO:n yleissopimuksessa nro 182, joka koskee lapsityön pahimpia muotoja. Vanhempia ILO:n lapsityövoimaa koskevia asiakirjoja ovat yleissopimus nro 138 ja suositus nro 146 (molemmat vuodelta 1973), joissa määritellään työntekijöiden vähimmäisiät. Monikansalliset yritykset voivat puuttua köyhyyden ja erityisesti lapsityövoiman käytön perimmäisiin syihin siten, että ne huolehtivat työvoimastaan, luovat korkeatasoisia ja hyvin palkattuja työpaikkoja sekä edistävät talouskasvua. On tärkeää antaa tunnustus monikansallisille yrityksille ja kannustaa niitä myö-

tävaikuttamaan siihen, että lapsityövoiman ongelmaan löydetään pysyvä ratkaisu. Tältä osin merkittävää on erityisesti isäntämaan lasten koulutustason parantaminen.

53.

Kohdassa 1 d suositellaan, että yritykset pyrkivät pakkotyön käytön lopettamiseen kaikissa sen muodoissa, mikä on sekin ILO:n vuoden 1998 julistuksesta johdettu periaate. Viittaus tähän työelämän keskeisimpään oikeuteen perustuu ILO:n yleissopimukseen nro 29 vuodelta 1930 ja yleissopimukseen nro 105 vuodelta 1957. Yleissopimuksessa nro 29 valtioita kehoitetaan sitoutumaan ”mahdollisimman lyhyen ajan kuluessa lakkauttamaan pakollisen työn käytön kaikissa muodoissa”, kun taas yleissopimuksessa nro 105 niitä kehoitetaan sitoutumaan ”lakkauttamaan pakkotyön ja olemaan käyttämättä sitä missään muodossa” tiettyihin sopimuksessa mainittuihin tarkoituksiin (kuten esimerkiksi poliittiseen painostukseen tai työvoiman kontrolloimiseen) sekä ”ryhtymään tehokkaisiin toimenpiteisiin [pakkotyön] poistamiseksi välittömästi ja täydellisesti”. Samalla ILO tunnustetaan toimivaltaiseksi elimeksi käsittelemään ongelmallista vankityövoimakysymystä etenkin silloin, kun on kyse vankityövoiman vuokraamisesta yksityishenkilöille, yrityksille tai yhteisöille (tai vankien asettamisesta näiden käyttöön).

54.

Kohdan 1 e viittaus syrjimättömyyden periaatteeseen työssä ja ammatinharjoittamisen yhteydessä katsotaan liittyvän työvoiman palvelukseenottoa, työtehtävien antamista, erottamista, palkkaa ja etuja, uralla etenemistä, siirtoa tai uudelleensijoittamista, työsuhteen päättymistä, koulutusta ja eläkkeelle siirtymistä koskeviin ehtoihin. ILO:n vuoden 1958 yleissopimuksesta nro 111, äitiyden suojelusta tehdyn vuoden 2000 yleissopimuksesta nro 183, vajaakuntoisten henkilöiden työllistämistä koskevasta vuoden 1983 yleissopimuksesta nro 159 ja vanhempia työntekijöitä koskevasta vuoden 1980 suosituksesta nro 162 sekä HIViä ja AIDSia työelämässä koskevasta vuoden 2010 suosituksesta nro 200 otetussa kiellettyjen syrjintäperusteiden luettelossa katsotaan, että kaikkinaiset näillä perusteilla tapahtuva erottelu, pois sulkeminen ja suosiminen on yleissopimusten, suositusten ja ohjeistojen vastaista. Toimintaohjeiden yhteydessä termillä ”muu asema” tarkoitetaan toimintaa ammattiyhdistyksessä ja henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten ikä, vamma, raskaus, siviilisääty, seksuaalinen suuntautuminen tai HI-viruksen kantaminen. Kohdan 1 e mukaisesti yritysten on tarjottava miehille ja naisille yhdenvertaiset mahdollisuudet erityisesti valinta-, palkkaus- ja ylenemisperusteiden osalta ja sovellettava näitä perusteita tasapuolisesti sekä estettävä syrjintä avioliiton, raskauden tai vanhemmuuden perusteella.

55.

Tämän luvun kohdassa 2 c edellytetään, että yritysten työntekijöilleen ja heidän edustajilleen esittämän tiedon on annettava ”totuudenmukainen kuva” yrityksen toiminnasta. Annettavat tiedot koskevat yrityksen rakennetta, sen taloudellista tilaa ja rahoitusasemaa sekä tulevaisuuden näkymiä, työllisyyskehitystä ja odotettavissa olevia merkittäviä muutoksia yrityksen toiminnassa, ottaen huomioon liikesalaisuuksien säilyttämiseen liittyvät oikeutetut vaatimukset.

Liikesalaisuuksien säilyttäminen voi merkitä sitä, että joistakin asioista ei tietoja voida antaa tai ne voidaan antaa ainoastaan tietyin ehdoin.

56.

Luvun kohdassa 3 esitetty viittaus työntekijöiden osallistumiseen neuvonpitomenettelyiden kautta on otettu ILO:n vuoden 1952 suosituksesta nro 94, joka koskee työnantajien ja työntekijöiden välillä, yrityksen puitteissa tapahtuvaa neuvonpitoa ja yhteistyötä. Se noudattaa myös ILO:n monikansallisia yrityksiä koskevaan julistukseen sisältyvää sitoumusta. Mainittujen neuvottelujärjestelyjen ei tule korvata työntekijöiden oikeutta neuvotella työsuhteensa ehdoista. Työjärjestelyistä käytäviä neuvotteluja koskeva suositus on lisäksi huomioitu kohdassa 8.

57.

Kohdassa 4 työn ja työelämän suhteiden katsotaan sisältävän palkkaus- ja työaikajärjestelyt. Viittaus työterveyteen ja -turvallisuuteen merkitsee, että monikansallisten yritysten tulisi noudattaa vallitsevia säännöksiä ja alan normeja ja siten vähentävää työstä johtuvaa, siihen liittyvää tai sen aikana syntyvää tapaturma- ja vammautumiseriskiä mahdollisimman paljon. Näin yrityksiä kannustetaan ponnistelemaan työterveyden ja -turvallisuuden parantamiseksi kaikessa toiminnassa, vaikka niiden toimintamaiden asetukset eivät sitä muo-

dollisesti edellyttäisikään. Samalla yrityksiä kannustetaan kunnioittamaan työntekijöiden harkintakykyä ja mahdollisuutta poistua paikalta tilanteissa, joiden voidaan kohtuudella arvioida aiheuttavan välitöntä ja vakavaa vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Työterveyden ja -turvallisuuden tärkeyttä suositusten joukossa ja niiden toisiaan täydentävää luonnetta korostaa se, että asiaa käsitellään myös toimintaohjeiden muissa osissa, erityisesti kuluttajansuojaa ja ympäristöä koskevissa luvuissa. ILO:n vuoden 2002 suositus nro 194 sisältää viitteellisen luettelon ammattitaudeista sekä toimintaohjeista ja oppaista, joita yritykset voivat hyödyntää tämän toimintaohjeiden suosituksen toteuttamisessa.

58.

Kohdassa 5 monikansallisille yrityksille esitetään suositus ottaa palvelukseen riittävästi paikallista työvoimaa myös esimiestehtäviin sekä antaa heille koulutusta. Kyseisen kohdan koulutusta ja osaamista käsittelevä sanamuoto täydentää Yleiset periaatteet -luvun kohdan A.4 tekstiä inhimillisen pääoman muodostamisen edistämisestä. Viittaus paikalliseen työvoimaan täydentää Yleiset periaatteet -luvun kohdan A.3 tekstiä paikallisen toimintakyvyn kehittämistä. Inhimillisten voimavarojen kehittämistä koskevan ILO:n vuoden 2004 suosituksen nro 195 mukaisesti yrityksiä kannustetaan myös mahdollisuuksien mukaan panostamaan koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen ja samalla varmistamaan yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet naisille ja muille haavoittuvaisille ryhmille, joihin kuuluvat nuoret, matalan taitotason työvoima, vammaiset, siirtolaiset, ikääntyvät työntekijät ja alkuperäiskansat.

59.

Kohdassa 6 suositellaan, että yritykset ilmoittavat riittävän aikaisin työntekijöiden edustajille ja asianomaisille viranomaisille yrityksen toiminnassa suunnitelluista muutoksista, joilla saattaa olla merkittävä vaikutus työntekijöiden toimeentuloon erityisesti silloin, kun kyseessä on yksikön toiminnan lopettaminen siihen liittyvine lomautuksineen tai joukkoihtisanomisineen. Kuten tekstissä todetaan, suosituksen tarkoituksena on mahdollistaa yhteistyö tällaisten muutosten vaikutusten lieventämiseksi. Kyseessä on tärkeä periaate, joka näkyy myös toimintaohjeiden hyväksyneiden maiden työmarkkina-alueissa ja -käytännöissä, vaikka keinot, joilla mielekäs yhteistyö on pyritty varmistamaan, eivät ole kaikissa näissä maissa samanlaisia. Lisäksi tässä kohdassa todetaan, että yksittäistapauksissa olisi suotavaa, että yrityksen johto ilmoittaisi asiasta jo ennen lopullista päätöstä. Ennen lopullista päätöksentekoa tehtävä ilmoitus onkin osa monien toimintaohjeiden hyväksyneiden valtioiden työmarkkina-alueiden sääntöjä ja -käytäntöä. Tämä ei ole kuitenkaan ainoa keino varmistaa mielekäs yhteistyö päätösten vaikutusten lieventämiseksi. Joidenkin toimintaohjeiden hyväksyneiden maiden lainsäädännössä ja käytännöissä on säädetty muunlaisista menettelyistä, kuten tietyistä ajanjaksosta, jonka kuluessa neuvottelut on käytävä ennen kuin päätökset voidaan panna täytäntöön.

VI Ympäristö

Yritysten tulisi isäntämaan lakien, asetusten ja hallinnollisten käytäntöjen sekä asiaankuuluvien kansainvälisten sopimusten, periaatteiden, tavoitteiden ja normien mukaisesti pyrkiä suojelemaan ympäristöä ja kansanterveyttä, varmistamaan yleinen turvallisuus ja muutoinkin toimimaan kestävä kehityksen päämääriä edistävällä tavalla. Erityisesti yritysten tulisi

1.

- ottaa käyttöön ja ylläpitää toimintansa kannalta tarkoituksenmukainen ympäristöjärjestelmä, johon sisältyy
- a) yrityksen toiminnan ympäristö-, terveys- ja turvallisuusvaikutuksia koskevan riittävän ja ajankohtaisen tiedon kerääminen ja arviointi
 - b) mitattavissa olevien tavoitteiden ja tarvittaessa ympäristönsuojelun tason parantamista ja luonnonvarojen käyttöä koskevien tavoitteiden asettaminen sekä tavoitteiden ajanmukaisuuden tarkistus määräajoin; tavoitteiden tulisi olla tarvittaessa asiaan liittyvien kansallisten politiikkojen ja kansainvälisten ympäristösitoumusten mukaisia, ja
 - c) ympäristö-, terveys- ja turvallisuustavoitteiden saavuttamisen säännöllinen seuranta ja todentaminen.

2.

kustannukset, liikesalaisuuksien säilyttäminen ja immateriaalioikeuksien suojelemistarve huomioon ottaen

- a) antaa julkisuuteen ja työntekijöille riittävät, mitattavat ja mahdollisesti todennettavissa olevat ja ajankohtaiset tiedot yrityksen toiminnan mahdollisista ympäristö-, terveys- ja turvallisuusvaikutuksista, mihin voi sisältyä myös raportointi edistyksistä ympäristönsuojelun tason parantamisessa, ja
- b) käydä riittävää ja ajankohtaista vuoropuhelua niiden yhteisöjen kanssa, joihin yrityksen ympäristö-, terveys- ja turvallisuusohjelmat ja niiden toteuttaminen suoranaisesti vaikuttavat.

3.

arvioida ja ottaa päätöksenteossa huomioon yrityksen prosessien, hyödykkeiden ja palvelujen ennakoitavissa olevat ympäristö-, terveys- ja turvallisuusvaikutukset koko elinkaaren ajalta ja välttää niitä, tai jos se ei ole mahdollista, lieventää vaikutuksia. Jos suunnitellulla toiminnalla voi olla merkittäviä ympäristö-, terveys- tai turvallisuusvaikutuksia ja jos toiminta edellyttää toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntää, yritysten tulisi tehdä asianmukainen ympäristövaikutusten arviointi.

4.

olla lykkäämättä kustannustehokkaita toimenpiteitä ympäristövahinkojen estämiseksi tai minimoimiseksi vetoamalla täydellisen tieteellisen varmuuden puuttumiseen silloin, kun ympäristöön kohdistuu tieteellisen ja teknisen riskikäsityksen mukaan vakava uhka, mukaan luettuina ihmisten terveyteen ja turvallisuuteen kohdistuvat uhat.

5.

ylläpitää valmiussuunnitelmia yrityksen toiminnasta aiheutuvien vakavien ympäristö- ja terveyshaittojen sekä onnettomuuksien ja hätätilanteiden estämiseksi, lieventämiseksi ja hallitsemiseksi sekä huolehtia välittömän viranomaisraportoinnin edellyttämistä järjestelyistä.

6.

pyrkii jatkuvasti parantamaan yrityksen ympäristönsuojelun tasoa sekä yrityksen tasolla että tarvittaessa myös sen toimitusketjussa edistämällä esimerkiksi seuraavia toimia:

- a) sellaisten teknologioiden ja toimintatapojen käyttöönotto yrityksen kaikissa yksiköissä, jotka vastaavat yrityksen parhaassa yksikössä saavutetun ympäristönsuojelun tasoa;
- b) sellaisten tuotteiden ja palvelujen kehittäminen, joilla ei ole kohtuuttomia ympäristövaikutuksia ja jotka ovat turvallisia aiotussa käyttötarkoituksessaan, vähentävät kasvihuonepäästöjä, ovat tehokkaita energiankulutuksen ja luonnonvarojen käytön kannalta ja jotka voidaan käyttää uudelleen, kierrättää tai hävittää turvallisesti;
- c) asiakkaiden tietämyksen lisääminen niistä ympäristövaikutuksista, joita yrityksen tuotteiden ja palvelujen käyttöön liittyy, mukaan lukien tarkan tiedon antaminen tuotteista (esimerkiksi kasvihuonepäästöjä, luonnon monimuotoisuutta, resurssitehokkuutta tai muita ympäristöasioita koskevat tiedot); ja
- d) tutkimus- ja arviointityö, jossa keskitytään yrityksen ympäristönsuojelun tason parantamiseen pitkällä aikavälillä esimerkiksi kehittämällä strategioita, jotka koskevat päästöjen vähentämistä, tehokasta resurssien käyttöä, myrkyllisten aineiden korvaamista tai niiden käytön vähentämistä tai luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä.

7.

tarjota työntekijöille riittävää koulutusta ympäristö-, terveys- ja turvallisuuskysymyksissä ja vaarallisten aineiden käsittelyssä ja ympäristövahinkojen torjunnassa sekä antaa yleistä ympäristökoulutusta, joka liittyy muun muassa ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn, tiedotukseen ja ympäristöteknologioihin.

8.

myötävaikuttaa ympäristön kannalta mielekkään ja taloudellisesti tehokkaan yhteiskuntapolitiikan kehittämiseen esimerkiksi ympäristötietoisuutta ja ympäristön suojelua edistävien kumppanuuksien tai aloitteiden avulla.

Ympäristöä koskeva selitysoasa

60.

Ympäristöä käsittelevän luvun teksti heijastaa ympäristöä ja kehitystä koskevan Rion julistuksen Agenda 21 -toimintaohjelman sisältämiä periaatteita ja tavoitteita. Lisäksi siinä on otettu huomioon tiedon saantia, kansalaisten osallistumisoikeutta sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta ympäristöasioissa koskeva Århusin yleissopimus, ja se heijastaa muun muassa ympäristöjärjestelmiä koskeva ISO-standardiin sisältyviä normeja.

61.

Järkevä ympäristöjohtaminen on tärkeä osa kestävää kehitystä, ja se nähdään kasvavissa määrin sekä yritysten velvollisuutena että liiketoimintamahdollisuutena. Monikansallisilla yrityksillä on oma roolinsa tässä molemmista näkökulmista katsottuna. Yritysjohdon tulisi siksi kiinnittää riittävästi huomiota ympäristöky-symyksiin liiketoimintastrategioissaan. Ympäristönsuojelun tason parantaminen edellyttää sitoutumista systeemaattiseen lähestymistapaan ja järjestelmän jatkuvaan kehittämiseen. Ympäristöjärjestelmä luo sisäiset puitteet, joita yritys tarvitsee hallitakseen toimintansa ympäristövaikutuksia ja ottaakseen ympäristönäkökohdat osaksi liiketoimintaansa. Ympäristöjärjestelmän olemassaolo auttaa vakuuttamaan osakkeenomistajat, työntekijät ja ympäröivä yhteiskunta siitä, että yritys pyrkii aktiivisesti suojelemaan ympäristöä oman toimintansa vaikutuksilta.

62.

Ympäristönsuojelun tason parantamisen lisäksi ympäristöjärjestelmän käyttöönotto voi tarjota yrityksille taloudellista etua. Järjestelmän avulla voidaan alentaa käyttökustannuksia ja vakuutusmaksuja, säästää energiaa ja resursseja, alentaa vaatimustenmukaisuuden noudattamiseen ja korvausvastuuseen liittyviä kustannuksia, parantaa pääoman ja ammattitaitoisten työntekijöiden saatavuutta, lisätä asiakastyytyväisyyttä sekä luoda paremmat suhteet yhteiskuntaan ja suureen yleisöön.

63.

Toimintaohjeissa mainittua käsitettä ”järkevä ympäristöjohtaminen” olisi tulkittava sen laajassa merkityksessä niin, että siihen sisältyy yrityksen toiminnan suorien ja välillisten pitkän ajan ympäristövaikutusten hallinta, saastumisen rajoittaminen ja resurssien hallinta.

64.

Useimmissa yrityksissä tarvitaan sisäistä valvontajärjestelmää yrityksen toimintojen hallitsemiseksi. Järjestelmän ympäristöosaan kuuluvia elementtejä ovat esimerkiksi tavoitteiden asettaminen ympäristönsuojelun tason parantamiseksi ja näiden tavoitteiden säännöllinen seuranta.

65.

Yrityksen toiminnasta, sen suhteesta alihankkijoihinsa ja toimittajiin sekä näihin liittyvistä ympäristövaikutuksista tiedottaminen on keskeinen väline luottamuksen rakentamiseksi yrityksen ja yleisön välillä. Tiedottaminen on tehokkaimmillaan silloin, kun se on avointa ja rohkaisee aktiiviseen vuoropuheluun sidosryhmiin, kuten työntekijöiden, asiakkaiden, toimittajien, alihankkijoiden, paikallisen yhteisön ja suuren yleisön kanssa ja kun sillä saadaan aikaan kestävä luottamuksen ilmapiiri ja yhteisymmärrys kaikkia osapuolia koskevista ympäristökysymyksistä. Raportointi ja tiedottaminen ovat paikallaan erityisesti silloin, kun kyseessä ovat alueellisella, kansallisella tai kansainvälisellä tasolla niukat tai uhanalaiset luonnonvarat. Hyödyllinen tiedonlähde ovat raportointistandardit, kuten Global Reporting Initiative.

66.

Yrityksillä on useita mahdollisuuksia tarjota tarkkaa tietoa tuotteistaan. Näihin kuuluvat vapaaehtoiset merkinnät tai sertifiointijärjestelmät. Kun yritys käyttää edellä mainittuja välineitä, sen tulisi ottaa asianmukaisesti huomioon niiden yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset kehitysmaihin sekä voimassa olevat kansainvälisesti tunnustetut normit.

67.

Tavanomaiseen liiketoimintaan voi liittyä ennakoarviointi yrityksen toiminnan mahdollisista ympäristövaikutuksista. Yritykset tekevät usein tarkoituksenmukaisia ympäristövaikutusten arviointeja silloinkin, kun laki ei niitä edellytä. Yrityksen tekemä ympäristövaikutusten arviointi voi sisältää kattavan ja ennakoivan arvion yrityksen ja sen alihankkijoiden ja toimittajien toiminnan mahdollisista vaikutuksista. Arviossa voidaan käsitellä keskeisiä ympäristövaikutuksia sekä tarkastella vaihtoehtoja ja lievennyskeinoja, joiden avulla voidaan välttää tai korjata haitalliset vaikutukset. Toimintaohjeissa todetaan lisäksi, että monikansallisilla yrityksillä on tietty vastuu myös tuotteen elinkaaren muissa vaiheissa.

68.

Useissa toimintaohjeet hyväksyneiden maiden vahvistamissa kansainvälisissä sopimuksissa, kuten ympäristöä ja kehitystä koskevan Rion julistuksen periaatteessa 15, on mainittu ”varovaisuuslähestymistapa”. Mikään näistä asiakirjoista ei ole nimenomaisesti osoitettu yrityksille, vaikka yritysten panos on otettu epäsuorasti huomioon niissä kaikissa.

69.

Toimintaohjeiden peruslähdekohta on, että yritysten olisi toimittava mahdollisimman nopeasti ja ennakoivasti, jotta esimerkiksi niiden toiminnasta aiheutuva vakavat tai peruuttamattomat ympäristövahingot voidaan välttää. Se, että toimintaohjeet on osoitettu yrityksille, tarkoittaa kuitenkin, ettei mikään voimassa olevassa olevista kansainvälisistä sopimuksista ole täysin riittävä ilmaisemaan tätä suositusta. Siten toimintaohjeet hyödyntävät voimassa olevia kansainvälisiä sopimuksia, mutta eivät ole täysin yhdenmukaisia niiden kanssa.

70.

Toimintaohjeiden tarkoituksena ei ole tulkita uudelleen jo olemassa olevia asiakirjoja, asettaa valtioille uusia sitoumuksia tai luoda ennakkotapauksia. Niissä on ainoastaan esitetty suosituksia siitä, miten varovaisuuslähestymistapa olisi toteutettava yritystasolla. Kun otetaan huomioon, että prosessi on vasta alkuvaiheessa, sen toteutuksessa on tarpeen joustavasti huomioida olosuhteet. Lisäksi todetaan, että hallitukset määrittelevät reunaehdot, ja niiden vastuulla on myös säännöllinen sidosryhmien kuuleminen asianmukaisimmasta etenevästä.

71.

Toimintaohjeissa kannustetaan yrityksiä parantamaan ympäristönsuojelun tasoa kaikessa toiminnassaan, vaikka yrityksen toimintamaiden nykykäytäntö ei sitä muodollisesti vaatisikaan. Tässä suhteessa yritysten tulisi ottaa asianmukaisesti huomioon niiden toiminnan yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset kehitysmaissa.

72.

Monikansallisilla yrityksillä on esimerkiksi usein käytössään innovatiivisia teknologioita tai toimintatapoja, joilla ympäristönsuojelun tasoa voitaisiin yleisesti parantaa. Niitä pidetään usein alansa johtavina yrityksinä, joten mahdollisuutta vaikuttaa esimerkin kautta muihin yrityksiin ei pidä väheksyä. Jos varmistetaan, että monikansallisen yrityksen toimintamaiden ympäristö hyötyy käytettävissä olevista, innovatiivisista teknologioista ja toimintatavoista, voidaan merkittäväällä tavalla tukea kansainvälistä sijoitustoimintaa yleensäkin.

73.

Yrityksillä on tärkeä rooli työntekijöidensä ympäristökoulutuksessa. Yrityksiä kehoitetaan täyttämään tämä velvoitteen sa mahdollisimman laaja-alaisesti erityisesti niillä osa-alueilla, jotka liittyvät suoranaisesti ihmisten terveyteen ja turvallisuuteen.

VII Lahjonnan, lahjusvaatimusten ja kiristyksen torjunta

Yritysten ei tulisi suoraan tai epäsuorasti tarjota, luvata, antaa tai vaatia lahjuksia tai muita oikeudettomia etuja saadakseen liiketaloudellista tai muuta sopimatonta hyötyä tai säilyttääkseen kyseisen hyödyn. Yritysten tulisi myös vastustaa lahjusvaatimuksia ja kiristämistä. Erityisesti yritysten tulisi

1. pitäytyä tarjoamasta, lupaamasta tai antamasta oikeudetonta rahallista tai muuta etua viranomaisille tai liikekumppanien työntekijöille. Yritysten ei tulisi myöskään vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan oikeudettomia rahallisia tai muita etuja viranomaisilta tai liikekumppanien työntekijöiltä. Yritysten ei tulisi käyttää kolmansia osapuolia, kuten asiamiehiä tai muita välikäsiä, konsultteja, edustajia, jakelijoita, yhtymiä, alihankkijoita ja toimittajia tai yhteisyrityskumppaneita kanavoimaan oikeudettomia rahallisia tai muita etuja viranomaisille, liikekumppaneiden työntekijöille ja heidän sukulaisilleen tai liikekumppaneille.
2. kehittää ja ottaa käyttöön riittävä sisäinen valvonta, eettiset ohjeistukset ja vaatimustenmukaisuusohjelmat tai toimenpiteet lahjonnan estämiseksi ja tunnistamiseksi. Näiden kehittämisen tulisi tapahtua riskinarvioinnin pohjalta, jossa tarkastellaan yrityksen omaa tilannetta, erityisesti yritykseen kohdistuvaa lahjontariskiä (kuten sen maantieteellinen sijainti ja tuotannonala). Edellä mainitun sisäisen valvonnan, eettisen ohjeistuksen ja vaatimustenmukaisuusohjelmien tai toimenpiteiden tulisi sisältää taloushallinto- ja kirjanpito menettelyiden järjestelmä, johon kuuluu sisäisen valvonnan järjestelmä. Nämä järjestelmät tulisi suunnitella kohtuullisesti siten, että niillä varmistetaan riittävien ja oikeiden tilikirjojen, arkistojen ja kirjanpidon ylläpito, jolloin näitä asiakirjoja ei voida käyttää lahjontatarkoituksiin tai lahjonnan salaamiseen. Yrityksen olosuhteita ja lahjontariskejä tulisi valvoa säännöllisesti ja arvioida uudelleen tarpeen mukaan sen varmistamiseksi, että yrityksen sisäinen valvonta, eettinen ohjeistus ja vaatimustenmukaisuusohjelma tai toimenpiteet ovat asianmukaiset ja edelleen tehokkaat. Tällä tavoin voidaan myös lieventää yrityksen riskiä joutua osalliseksi lahjontaan, lahjusten vaatimiseen ja kiristykseen.
3. kieltää tai estää yrityksen sisäisessä valvonnassa, eettisessä ohjeistuksessa ja vaatimustenmukaisuusohjelmassa tai toimenpiteissä pienet voitelumaksut, jotka ovat yleisesti laittomia maissa, joissa niitä käytetään. Kun tällaisia maksuja suoritetaan, ne tulisi kirjata asianmukaisesti tilikirjoihin ja kirjanpitoon.
4. varmistaa, että asiamiehien palkkaamisesta on tehty kunnollisesti dokumentoitu selvitys, jossa on otettu huomioon yritystä nimenomaisesti koskevat lahjontariskit. Lisäksi yritysten tulee varmistaa, että asiamiehien valvonta on asianmukaista ja säännöllistä ja asiamiehille maksettavat korvaukset ovat asianmukaisia ja niitä suoritetaan ainoastaan laillisista palveluista. Tarpeen mukaan tulisi pitää luetteloa asiamiehistä, jotka on otettu palvelukseen julkisten laitosten ja valtio-omisteisten yritysten kanssa toimimista varten. Luettelon tulisi olla toimivaltaisten viranomaisten saatavilla tietojen julkistamista koskevien sovellettavien vaatimusten mukaisesti.
5. lisätä toimintansa avoimuutta lahjonnan, lahjusten pyytämisen ja kiristuksen torjunnassa. Näihin toimenpiteisiin voivat kuulua julkiset sitoumukset lahjontaa, lahjusten vaatimusta ja kiristystä vastaan. Lisäksi yritys voi tiedottaa johtamisjärjestelmistä, sisäisestä valvonnasta, eettisestä ohjeistuksesta ja vaatimustenmukaisuusohjelmista tai toimenpiteistä, jotka se on ottanut käyttöön noudattaakseen sitoumuksiaan. Yritysten tulisi myös edistää avoimuutta ja vuoropuhelua suuren yleisön kanssa lisätäkseen kansalaisten tietämystä lahjonnan, lahjusten vaatimisen ja kiristuksen torjunnasta ja heidän osallistumisestaan siihen.
6. edistää työntekijöiden tietämystä yrityksen lahjonnan, lahjusvaatimusten ja kiristuksen vastaisista käytännöistä ja sisäisestä valvonnasta, eettisestä ohjeistuksesta ja vaatimustenmukaisuusohjelmista tai toimenpiteistä. Yrityksen tulisi myös edistää näiden käytäntöjen, valvonnan, ohjeistuksen ja ohjelmien noudattamista asiaankuuluvien toimintamenettelyiden, ohjelmien ja toimenpiteiden levittämällä sekä koulutusohjelmien ja kurinpitotoimien avulla.
7. pidättyä tekemästä laittomia lahjoituksia julkisiin virkoihin hakeville ehdokkaille tai poliittisille puolueille tai muille poliittisille järjestöille. Poliittisten lahjoitusten tulisi noudattaa kaikilta osin tietojen julkistamisen vaatimuksia, ja ne tulisi ilmoittaa yrityksen ylimmälle johdolle.

Lahjonnan, lahjusvaatimusten ja kiristyksen torjuntaa koskeva selitysosa

74.

Lahjonta ja korruptio vahingoittavat demokraattisia instituutioita ja yritysten hallinnointia. Ne haittaavat investointeja ja vääristävät kansainvälisiä kilpailuedellytyksiä. Varojen ohjaaminen korruptoituneilla käytännöillä horjuttaa etenkin kansalaisten pyrkimyksiä parantaa taloudellista ja yhteiskunnallista asemaansa sekä ympäristön tilaa ja hankaloittaa ponnisteluja köyhyyden vähentämiseksi. Yrityksillä on tärkeä rooli tällaisten käytäntöjen torjunnassa.

75. Asiallisuus, lahjomattomuus ja avoimuus ovat avaintekijöitä sekä julkisella että yksityisellä sektorilla lahjonnan, lahjusten vaatimisen ja kiristyksen torjunnassa. Liike-elämän edustajat, kansalaisjärjestöt, hallitukset ja hallitusten väliset organisaatiot ovat kaikki tehneet yhteistyötä, jotta korruption torjunnalle saataisiin vahvempi julkinen tuki ja lisättäisiin avoimuutta ja yleistä tietämystä korruptioon ja lahjontaan liittyvistä ongelmista. Asianmukaisten hallintotapojen käyttöönotto on myös keskeinen osa eettisen kulttuurin luomista yrityksissä.

76. Kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjuntaa koskeva OECD:n yleissopimus tuli voimaan 15. helmikuuta 1999. Vuonna 2009 annettu lahjonnanvastainen suositus (Recommendation for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions), vuonna 2009 annettu verotoimenpiteitä koskeva suositus (Recommendation on Tax Measures for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions) ja vuoden 2006 vientiluottotukkeita koskeva lahjonnanvastainen suositus (Recommendation on Bribery and Officially Supported Export Credits) muodostavat lahjonnanvastaisen yleissopimuksen ohella OECD:n keskeiset asiakirjat, joiden kohteena ovat lahjuksia tarjoavat osapuolet. Niiden tavoitteena on päästä eroon lahjusten tarjoamisesta ulkomaisille virkamiehille siten, että jokainen valtio vastaa yritystensä toiminnasta ja siitä, mitä niiden lainkäyttöalueella tapahtuu.⁶ Lahjonnanvastaisen yleissopimuksen täsmällisen ja systemaattisen toimeenpanon seuranta varten on käynnistetty ohjelma, jonka tarkoitus on edistää näiden asiakirjojen toimeenpanoa yleissopimuksen allekirjoittaneissa valtioissa.

6. Yleissopimuksen määritelmän mukaan ”lahjus” on ”...tahallinen oikeudettoman rahallisen tai muun edun tarjoaminen, lupaaminen tai antaminen suoraan tai välillisesti ulkomaiselle virkamiehelle, tämän virkamiehen omaan tai kolmannen osapuolen käyttöön tarkoituksena saada virkamies toimimaan tai pidättymään toimimasta virkatehtäviään hoitaessaan niin, että lahjuksen tarjoaja saavuttaisi tai säilyttäisi liiketoimintaan liittyviä tai muita sopimattomia etuuksia kansainvälisissä liikesuhteissa.” Yleissopimuksen selitysosassa (kappale 9) todetaan selvyyden vuoksi, että ”pienet 'voitelumaksut' eivät ole maksuja, joista koituu 'liiketoimintaan liittyviä tai muita sopimattomia etuuksia kansainvälisissä liikesuhteissa' kohdan 1 tarkoittamassa mielessä, joten ne eivät myöskään ole rikos. Tällaiset maksut, joita joissakin maissa maksetaan, jotta viranhaltijat suorittaisivat virkansa edellyttämät tehtävät, kuten lupien myöntämisen, ovat yleensä laittomia kyseisessä maassa. Muut maat voivat ja niiden tulisi tarttua tähän vahingolliseen ilmiöön keinoilla, jotka edistävät hyvää hallintotapaa.”

77. Vuoden 2009 lahjonnanvastaisessa suosituksessa suositellaan erityisesti, että valtiot kannustavat yrityksiään kehittämään ja ottamaan käyttöön riittävän sisäisen valvonnan, eettisen ohjeistuksen ja vaatimusten noudattamisohjelmat tai toimenpiteet ulkomaisten virkamiesten lahjonnan estämiseksi ja tunnistamiseksi, ottaen samalla huomioon sisäistä valvontaa, eettistä ohjeistusta ja vaatimustenmukaisuutta koskevien hyvien käytäntöjen ohjeistuksen (Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics and Compliance), joka on vuoden 2009 lahjonnanvastaisen suosituksen liitteessä II. Ohjeistus hyvistä käytännöistä on suunnattu yrityksille sekä elinkeinoelämän järjestöille ja ammattijärjestöille. Siinä tuodaan esiin hyviä käytäntöjä, joilla voidaan varmistaa sisäisen valvonnan, eettisen ohjeistuksen ja vaatimustenmukaisuusohjelmien tai toimenpiteiden toimivuus ulkomaisten virkamiesten lahjonnan estämisessä ja tunnistamisessa.

78.

Myös yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan hankkeet auttavat yrityksiä suunnittelemaan ja toteuttamaan tehokkaita lahjonnan vastaisia käytäntöjä.

79.

Korruption vastainen YK:n yleissopimus (UNCAC) tuli voimaan 14. joulukuuta 2005, ja siinä määritetään kattavasti korruption torjuntaa koskevat normit, toimenpiteet ja säännöt. Sopimuspuolina olevien valtioiden on UNCAC:in nojalla kieltävä virkamiehiä ottamasta vastaan lahjuksia ja yrityksiään lahjomasta kansallisia ja ulkomaisia virkamiehiä sekä kansainvälisten julkisten organisaatioiden virkamiehiä ja harkittava yritysten välisen lahjonnan kieltämistä. UNCAC ja lahjonnanvastainen yleissopimus tukevat ja täydentävät toisiaan.

80.

Lahjusvaatimusten esittämiseen puuttumisen kannalta todetaan, että hyvä hallintotapa on olennainen lahjusvaatimuksia ehkäisevä tekijä. Yritykset voivat tukea yhteisiä hankkeita lahjusten vaatimisen ja kiristämisen torjumiseksi. Sekä koti- että isäntävaltioiden tulisi auttaa yrityksiä, jotka joutuvat lahjusvaatimusten tai kiristuksen kohteeksi. Vuoden 2009 lahjonnanvastaisen suosituksen liitteenä I olevassa ohjeistuksessa, jossa esitetään tiettyjä yleissopimuksen artikloita koskevia hyviä käytäntöjä, todetaan, että lahjonnanvastainen yleissopimus tulisi panna täytäntöön siten, ettei siinä sallita verukkeita tai poikkeuksia tilanteessa, jossa ulkomainen virkamies pyytää lahjusta. Sen lisäksi UNCAC:ssa edellytetään kansallisten virkamiesten lahjusvaatimusten kriminalisointia.

VIII Kuluttajansuoja

Yritysten tulisi toimia kuluttajasuhteissaan hyvän liiketavan sekä markkinointia ja mainontaa koskevien sääntöjen mukaisesti ja ryhtyä kaikkiin kohtuullisiksi katsottaviin toimiin varmistaakseen tarjoamiensa hyödykkeiden ja palveluiden laadun. Erityisesti yritysten tulisi

1.

varmistaa, että niiden tarjoamat tuotteet ja palvelut täyttävät kaikki yhteisesti sovitut ja lakisääteiset terveys- ja turvallisuusvaatimukset ja että ne varustetaan tarvittavilla terveysvaroitus- ja turvallisuustiedoilla.

2.

antaa tarkat, todennettavissa olevat ja selkeät tiedot, joiden pohjalta kuluttaja voi tehdä tietoon perustuvia päätöksiä. Näihin tietoihin kuuluvat tiedot hinnoista ja tarvittaessa tuotteiden ja palvelujen sisällöstä, turvallisuudesta, ympäristöominaisuuksista, huollosta, varastoinnista ja hävittämisestä.

Tämä tieto tulisi mahdollisuuksien mukaan tarjota siten, että kuluttajat pystyvät vertailemaan tuotteita keskenään.

3.

tarjota kuluttajille oikeudenmukaiset, helppokäyttöiset, ajanmukaiset ja tehokkaat tuomioistuinten ulkopuoliset menettelyt riitojen ratkaisua ja korvausten saamista varten ilman kohtuuttomia kustannuksia tai vaivannäköä.

4.

pidättyä esittämästä väitteitä tai ryhtymästä toimiin, jotka ovat petollisia, harhaanjohtavia, vilpillisiä tai epärehellisiä.

5.

tukea pyrkimyksiä kuluttajien valistamiseksi liiketoimintaansa koskevilla aloilla, jotta voitaisiin muun muassa parantaa kuluttajien mahdollisuuksia i) tehdä tietoon perustuvia päätöksiä monimutkaisista tuotteista, palveluista ja markkinoista, ii) ymmärtää paremmin päätöstensä taloudelliset, ympäristölliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset ja iii) tukea kestävästä kulutuksesta.

6.

kunnioittaa kuluttajien yksityisyyttä ja ryhtyä kohtuullisiin toimenpiteisiin varmistaakseen keräämiensä, tallentamiensa, käsittelemiensä tai levittämiensä henkilötietojen suojaus.

7.

toimia varauksetta yhteistyössä viranomaisten kanssa harhaanjohtavien markkinointitapojen ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi (mukaan lukien harhaanjohtava mainonta ja kaupallinen petos) ja vähentää tai ehkäistää tarjoamiensa tuotteiden tai palveluiden kulutuksesta, käytöstä ja hävittämisestä seuraavia vakavia uhkia kansanterveydelle, yleiselle turvallisuudelle tai ympäristölle.

8.

ottaa huomioon edellä mainittuja periaatteita soveltaessaan i) haavoittuvien ja heikommassa asemassa olevien kuluttajien tarpeet ja ii) erityiset haasteet, joita sähköinen kaupankäynti saattaa aiheuttaa kuluttajille. Kuluttajansuojaa koskeva selitysosa

81.

Monikansallisille yrityksille osoitettujen OECD:n toimintaohjeiden kuluttajansuojaa koskeva luku perustuu OECD:n kuluttajapolitiikkakomitean ja rahoitusmarkkinakomitean työhön sekä muiden kansainvälisten organisaatioiden, kuten Kansainvälisen kauppakamarin (ICC), kansainvälisen standardoimisjärjestön ISO:n ja YK:n (YK:n kuluttajapolitiikan toimintaohjeet, laajennettu vuonna 1999), antamaan panokseen.

82.

Tässä luvussa todetaan, että kuluttajatytyväisyys ja siihen liittyvät intressit muodostavat perustan yrityksen menestykselle toiminnalle. Siinä todetaan myös, että tuotteiden ja palveluiden kuluttajamarkkinat ovat ajan myötä muuttuneet huomattavasti. Sääntelyn uudistaminen, avoimemmat globaalit markkinat, uusien teknologioiden kehittäminen ja kuluttajapalveluiden yleistyminen ovat olleet keskeisiä muutostekijöitä, jotka ovat tarjonneet kuluttajille lisää valinnanvapautta ja muita avoimemmasta kilpailusta saatavia etuja. Samanaikaisesti muutostahti ja monien markkinoiden lisääntynyt monimutkaisuus ovat yleisesti ottaen vaikeuttaneet kuluttajien mahdollisuutta vertailla ja arvioida tuotteita ja palveluita. Lisäksi kuluttajien ikärakenne on muuttunut ajan myötä. Lapset ovat yhä merkittävämpi markkinavoima, samoin kuin yhä useammat ikääntyvät aikuiset. Kuluttajat ovat yleisesti ottaen paremmin koulutettuja, mutta monilta puuttuu silti laskenta- ja lukutaito, jota tarvitaan nykyisillä monimutkaisilla, tietointensiivisillä markkinoilla. Monet kuluttajat ovat myös yhä kiinnostuneempia yrityksen kannasta ja toiminnasta monenlaisissa taloudellisissa, yhteiskunnallisissa ja ekologisissa asioissa ja he ottavat nämä seikat huomioon tuotteita ja palveluita valitessaan.

83.

Johdannossa vaaditaan yrityksiä noudattamaan hyvää liiketapaa sekä markkinointia ja mainontaa koskevia sääntöjä ja varmistamaan tuotteidensa laadun ja luotettavuuden. Nämä periaatteet koskevat sekä tuotteita että palveluita.

84.

Kohdassa 1 korostetaan, kuinka tärkeää yritysten on noudattaa terveys- ja turvallisuusvaatimuksia ja antaa kuluttajille riittävät terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät tiedot tuotteistaan.

85.

Kohdassa 2 käsitellään tietojen julkistamista. Yrityksiä vaaditaan antamaan riittävät tiedot, joiden pohjalta kuluttajat voivat tehdä tietoon perustuvia päätöksiä. Tähän sisältyvät tiedot tuotteisiin mahdollisesti liittyvistä taloudellisista riskeistä. Joissain tapauksissa yritysten täytyy lain nojalla myös tarjota tiedot siten, että kuluttajat pystyvät vertailemaan tuotteita ja palveluita suoraan (esimerkiksi yksikköhinnointelu). Varsinaisen lainsäädännön puuttuessa yrityksiä kannustetaan esittämään tieto kuluttajien kanssa toimiessaan tavalla, joka helpottaa hyödykkeiden ja palveluiden vertailua ja antaa kuluttajalle mahdollisuuden määrittää helposti tuotteen kokonaishinnan. ”Riittävän tiedon” määritelmä voi muuttua ajan myötä, joten yritysten tulisi olla valmiita vastaamaan näihin muutoksiin. Kaikkien yrityksen esittämien tuotteisiin tai ympäristöön liittyvien väitteiden tulisi perustua riittävään näyttöön ja tarvittaessa asianmukaisiin kokeisiin. Kun otetaan huomioon kuluttajien kasvava kiinnostus ympäristökysymyksiä ja kestävästä kulutuksesta kohtaan, tietoa tulisi tarvittaessa antaa myös tuotteiden ympäristöominaisuuksista. Esimerkkejä ovat tieto energiatehokkuudesta, tuotteen kierrätettävyydestä, ja elintarvikkeiden tapauksessa tieto maatalouskäytännöistä.

86.

Kuluttajat ottavat ostopäätöksiä tehdessään yhä useammin huomioon yrityksen liiketoimintatavan. Yrityksiä kannustetaan siksi antamaan tietoa hankkeistaan, joiden tavoitteena on ottaa liiketoiminnassa huomioon yhteiskunta- ja ympäristönäkökohdat ja muutoin tukea kestävästä kulutuksesta. Tässä yhteydessä merkityksellinen on toimintaohjeiden luku III, jossa käsitellään tietojen julkistamista. Siinä kehoitetaan yrityksiä viestimään yleisölle arvoistaan tai toimintaperiaatteistaan ja tiedottamaan myös yrityksen taloudellisista, eettisistä ja ekologisista toimintaperiaatteista ja muista sen noudattamista toimintaohjeista. Niitä kehoitetaan esittämään tämä tieto selkeästi ja kuluttajiin vetoavassa muodossa. Yhä useamman yrityksen olisi hyvä raportoida näistä aiheista ja suunnata tietoa kuluttajille.

87.

Kohta 3 on linjassa asiakasvalitusten käsittelystä vuonna 2007 annetun neuvoston suosituksen kanssa (Council Recommendation on Consumer Dispute Resolution and Redress). Suosituksessa annetaan puitteet tehokkaiden menettelyiden kehittämiseksi kuluttajavalitusten käsittelyä varten. Näihin puitteisiin kuuluu joukko toimia, joihin liike-elämä voi ryhtyä asian tiimoilta. Monien yritysten luomat järjestelmät kuluttajavalitusten käsittelyä varten ovat lisänneet kuluttajien luottamusta ja tyytyväisyyttä. Nämä järjestelmät voivat olla oikeuskanteita kätevämpi tapa ratkaista valitukset, sillä oikeusmenettelyt saattavat osoittautua kalliiksi, hankaliksi ja aikaavieviksi kaikkien osapuolten kannalta. Jotta nämä tuomioistuinten ulkopuoliset järjestelmät toimisivat tehokkaasti, kuluttajien täytyy kuitenkin olla tietoisia niiden olemassaolosta. Heitä olisi myös opastettava valitusten tekemisessä etenkin tilanteissa, joissa valitukset koskevat rajat ylittäviä tai monitahoisia kauppapapahdumia.

88.

Kohta 4 koskee petollisia, harhaanjohtavia, vilpillisiä tai epärehellisiä kaupankäynnin käytäntöjä. Ne voivat vääristää markkinoita sekä kuluttajien että vastuullisten yritysten kustannuksella, joten niitä tulisi välttää.

89.

Kohdassa 5 käsitellään kuluttajien valistamista, mikä on yhä tärkeämpää tuotteiden ja markkinoiden muuttuessa entistä monimutkaisemmiksi. Valtiot, kuluttajajärjestöt ja monet yritykset ovat myöntäneet, että vastuu kuuluu niille kaikille ja että niillä voi olla tässä yhteydessä keskeinen tehtävä. Kuluttajilla on vaikeuksia arvioida monimutkaisia tuotteita rahoitusalailla ja muilla aloilla. Tästä syystä sidosryhmien on tärkeää tehdä yhteistyötä valistuksen lisäämiseksi, jotta kuluttajilla olisi paremmat mahdollisuudet tehdä oikeita päätöksiä.

90.

Kohdassa 6 käsitellään henkilökohtaisia tietoja. Yritykset keräävät ja käyttävät henkilötietoja yhä useammin osin Internetin ja teknologian kehityksen vuoksi. Tästä syystä henkilötietoja on suojattava kuluttajien yksityisyydensuojan loukkaamiselta, kuten tietomurroilta.

91.

Kohdassa 7 korostetaan sen tärkeyttä, että yritykset toimivat yhteistyössä viranomaisten kanssa, jotta petollisia markkinointikäytäntöjä voitaisiin estää ja torjua tehokkaammin. Yhteistyötä tarvitaan myös kansanterveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristöön kohdistuvien uhkien vähentämiseksi tai estämiseksi. Näihin kuuluvat myös tavaroiden hävittämiseen, kulutukseen ja käyttöön liittyvät uhat. Tuotteiden koko elinkaari on siis tärkeää ottaa huomioon.

92.

Kohdassa 8 yrityksiä kehoitetaan ottamaan huomioon heikommissa asemassa olevat ja haavoittuvaiset kuluttajat tuotteiden ja palveluiden markkinoinnissa. Heikommissa asemassa olevilla tai haavoittuvaisilla kuluttajilla tarkoitetaan tiettyjä kuluttajia tai kuluttajaryhmiä, jotka henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai tilanteensa (kuten ikä, henkiset ja fyysiset kyvyt, koulutus, tulotaso, kieli tai syrjäinen sijainti) vuoksi saattavat kokea vaikeuksia toimiessaan nykypäivän tietointensiivisillä, globalisoituneilla markkinoilla. Kohdassa korostetaan myös langattoman kaupankäynnin ja muiden sähköisen kaupankäynnin muotojen kasvavaa merkitystä globaaleilla markkinoilla. Sähköisen kaupankäynnin tarjoamat edut ovat huomattavia ja lisääntyvät edelleen. Valtiot ovat tarkastelleet laajasti keinoja, joilla voitaisiin varmistaa kuluttajille avoin ja tehokas suoja, joka on samantasoinen sähköisessä kaupankäynnissä kuin perinteisille kaupankäynnin muodoille tarjottu suoja.

IX Tiede ja teknologia

Yritysten tulisi

1. pyrkiä varmistamaan, että niiden toiminta on toimintamaiden tiede- ja teknologiapolitiikan ja -ohjelmien mukaista ja tarvittaessa edistää paikallisten ja kansallisten innovaatiovalmiuksien kehittämistä.
2. ottaa liiketoiminnassaan mahdollisuuksien mukaan käyttöön menettelytapoja, jotka mahdollistavat teknologian ja osaamisen siirron ja nopean levittämisen ottaen kuitenkin huomioon immateriaalioikeuksien suojelun asettamat vaatimukset.
3. tehdä isäntämaassa mahdollisuuksien mukaan tieteellistä ja teknistä kehitystyötä paikallisten markkinoiden tarpeisiin, palkata paikallista työvoimaa tutkimus- ja kehitystyöhön sekä edistää tällaisen työvoiman koulutusta kaupalliset tarpeet huomioon ottaen.
4. myöntää immateriaalioikeuksien käyttöä koskevia lisenssejä tai muutoin siirtää teknologiaa kohtuullisin ehdoin ja tavalla, joka parantaa isäntämaan kestävän kehityksen näkymiä pitkällä aikavälillä.
5. kehittää kaupallisten päämääriensä mukaisesti yhteyksiä paikallisiin korkeakouluihin ja julkisiin tutkimuslaitoksiin sekä osallistua yhteisiin tutkimushakkeisiin paikallisten tuotannonalojen tai alan järjestöjen kanssa.

Tiedettä ja teknologiaa koskeva selitysosa

93. Teknologian ja osaamisen saatavuus ja käyttö on keskeisen tärkeää yrityksen suorituskyvyllä, kun ne toimivat tietovaltaisessa ja globalisoituneessa taloudessa, jossa kansallisten rajojen merkitys on yhä vähäisempi myös pienten ja kotimarkkinoille suuntautuneiden yritysten näkökulmasta. Teknologian saatavuus on edellytys koko talouteen kohdistuvien teknologiakehityksen vaikutusten toteutumiseksi, mukaan lukien tuottavuuden kasvu ja työpaikkojen luominen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Monikansalliset yritykset ovat maasta toiseen tapahtuvan teknologian siirron pääkanava. Ne rikastuttavat isäntämaan innovaatiokapasiteettia luomalla uusia teknologioita, levittämällä niitä ja jopa tarjoamalla niitä kotimaisten yritysten ja instituutioiden käyttöön. Kun monikansallisten yritysten tutkimus- ja kehitystyö on tehokkaasti kytketty kansalliseen innovaatio toimintaan, sillä voidaan edistää isäntämaan taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä. Vastaavasti dynaamisen innovaatio toiminnan kehittyminen isäntämaassa parantaa monikansallisten yritysten kaupallisia mahdollisuuksia.

94. Tämän luvun tavoitteena on taloudellisten mahdollisuuksien, kilpailukykytekijöiden ja muiden näkökohtien asettamisessa rajoissa edistää monikansallisten yritysten tutkimus- ja kehitystyön tulosten levittämistä maihin, joissa nämä yritykset toimivat, ja kasvattaa tällä tavoin isäntämaan innovaatiokapasiteettia. Teknologian levittäminen voi tarkoittaa uusia teknologioita sisältävien tuotteiden kaupallistamista, prosessi-innovaatioiden lisensoimista, tiede- ja teknologiahenkilöstön palkkaamista ja kouluttamista sekä tutkimus- ja kehitystyötä harjoittavien yhteisyritysten kehittämistä. Teknologian myynnissä ja lisensoinnissa neuvoteltavien ehtojen tulisi olla kohtuullisia, minkä lisäksi monikansallisten yritysten olisi hyvä ottaa huomioon teknologioiden pitkän aikavälin kehitys-, ympäristö- ja muut vaikutukset koti- ja isäntämaassa. Monikansalliset yritykset voivat toiminnallaan luoda ja parantaa ulkomaisten tytäryhtiöittensä ja alihankkijoittensa innovaatiokykyä. Lisäksi monikansalliset yritykset voivat tähdentää paikallisen fyysisen ja institutionaalisen tiede- ja teknologiainfrastruktuurin merkitystä. Tässä yhteydessä monikansalliset yritykset voivat isäntämaassaan myötävaikuttaa sellaisen politiikan syntymiseen, jolla edistetään dynaamisten innovaatiojärjestelmien kehittämistä.

X Kilpailu

Yritysten tulisi

1. noudattaa toiminnassaan kaikkia sovellettavia kilpailulakeja ja -asetuksia ja ottaa huomioon kilpailulainsäädäntö kaikissa valtioissa, joissa niiden toiminnalla voi olla kilpailua vääristäviä vaikutuksia.
2. pidättyä tekemästä tai täytäntöönpanemasta kilpailijoiden kanssa kilpailua rajoittavia sopimuksia, joiden tarkoituksena on
 - a) sopia hinnoista
 - b) solmia tarjouskartelleja
 - c) luoda tuotantorajoituksia tai kiintiöitä tai
 - d) sopia markkinoiden jakamisesta asiakas-, toimittaja-, alue- tai toimialakohtaisesti.
3. toimia yhteistyössä tutkivien kilpailuviranomaisten kanssa muun muassa vastaamalla tiedusteluihin mahdollisimman nopeasti sovellettavan lain ja oikeussuojakeinojen asettamissa rajoissa ja harkita saatavilla olevien välineiden käyttöä, kuten luottamuksellisuudesta luopumista silloin kun se on tarkoituksenmukaista. Näin voidaan edistää tehokasta yhteistyötä tutkivien viranomaisten kanssa.
4. lisätä säännöllisesti työntekijöiden tietämystä kaikkien sovellettavien kilpailulakien ja -asetusten noudattamisen tärkeydestä ja kouluttaa erityisesti yrityksen ylempää johtoa kilpailuun liittyvissä kysymyksissä.

Kilpailua koskeva selitysosa

95. Näissä suosituksissa korostetaan kilpailulakien ja -asetusten tärkeyttä koti- ja kansainvälisten markkinoiden tehokkaan toiminnan kannalta ja tähdennetään sen tärkeyttä, että kotimaiset ja monikansalliset yritykset noudattavat kilpailulakeja ja -asetuksia. Suosituksilla pyritään myös varmistamaan, että kaikki yritykset ovat tietoisia kilpailulakien soveltamisalan, oikeussuojakeinojen ja seuraamusten sekä kilpailuviranomaisten välisen yhteistyön laajuuden alalla tapahtuvasta kehityksestä. ”Kilpailulaeilla” tarkoitetaan kartelli- ja monopoli-lainsäädäntöä, jolla kielletään a) kilpailua rajoittavat sopimukset, b) markkina-aseman tai määräävän markkina-aseman väärinkäyttö, c) markkina-aseman tai määräävän markkina-aseman hankkiminen muutoin kuin oman tehokkaan suorituksen avulla sekä d) kilpailun huomattava vähentäminen tai tehokkaan kilpailun huomattava vaikeuttaminen fuusioiden ja yritysostojen seurauksena.
96. Yleisesti ottaen kilpailulaeissa ja -ohjeissa kielletään: a) varsinaiset kartellit, b) muut kilpailua rajoittavat sopimukset, c) kilpailua rajoittava toiminta, jossa käytetään hyväksi määräävää markkina-asemaa tai pyritään vahvistamaan sitä ja d) kilpailua rajoittavat fuusiot ja yritysostot. Vuodelta 1998 peräisin olevan kartellien torjuntaa koskevan OECD:n neuvoston suosituksen (Recommendation of the OECD Council Concerning Effective Action Against Hard Core Cartels, C(98)35/Final) mukaan kohdassa a) mainitut kilpailua rajoittavat sopimukset merkitsevät käytännössä varsinaista kartellia. Suosituksessa on kuitenkin otettu huomioon myös jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen erot ja niihin sisältyvät erivapaudet ja säännökset, joissa sallitaan muutoin mahdollisesti kielletty toiminta. Toimintaohjeiden suosituksia ei tule tulkita niin, että yritykset eivät saisi hyödyntää tällaisia säännöksiä tai laissa sallittuja erivapauksia. Kohdat b ja c ovat luonteeltaan yleisiä, koska muuntotyypisten sopimusten ja yksipuolisen toiminnan vaikutukset ovat moniselitteisempiä ja laajaa yhteisymmärrystä ei ole siitä, millainen toiminta on kilpailua rajoittavaa.
97. Kilpailupolitiikan tarkoituksena on edistää yleistä hyvinvointia ja talouskasvua tukemalla markkinaolosuhteita, joilla kilpailevat markkinavoimat määräävät hyödykkeiden ja palvelujen luonteen, laadun ja hinnan. Sen

lisäksi, että kilpailu hyödyttää kuluttajia ja lainkäyttöalueen taloutta yleensä, se myös palkitsee yrityksiä, jotka vastaavat tehokkaasti kuluttajien kysyntään. Yritykset voivat osallistua tähän prosessiin antamalla hallituksille tietoja ja neuvoja silloin, kun nämä laativat sellaisia lakeja tai politiikkaa, jotka saattavat haitata markkinoiden tehokkuutta tai muutoin vähentää kilpailua markkinoilla.

98.

Yritysten tulisi olla tietoisia siitä, että kilpailulakeja säädetään jatkuvasti ja että yhä useammin niissä kielletään kilpailua rajoittava toiminta ulkomailla, jos siitä on haittaa kotimaisille kuluttajille. Lisäksi rajat ylittävän kaupan ja investointien myötä on entistä todennäköisempää, että kilpailua rajoittava toiminta yhdellä lainkäyttöalueella vaikuttaa kielteisesti muihin lainkäyttöalueisiin. Yritysten olisi siten otettava huomioon sekä sen maan laki, jossa ne toimivat, että kaikkien niiden maiden lait, joihin niiden toiminta todennäköisesti vaikuttaa.

99.

Yritysten tulisi huomata, että kilpailuviranomaiset tekevät yhä tiiviimpää yhteistyötä kilpailua rajoittavan toiminnan tutkimisessa ja kyseenalaistamisessa. Lisätietoja on saatavilla kilpailua vääristäviä käytäntöjä ja jäsenmaiden yhteistyötä koskevassa neuvoston suosituksessa (Recommendation of the Council Concerning Cooperation between Member Countries on Anticompetitive Practices Affecting International Trade, C(95)130/Final) ja yrityskauppa-asioita koskevassa neuvoston suosituksessa (Recommendation of the Council on Merger Review, C(2005)34). Kun yritykset helpottavat viranomaisten välistä yhteistyötä tapauksissa, joissa eri lainkäyttöalueiden kilpailuviranomaiset tutkivat samaa toimintaa, ne edistävät yhdenmukaista ja järkevää päätöksentekoa ja säästävät samalla niin valtioiden kuin yritystenkin kustannuksia.

XI Verotus

1.

On tärkeää, että yritykset osallistuvat isäntämaidensa julkisen talouden rahoittamiseen maksamalla veronsa ajoissa. Yritysten tulisi erityisesti toimia toimintamaidensa verolakien ja asetusten hengen ja kirjaimen mukaisesti. Lain hengen mukaisella toiminnalla tarkoitetaan lainsäädännön tarkoituksien tunnistamista ja noudattamista. Yritykseltä ei vaadita lisämaksuja sen lisäksi, mitä niiden on lain tulkinnan perusteella maksettava. Verosäännösten noudattaminen edellyttää muun muassa, että yritykset toimittavat asianomaisille viranomaisille ajantasaiset asiaankuuluvat tai lakisääteiset tiedot, joita tarvitaan verotuksen määrittämiseen oikein. Säännösten noudattamiseen kuuluu myös markkinaehtoperiaatteen mukainen siirtohinnoittelu.

2.

Yritysten tulisi pitää veroasioiden hallinnointia ja verotussäännösten noudattamista tärkeänä osana valvontaa ja laajempia riskinhallintajärjestelmiä. Yritysten hallitusten tulisi erityisesti ottaa käyttöön veroriskien hallintastrategiat sen varmistamiseksi, että kaikki verotukseen liittyvät taloudelliset, lainsäädännölliset ja maineriskit tunnistetaan ja arvioidaan.

Verotusta koskeva selitysosa

100. Yritysten yhteiskuntavastuu tarkoittaa verotuksessa sitä, että yritysten tulisi noudattaa kaikkien toimintamaidensa verolakien ja -asetusten kirjainta ja henkeä, tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa ja luovuttaa viranomaisten käyttöön lain vaatimia tai muuten olennaisia tietoja. Yritys noudattaa verolakien ja -asetusten henkeä, jos se ryhtyy kohtuullisiin toimenpiteisiin lainsäätäjän tarkoituksien määrittämiseksi ja tulkitsee verosääntöjä yhdenmukaisesti näiden tarkoituksien kanssa ottaen huomioon lakikielen ja asiaan liittyvän, rinnakkaisen lakihistorian. Liiketahtumia ei tule järjestää siten, että niistä aiheutuu veroseurauksia, jotka eivät ole yhteneviä liiketahtuman taloudellisten seurausten kanssa, ellei ole voimassa juuri tätä tarkoitusta varten säädettyjä lakeja. Tässä tapauksessa yritys voi kohtuudella olettaa, että liiketahtuma on järjestelty tavalla, jonka veroseuraamus yritykselle ei ole lainsäätäjän tarkoituksen vastainen.

101. Verosäännösten noudattamiseen kuuluu myös yhteistyö veroviranomaisten kanssa sekä vaadittavien tietojen toimittaminen veroviranomaisille, jotta voidaan varmistaa verolakien tehokas ja oikeudenmukainen soveltaminen. Yhteistyön tulisi käsittää myös ajoissa ja täydellisinä toimitetut vastaukset toimivaltaisen vi-

ranomaisen verosopimuksen säännösten tai tietojenvaihtosopimuksen nojalla esittämiin tietopyyntöihin. Tietojen toimittamista koskevaa sitoumusta on kuitenkin rajoitettu. Toimintaohjeissa tuodaan erityisesti esille, että luovutettavilla tiedoilla tulisi olla merkitystä sovellettavien verolakien toimeenpanon kannalta. Näin on pyritty tasapainottamaan sovellettavien verolakien noudattamisesta yrityksille aiheutuva taakka sekä veroviranomaisten tarve saada täydelliset, ajankohtaiset ja oikeat tiedot verolakien toimeenpanemiseksi.

102. Yritysten riskinhallintajärjestelmissä, -rakenteissa ja -käytännöissä tulisi näkyä niiden sitoutuminen yhteistyöhön, avoimuuteen ja verosäännösten noudattamiseen. Siinä tapauksessa, että yritys on yhtiömuodoltaan osakeyhtiö, yrityksen hallitus valvoo veroriskejä eri tavoin. Yritysten hallitusten tulisi esimerkiksi kehittää ennakoivasti asianmukaiset verokäytäntöjä koskevat periaatteet sekä luoda sisäiset verovalvontajärjestelmät, joilla varmistetaan, että johto toimii yhdenmukaisesti hallituksen veroriskejä koskevien näkemysten kanssa. Hallitukselle tulisi tiedottaa kaikista mahdollisista olennaisista veroriskeistä, ja sisäisen verovalvonnan ja hallitukselle raportoinnin vastuut tulisi määrittää. Kokonaisvaltaisen, myös verotusta koskevan riskinhallintastrategian avulla yritys voi hoitaa yhteiskuntavastuunsa sekä hallita veroriskejä tehokkaasti, jolloin se pystyy Tämä välttämään suuret taloudelliset, lainsäädännölliset ja yrityksen maineeseen liittyvät riskit.

103. Monikansalliseen yritysryhmään kuuluvalla yhtiöllä voi olla kattavia taloudellisia suhteita saman yritysryhmän muissa maissa toimivien yhtiöiden kanssa. Tällaiset suhteet saattavat vaikuttaa molempien osapuolien verovelvollisuuteen. Veroviranomaiset saattavat siis tarvita tietoja oman lainkäyttöalueensa ulkopuolelta voidakseen arvioida näitä taloudellisia suhteita ja määrittääkseen omalla lainkäyttöalueellaan toimivan monikansalliseen konserniin kuuluvan yhtiön verovelvollisuuden. Tällöinkin luovutettavat tiedot rajoittuvat tietoihin, jotka ovat olennaisia mainittujen taloudellisten suhteiden arvioinnissa tai joiden luovuttaminen on lakisääteistä, jotta monikansalliseen konserniin kuuluvan yhtiön verovelvollisuus voidaan määrittää oikein. Monikansallisten yritysten tulisi tehdä yhteistyötä näiden tietojen antamisessa.

104. Siirtohinnoittelu on erityisen tärkeä yritysten yhteiskuntavastuuseen ja verotukseen liittyvä kysymys. Kansainvälisen kaupan ja rajat ylittävien suorien investointien huomattava kasvu (ja monikansallisten yritysten keskeinen rooli kaupankäynnissä ja sijoitustoiminnassa) tarkoittaa sitä, että siirtohinnoittelulla on erityistä merkitystä, kun määritetään monikansalliseen yritysryhmään kuuluvien yhtiöiden verovelvollisuutta. Siirtohinnoittelu vaikuttaa nimittäin olennaisesti verotuksen perustana olevien tulojen ja omaisuuden jakamiseen monikansallisen yrityksen toimintamaiden välillä. Markkinaehtoperiaate, joka sisältyy OECD:n malliverosopimukseen ja YK:n kaksinkertaista verotusta koskevaan sopimukseen (UN Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries), on kansainvälisesti hyväksytty normi voittojen määrittämisessä osakkuusyhtiöiden välillä. Markkinaehtoperiaatetta soveltamalla vältetään voittojen tai tappioiden sopimaton siirtäminen ja minimoidaan kaksinkertaisen verotuksen riski. Jotta periaatetta voitaisiin soveltaa oikein, monikansallisten yritysten tulee tehdä yhteistyötä veroviranomaisten kanssa ja toimittaa kaikki olennaiset tai lakisääteiset tiedot, jotka liittyvät yrityksen ja osakkuusyhtiön välisissä kansainvälisissä liiketapah- tumissa käytetyn siirtohinnoittelumenetelmän valintaan. Sekä monikansallisten yritysten että verohallinnon on usein vaikeaa määrittää, tapahtuuko siirtohinnoittelu markkinaehtoperiaatteen vaatimusten mukaisesti, eikä periaatteen soveltamiseen ole myöskään olemassa tarkkoja kriteerejä.

105. OECD:n veroasiainkomitea (Committee on Fiscal Affairs) kehittää jatkuvasti suosituksia, joilla pyritään varmistamaan, että siirtohinnoittelu noudattaa markkinaehtoperiaatetta. Komitean työn tuloksena vuonna 1995 julkaistiin siirtohinnoittelua koskevat OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ja verohallinnoille (OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations). Samaa aihetta käsitteli myös OECD:n neuvoston suositus siirtohinnoitteluun määrittämisestä osakkuusyhtiöiden välillä (Recommendation of the OECD Council on the Determination of Transfer Pricing between Associated Enterprises). Osakkuusyhtiön määritelmä kattaa yleensä monikansalliseen konserniin kuuluvat yhtiöt. Siirtohinnoittelua koskevia OECD:n toimintaohjeita ja neuvoston suositusta päivitetään jatkuvasti, jotta voidaan ottaa huomioon muutokset maailmantaloudessa sekä siirtohinnoittelun kanssa tekemisissä olevien verohallinnon edustajien ja verovelvollisten kokemukset. Vuonna 2008 hyväksytty OECD:n neuvoston suositus koskee markkinaehtoperiaatteen soveltamista yritysten pysyvien toimipaikkojen voittojen määrittämiseen, jotta voitaisiin määrittää isäntävaltion verosopimuksen mukainen verotusoikeus.

106. Siirtohinnoittelua koskevat OECD:n toimintaohjeet käsittelevät markkinaehtoperiaatteen soveltamista osakkuusyhtiöiden siirtohinnoittelun arvioinnissa. Kyseisten toimintaohjeiden tavoitteena on auttaa sekä OECD:n jäsenmaiden että muiden maiden veroviranomaisia ja monikansallisia yrityksiä esittämällä molempia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja siirtohinnoittelua koskeviin tapauksiin. Siten pyritään vähentämään veroviranomaisten keskinäistä sekä veroviranomaisten ja monikansallisten yritysten välistä vastakkainasettelua ja välttämään kalliita oikeudenkäyntejä. Monikansallisia yrityksiä kehoitetaan noudattamaan siirtohinnoittelua koskevien OECD:n toimintaohjeiden suosituksia sekä niihin tehtyjä muutoksia ja lisäyksiä⁷ sen varmistamiseksi, että yritysten siirtohinnot ovat markkinaehtoperiaatteen mukaisia.

7. Yksi OECD:n ulkopuolinen toimintaohjeet hyväksynyt maa eli Brasilia ei sovelle OECD:n siirtohinnoittelua koskevia toimintaohjeita lainkäyttöalueellaan. Siten monikansallisten yritysten ei tule käyttää kyseisten toimintaohjeiden ohjeistusta, kun ne määrittävät verotettavaa tuloaan tässä maassa sen verotukseen liittyvien lainsäädännöllisten velvoitteiden mukaisesti. Toinen OECD:n ulkopuolinen toimintaohjeet hyväksynyt maa Argentiina huomauttaa, ettei OECD:n siirtohinnoittelua koskevien toimintaohjeiden noudattaminen ole pakollista sen lainkäyttöalueella.

Osa II

Monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n toimintaohjeiden toimeenpanomääräykset
Muutos neuvoston monikansallisille yrityksille suunnattuja OECD:n toimintaohjeita koskevaan päätökseen

NEUVOSTO

ottaa huomioon taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöä koskevan, 14. joulukuuta 1960 päivätyn sopimuksen;

ottaa huomioon OECD:n kansainvälistä sijoitustoimintaa ja monikansallisia yrityksiä koskevan julistuksen ("julistus") (OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises), jossa julistuksen hyväksyneet valtiot yhteisesti suosittelevat alueellaan tai alueeltaan käsin toimiville monikansallisille yrityksille, että ne noudattavat monikansallisia yrityksiä koskevia toimintaohjeita ("toimintaohjeet") (Guidelines for Multinational Enterprises);

toteaa, että koska monikansallisten yritysten toiminta ulottuu kaikkialle maailmaan, julistuksessa mainittuja asioita koskevan kansainvälisen yhteistyön tulisi myös ulottua kaikkiin maihin;

ottaa huomioon investointikomitean tehtävät (Terms of Reference of the Investment Committee) erityisesti julistukseen liittyvien vastuiden osalta [C(84)171(Final), muutettu C/M(95)21];

ottaa huomioon vuoden 1976 julistuksen ensimmäistä tarkistuskierrosta koskevan raportin [C(79)102(Final)], julistuksen toista tarkistuskierrosta koskevan raportin [C(84)5(Final)], julistuksen vuoden 1991 tarkistuskierrosta koskevan raportin [DAFFE/IME(91)23], sekä toimintaohjeiden vuonna 2000 tehtyä tarkistuskierrosta koskevan raportin [C(2000)96];

ottaa huomioon neuvoston toisen tarkistetun päätöksen vuoden 1984 kesäkuulta [C(84)90], jota muutettiin kesäkuussa 1991 [C/MIN(91)7/ANN1] ja joka kumottiin 27. kesäkuuta 2000;

katsoo tarpeelliseksi kehittää menettelytapoja, joiden mukaisesti voidaan järjestää kuulemisia toimintaohjeissa käsitellyistä asioista ja edistää toimintaohjeiden vaikuttavuutta;

investointikomitean esityksestä:

PÄÄTTÄÄ:

I. Kansalliset yhteyselimet

1.
Toimintaohjeet hyväksyneiden maiden tulee perustaa kansalliset yhteyselimet, joiden tehtävänä on edistää toimintaohjeiden vaikuttavuutta lisäämällä niiden tunnettuutta, käsitellä tiedusteluja ja osallistua toimintaohjeiden tilannekohtaista soveltamista koskevien kysymysten ratkaisemiseen oheisten menettelytapaohjeiden mukaisesti. Liike-elämälle, työntekijäjärjestöille, muille kansalaisjärjestöille ja osapuolille on tiedotettava näiden palvelujen saatavuudesta.
2.
Eri maiden kansalliset yhteyselimet tekevät tarvittaessa yhteistyötä kaikissa toimintaohjeisiin liittyvissä kysymyksissä, jotka ovat niiden toiminnan kannalta merkityksellisiä. Yleisohjeena todetaan, että keskusteluja olisi ensin käytävä kansallisella tasolla ennen kuin muiden maiden yhteyselimiin otetaan yhteyttä.
3.
Kansallisten yhteyselinten edustajat tapaavat säännöllisesti kertoakseen kokemuksistaan ja raportoidakseen investointikomitealle.
4.
Toimintaohjeet hyväksyneet maat antavat kansallisten yhteyselinten käyttöön henkilöstöä ja taloudellisia resursseja, jotta ne voivat hoitaa velvollisuutensa tehokkaasti ja ottaa samalla huomioon sisäisen budjetin painopisteet ja käytännöt.

II. Investointikomitea

1.
Investointikomitean ("komitea") tulee säännöllisesti tai jäsenmaan pyynnöstä järjestää tilaisuus, jossa voidaan vaihtaa näkemyksiä toimintaohjeissa käsitellyistä asioista ja toimintaohjeiden soveltamisesta saaduista kokemuksista.
2.
Komitean tulee säännöllisesti pyytää lausunto toimintaohjeiden kattamista asioista OECD:n liike-elämän ja teollisuuden neuvoo-antavalta komitealta (Business and Industry Advisory Committee to the OECD - BIAC), OECD:n ammattiyhdistysliikkeiden neuvoo-antavalta komitealta (Trade Union Advisory Committee to the OECD - TUAC) ("neuvoo-antavat elimet"), OECD Watch -järjestöltä sekä muilta kansainvälisiltä kumppaneilta. Lisäksi näiden tahojen pyynnöstä voidaan järjestää tilaisuuksia näkemysten vaihtamiseksi niiden kanssa.
3.
Komitea on yhteydessä muihin kuin toimintaohjeet hyväksyneisiin maihin toimintaohjeissa käsiteltyjen asioiden tiimoilta edistääkseen maailmanlaajuisesti toimintaohjeiden mukaista vastuullista liiketoimintatapaa ja luodakseen tasavertaiset toimintaedellytykset. Komitean tulee pyrkiä myös tekemään yhteistyötä sellaisten maiden kanssa, jotka eivät ole hyväksyneet toimintaohjeita mutta ovat kiinnostuneita toimintaohjeista ja niiden periaatteiden ja normien edistämisestä.
4.
Komitea vastaa toimintaohjeiden täsmennyksistä. Toimintaohjeiden täsmennyksien pyyntöön johtaneen yksittäistapauksen osapuolille annetaan tilaisuus esittää näkemyksensä joko suullisesti tai kirjallisesti. Komitea ei millään tavoin arvioi yksittäisten yritysten toimintaa.

5.

Komitean tulee järjestää tilaisuuksia, joissa voidaan vaihtaa näkemyksiä kansallisten yhteyselinten toiminnasta. Tavoitteena on toimintaohjeiden vaikuttavuuden lisääminen sekä kansallisten yhteyselinten toiminnallisen vastaavuuden edistäminen.

6.

Komitean tulee ottaa huomioon oheinen menettelytapaohje, kun se hoitaa velvoitteitaan toimintaohjeiden tehokkaan toiminnan varmistamiseksi.

7.

Komitean on raportoitava määräajoin neuvostolle toimintaohjeiden kattamista asioista. Raporteissaan komitean tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon kansallisten yhteyselinten raportit, neuvoa antavien elinten näkemykset, OECD Watch -järjestön, muiden kansainvälisten kumppaneiden sekä muiden kuin toimintaohjeiden hyväksyneiden maiden näkemykset.

8.

Komitean tulee yhteistyössä kansallisten yhteyselinten kanssa toimia ennakoivasti sen puolesta, että yritykset noudattaisivat tehokkaasti toimintaohjeiden periaatteita ja normeja. Komitean tulee pyrkiä tekemään yhteistyötä erityisesti neuvoa antavien elinten, OECD Watch -järjestön, muiden kansainvälisten kumppanien ja muiden sidosryhmien kanssa kannustaessaan monikansallisia yrityksiä edistämään toimintaohjeiden puitteisissa kestävässä kehityksen tavoitteiden mukaista taloudellista, ekologista ja yhteiskunnallista kehitystä. Tavoitteena on myös auttaa yrityksiä tunnistamaan tiettyihin tuotteisiin, alueisiin, toimialoihin tai teollisuudenaloihin liittyvät haitallisten vaikutusten riskit ja reagoimaan niihin.

III Päätöksen tarkistaminen

Päätöstä tarkistetaan säännöllisin väliajoin. Tarkistamista ehdottaa komitea.

Menettelytapaohje

I Kansalliset yhteyselimet

Kansallisten yhteyselinten tehtävänä on edistää toimintaohjeiden vaikuttavuutta. Yhteyselimet noudattavat toiminnassaan näkyvyyden, julkisuuden, avoimuuden ja vastuullisuuden peruseriaatteita, joiden tavoite on edistää toiminnallista vastaavuutta.

A. Institutionaaliset järjestelyt

Toimintaohjeet hyväksyneillä valtioilla on mahdollisuus organisoida kansallisten yhteyselinten toiminta joustavasti tavalla, joka on toiminnallisen vastaavuuden tavoitteen mukainen ja edistää toimintaohjeiden vaikuttavuutta. Ne voivat myös hakea aktiivista tukea muilta osapuolilta, kuten liike-elämältä, työntekijäjärjestöiltä, muilta kansalaisjärjestöiltä ja muilta sidosryhmiltä.

Siten kansalliset yhteyselimet

1.

muodostetaan ja organisoidaan siten, että ne tarjoavat tehokkaan perustan toimintaohjeiden laaja-alaisesti kattamien asioiden käsittelylle. Kansallisella yhteyselimellä tulee olla mahdollisuus toimia puolueettomasti, mutta samalla tulee säilyttää riittävä vastuuvollisuus toimintaohjeet hyväksyneelle hallitukselle.

2.

voivat käyttää erilaisia organisaatiomuotoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Kansallinen yhteyselin voi koostua yhden tai useamman ministeriön ylemmistä edustajista tai yhteyselimenä voi toimia valtion ylempi virkamies tai ylemmän virkamiehen johtama toimisto, useamman viraston ryhmä, tai ryhmä, johon kuuluu riippumattomia asiantuntijoita. Kansalliseen yhteyselimeen voi kuulua myös liike-elämän, työntekijäjärjestöjen ja muiden kansalaisjärjestöjen edustajia.

3.

kehittävät ja pitävät yllä suhteita sellaisten liike-elämän, työntekijäjärjestöjen ja muiden sidosryhmien edustajien kanssa, jotka voivat myötävaikuttaa toimintaohjeiden tehokkaaseen toimintaan.

B. Tiedotus ja tunnettuuden lisääminen

Kansalliset yhteyselimet

1.

lisäävät toimintaohjeiden tunnettuutta ja asettavat ne saataville sopivin tavoin myös verkossa ja kansalliselle kielelle käännettynä. Mahdollisille (koti- ja ulkomaisille) sijoittajille on tiedotettava toimintaohjeista tarpeen mukaan.

2.

lisäävät toimintaohjeiden ja niiden soveltamismenettelyjen tunnettuutta myös tekemällä tarpeen mukaan yhteistyötä liike-elämän, työntekijäjärjestöjen, muiden kansalaisjärjestöjen ja suuren yleisön kanssa.

3.

vastaavat toimintaohjeita koskeviin tiedusteluihin, joita esittävät:

- a) muut kansalliset yhteyselimet
- b) liike-elämän edustajat, työntekijäjärjestöt, muut kansalaisjärjestöt ja suuri yleisö; ja
- c) muiden kuin toimintaohjeet hyväksyneiden maiden viranomaiset.

C. Toimintaohjeiden soveltaminen yksittäistapauksiin

Kansallinen yhteyselin osallistuu sellaisten kysymysten ratkaisemiseen, jotka liittyvät toimintaohjeiden soveltamiseen yksittäistapauksissa. Tässä yhteyselin toimii tavalla, joka on puolueeton, ennakoitava, oikeudenmukainen ja yhdenmukainen toimintaohjeissa esitettyjen periaatteiden ja normien kanssa. Kansallinen yhteyselin tarjoaa keskustelufoorumia ja auttaa liike-elämää, työntekijäjärjestöjä, muita kansalaisjärjestöjä ja muita osapuolia käsittelemään esiin nousevia kysymyksiä tehokkaasti ja ajallaan sovellettavan lainsäädännön mukaisesti. Avustaessaan osapuolia kysymysten käsittelyssä kansallinen yhteyselin

1.

tekee alustavan arvion siitä, edellyttävätkö esiin nostetut kysymykset lähempää tarkastelua ja vastaa asian osapuolille.

2.

tarjoaa palvelujaan auttaakseen asianosaisia löytämään ratkaisun silloin, kun asia vaatii lähempää tarkastelua. Tällöin kansallinen yhteyselin neuvottelee asianosaisten kanssa ja tarpeen mukaan

- a) kysyy neuvoa viranomaisilta ja/tai liike-elämän, työntekijäjärjestöjen sekä muiden kansalaisjärjestöjen edustajilta ja asiantuntijoilta;
- b) neuvottelee asianosaisten maan tai asianosaisten maiden kansallisten yhteyselinten kanssa;
- c) kysyy neuvoa investointikomitealta, jos esiintyy epätietoisuutta toimintaohjeiden tulkinnasta tietyissä yksittäistapauksissa;
- d) tarjoaa osapuolten suostumuksella yhteisymmärrystä lisääviä sovitteluratkaisuja, kuten sovittelu- ja välityspalveluja, asioiden käsittelemiseksi.

3.

julkistaa käsittelyn päätyttyä ja osapuolten kanssa neuvoteltuaan käsittelyn tulokset. Huomioiden tarpeen suojella arkaluonteisia liiketietoja ja muita sidosryhmiä koskevia tietoja yhteyselin julkaisee

- a) lausunnon, kun yhteyselin päättää, että esiin nostetut kysymykset eivät vaadi lähempää tarkastelua. Lausunnon tulisi sisältää vähintään kuvaus esiin nostetuista kysymyksistä ja kansallisen yhteyselimen päätöksen perustelut.
- b) raportin, kun osapuolet ovat päässeet sopimukseen esille nostetuista kysymyksistä. Raportin tulisi sisältää vähintään kuvaus esiin nostetuista kysymyksistä, kansallisen yhteyselimen käynnistämästä käsittelystä osa-

puolten avustamiseksi ja siitä, milloin sopimukseen päästiin. Sopimuksen sisällöstä raportoidaan vain siltä osin, mihin osapuolet antavat suostumuksensa.

c) lausunnon, kun yhteisymmärrykseen ei päästä tai kun asianosainen ei ole halukas osallistumaan asian käsittelyyn. Lausunnon tulisi sisältää vähintään kuvaus esiin nostetuista kysymyksistä, perustelut sille, miksi kansallinen yhteyselin katsoi kysymysten vaativan lähempää tarkastelua, ja kuvaus kansallisen yhteyselimen osapuolia avustaakseen käynnistämästä käsittelystä. Kansallinen yhteyselin antaa tarpeen mukaan suosituksia toimintaohjeiden soveltamisesta, ja ne tulisi sisällyttää lausuntoon. Silloin kun se on tarkoituksenmukaista, lausunto voi myös sisältää syyt siihen, miksi yhteisymmärrykseen ei päästy.

Kansallinen yhteyselin ilmoittaa yksittäistapausten käsittelyjen tulokset investointikomitealle ajallaan.

4.

ryhtyy tarvittaviin toimiin liikesalaisuuksien ja muiden tietojen sekä tapaukseen liittyvien muiden sidosryhmien etujen suojaamiseksi. Tavoitteena on helpottaa esiin nostettujen kysymysten ratkaisemista. Kohdan 2 mukaisen käsittelyn aikana huolehditaan käsittelyn luottamuksellisuudesta. Jos osapuolet eivät käsittelyn päätteeksi löydä ratkaisua esille otettuihin kysymyksiin, osapuolet voivat vapaasti tiedottaa ja keskustella asioista. Näkemykset ja tiedot, joita vastapuoli käsittelyn aikana esittää, pysyvät kuitenkin luottamuksellisina, jollei kyseinen osapuoli anna lupaa niiden julkistamiseen tai jollei niiden salaaminen ole kansallisten lakien vastaista.

5.

ryhtyy toimiin muodostaakseen käsityksen sellaisista kysymyksistä, jotka tulevat esiin muissa kuin toimintaohjeet hyväksyneissä maissa. Tällöin yhteyselin noudattaa tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan tässä kuvattuja menettelytapoja.

D. Raportointi

1.

Kukin kansallinen yhteyselin raportoi komitealle vuosittain.

2.

Raportissa tulisi selvittää kansallisen yhteyselimen toimintaa ja sen toiminnan tuloksia sekä toimintaohjeiden soveltamista yksittäistapauksissa.

II Investointikomitea

1.

Komitea ottaa harkittavakseen kansallisten yhteyselinten esittämiä, niiden tehtävien hoitamiseen liittyviä avunpyyntöjä myös silloin, kun toimintaohjeiden tulkinnasta yksittäisissä tilanteissa on epätietoisuutta.

2.

Tehostaakseen toimintaohjeiden vaikuttavuutta ja edistääkseen kansallisten yhteyselinten toiminnallista vastaavuutta komitea

a) tutustuu kansallisten yhteyselinten raportteihin;

b) ottaa tarkasteltavakseen toimintaohjeet hyväksyneen valtion, neuvoa-antavan elimen tai OECD Watch -järjestön esittämiä perusteltuja kannanottoja siitä, täyttääkö jokin tietty kansallinen yhteyselin velvoitteensa yksittäistapausten käsittelyssä;

c) harkitsee selvityksen julkaisemista siinä tapauksessa, että toimintaohjeet hyväksynyt valtio, neuvoa-antava elin tai OECD Watch -järjestö esittää perustellun kannanoton siitä, onko jokin tietty kansallinen yhteyselin tulkinnut toimintaohjeita oikein yksittäistapauksissa;

d) esittää tarvittaessa suosituksia kansallisten yhteyselinten toiminnan ja toimintaohjeiden soveltamisen tehostamiseksi;

e) tekee yhteistyötä kansainvälisten kumppanien kanssa;

f) on yhteydessä muihin kuin toimintaohjeet hyväksyneisiin maihin toimintaohjeissa käsiteltyjen asioiden ja toimintaohjeiden soveltamisen tiimoilta.

3.

Komitea voi kuulla asiantuntijoita ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä kaikissa toimintaohjeiden katta-
missa asioissa. Tällöin komitea päättää sovellettavista menettelytavoista harkintansa mukaan.

4.

Komitea hoitaa tehtävänsä tehokkaasti ja ajallaan.

5.

OECD:n sihteeristö avustaa komiteaa sen tehtävien hoitamisessa. Investointikomitean johdon alaisena ja
järjestön työohjelman ja budjetin puitteissa sihteeristö

a) toimii tietopisteenä kansallisille yhteyselimille kysymyksissä, jotka liittyvät toimintaohjeiden tunnettuo-
den lisäämiseen ja niiden soveltamiseen.

b) kerää ja julkistaa tietoa ajankohtaisista kehityssuuntauksista ja uusista käytännöistä, jotka liittyvät kansal-
listen yhteyselinten tiedotustoimintaan ja toimintaohjeiden soveltamiseen yksittäistapauksissa. Sihteeristö
kehittää yhtenäisiä raportointimalleja, jotka toimivat tukena yksittäistapaukset kattavan ajantasaisen tieto-
kannan perustamisessa ja ylläpidossa. Sihteeristö myös analysoi näitä tapauksia säännöllisesti.

c) edistää vertaisoppimistoimintaa, johon kuuluvat vapaaehtoiset vertaisarvioinnit. Sihteeristö edistää myös
etenkin uusien toimintaohjeisiin sitoutuneiden maiden kansallisten yhteyselinten toimintakyvyn kehittämistä
sekä näille yhteyselimille annettavaa koulutusta toimintaohjeiden toimeenpanomääräyksistä, kuten tunnet-
tuuden lisääminen ja sovittelu- ja välityspalvelujen tarjoaminen;

d) edistää mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä kansallisten yhteyselinten välillä ja

e) tekee toimintaohjeita tunnetuksi asiaan kuuluvilla kansainvälisillä foorumeilla ja tapaamisissa sekä tukee
kansallisia yhteyselimiä ja komiteaa niiden pyrkimyksissä lisätä tietämystä toimintaohjeista sellaisten valti-
oiden keskuudessa, jotka eivät ole hyväksyneet toimintaohjeita.

Monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n toimintaohjeiden toimeenpanoa koskeva selitysosa

1.

Neuvoston päätös merkitsee, että toimintaohjeet hyväksyneet valtiot sitoutuvat edistämään toimintaohjeissa
esitettyjen suositusten soveltamista. Sekä kansallisia yhteyselimiä että investointikomiteaa koskevat menette-
lytapaohjeet on esitetty neuvoston päätöksen liitteenä.

2.

Neuvoston päätöksessä esitetään toimintaohjeet hyväksyneille valtioille toimintaohjeisiin liittyvät, kansallisia
yhteyselimiä koskevat keskeiset velvoitteet, jotka voidaan tiivistää seuraavasti:

- kansallisten yhteyselinten perustaminen (neuvoston päätöksen liitteenä olevan menettelytapaohjeen mu-
kaisesti) ja toimintaohjeisiin liittyvistä palveluista tiedottaminen sidosryhmille
- tarvittavien henkilöstö- ja taloudellisten resurssien myöntäminen
- eri maiden kansallisten yhteyselinten valtuuttaminen tekemään yhteistyötä aina tarvittaessa
- kansalliset yhteyselimet valtuuttaminen tapaamaan säännöllisesti ja raportoimaan komitealle.

3.

Neuvoston päätöksessä määritellään myös komitean toimintaohjeisiin liittyvät velvoitteet, kuten

- tilaisuuksien järjestäminen näkemysten vaihtoa varten toimintaohjeisiin liittyvissä kysymyksissä
- lisäselvitysten antaminen tarpeen mukaan
- tilaisuuksien järjestäminen kansallisten yhteyselinten toimintaa koskevien näkemysten vaihtoa varten
- raportointi OECD:n neuvostolle toimintaohjeisiin liittyvistä kysymyksistä.

4.

Investointikomitea on OECD:n elin, joka vastaa toimintaohjeiden toimivuuden valvonnasta. Sen vastuu ei
rajoitu ainoastaan toimintaohjeisiin vaan käsittää kaikki julistuksen osat (kansallisen tason kohtelua koskevat
asiakirjat, kansainvälisen sijoitustoiminnan kannustimia ja esteitä sekä ristiriitaisia vaatimuksia koskevat
asiakirjat). Komitea pyrkii varmistamaan, että kaikkia julistuksen osia noudatetaan, ne ymmärretään ja että
ne täydentävät toisiaan ja toimivat saumattomasti yhteen.

5.

Vastuullisen liiketoimintatavan kasvava merkitys OECD:n ulkopuolisille maille näkyy neuvoston päätöksessä siten, että siinä varataan mahdollisuus toimia ja tehdä yhteistyötä toimintaohjeisiin liittyvissä kysymyksissä sellaisten maiden kanssa, jotka eivät ole hyväksyneet toimintaohjeita. Mainitun kohdan perusteella komitea voi järjestää erityisiä tapaamisia sellaisten kiinnostuneiden maiden kanssa, jotka eivät ole hyväksyneet toimintaohjeita. Tarkoituksena on lisätä toimintaohjeissa esitettyjen normien ja periaatteiden ja niiden toimeenpanomääräysten tuntemusta. Asiaan kuuluvien OECD:n menettelyjen puitteissa komitea voi myös ottaa nämä maat mukaan erityisiin vastuullista liiketoimintatapaa koskeviin hankkeisiin tai toimintaan sekä kutsua ne kokouksiinsa ja yritysvastuuta käsitteleviin konferensseihin (Corporate Responsibility Roundtables).

6.

Komitea tekee yhteistyötä kansallisten yhteyselimien kanssa osana ennakoivaa toimintaansa ja pyrkii mahdollisuuksien mukaan tekemään yhteistyötä myös neuvoa-antavien elinten, OECD Watch -järjestön ja muiden kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Kansallisille yhteyselimille annetaan tähän liittyvää lisäohjeistusta kohdassa 18.

I Kansallisten yhteyselinten menettelytapaohjetta koskeva selitysosa

7.

Kansallisilla yhteyselimillä on tärkeä rooli toimintaohjeiden profiilin kohottamisessa ja niiden vaikuttavuuden edistämässä. Yritykset vastaavat toimintaohjeiden noudattamisesta päivittäisessä toiminnassaan, mutta myös valtiovalta voi myötävaikuttaa toimintaohjeiden soveltamisen tehokkuuteen. Sen vuoksi valtiot ovat sopineet, että kansallisten yhteyselinten toiminta vaatii tehokasta ohjausta. Tähän kuuluvat säännölliset kokoukset ja investointikomitean harjoittama valvonta.

8.

Monet päätökseen liitetyn menettelytapaohjeen edellyttämät tehtävät ovat ennestään tuttuja ja heijastavat vuosien saatossa saatuja kokemuksia ja laadittuja suosituksia. Kun tehtävät esitetään selkeästi, toimintaohjeiden toimeenpanomekanismin avoimuus lisääntyy. Eri tehtävät on nyt esitetty neljässä menettelytapaohjeiden kansallisia yhteyselimiä koskevassa osiossa: institutionaaliset järjestelyt, tiedotus ja tunnettuuden lisääminen, soveltaminen yksittäistapauksiin ja raportointi.

9.

Näitä neljää osiota edeltää johdanto, jossa määritellään kansallisten yhteyselinten perustehtävä ja ne perusperiaatteet, joiden avulla ”toiminnallisen vastaavuuden” ajatusta pyritään edistämään. Koska valtioilla on päättävältä kansallisten yhteyselinten toiminnan järjestämisessä, yhteyselinten olisi toimittava näkyvästi, julkisesti, avoimesti ja vastuullisesti. Nämä vaatimukset ohjaavat kansallisten yhteyselinten työskentelyä ja helpottavat niiden toiminnan arviointia investointikomiteassa.

Toiminnallisen vastaavuuden perusvaatimukset kansallisten yhteyselinten työskentelyssä

Näkyvyys. Toimintaohjeet hyväksyneet valtiot sopivat päätöksen mukaisesti, että ne perustavat kansallisia yhteyselimiä ja tiedottavat kansallisten yhteyselinten toiminnasta ja toimintaohjeiden soveltamiseen liittyvistä tehtävistä liike-elämän edustajille, työntekijäjärjestöille ja muille sidosryhmille, mukaan lukien kansalaisjärjestöille. Valtioiden tulisi tiedottaa kansallisista yhteyselimistään ja tuoda toimintaohjeita aktiivisesti esille esimerkiksi järjestämällä toimintaohjeita koskevia seminaareja ja tapaamisia. Tapahtumia voidaan järjestää yhteistyössä liike-elämän, työntekijöiden, kansalaisjärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa, vaikkakaan ei välttämättä kaikkien ryhmien kanssa yhtä aikaa.

Julkisuus. Kansallisten yhteyselinten tehokas toiminta edellyttää toimivia yhteyksiä liike-elämän, työntekijöiden, kansalaisjärjestöjen ja suuren yleisön edustajiin. Sähköisestä viestinnästä voi olla tässä apua. Kansallisten yhteyselinten olisi vastattava kaikkiin asiallisiin tiedusteluihin ja sitouduttava käsittelemään myös osapuolten esiin nostamia erityisiä kysymyksiä tehokkaasti ja ripeästi.

Avoimuus. Avoimuus on tärkeää kansallisten yhteyselinten vastuullisen toiminnan ja suuren yleisön luottamuksen saavuttamisen kannalta. Siten yleisenä periaatteena on, että kansallisen yhteyselimen toiminta on avointa. Tästä huolimatta toiminnan tehokkuus edellyttää käsittelyn luottamuksellisuuden asianmukaista takaamista silloin, kun kansallinen yhteyselin tarjoaa palveluksiaan toimintaohjeiden soveltamisessa yksittäistapauksiin. Käsittelyn lopputulos on julkista tietoa, ellei toimintaohjeiden tehokas soveltaminen edellytä salassapitoa.

Vastuullisuus. Toimintaohjeiden aktiivinen esilletuominen ja se, kuinka toimintaohjeilla voidaan myötävaikuttaa yritysten ja ympäröivän yhteiskunnan välisten vaikeiden kysymysten hallintaan, kohdistaa myös suuren yleisön huomion kansallisten yhteyselinten toimintaan. Myös kansanedustuslaitoksilla voisi olla oma roolinsa. Yhteyselinten toimintakertomukset ja säännölliset tapaamiset tarjoavat mahdollisuuden kokemusten vaihtoon ja yhteyselinten ”parhaiden käytäntöjen” kehittämiseen. Myös investointikomitea järjestää tilaisuuksia, joissa voidaan vaihtaa näkemyksiä ja jakaa kokemuksia sekä arvioida kansallisten yhteyselinten toiminnan tehokkuutta.

Institutionaaliset järjestelyt

10. Kansallisen yhteyselimen johdon tulisi nauttia työmarkkinaosapuolten ja muiden sidosryhmien luottamusta ja terävöittää toimintaohjeiden julkista profiilia.

11. Kansallisen yhteyselimen organisointitavasta riippumatta valtiot voivat perustaa usean sidosryhmän edustajista koostuvia neuvoo-antavia tai valvovia elimiä, jotka avustavat kansallisia yhteyselimiä niiden tehtävissä.

12. Kansallisten yhteyselinten odotetaan kokoonpanostaan riippumatta kehittävän ja pitävän yllä suhteita liike-elämän edustajiin, työntekijäjärjestöihin, muihin kansalaisjärjestöihin ja sidosryhmiin.

Tiedotus ja tunnettuuden lisääminen

13. Kansallisten yhteyselinten tiedotustehtävät ja tunnettuuden lisäämiseen tähtäävät toimet ovat tärkeitä toimintaohjeiden profiilin terävöittämisen kannalta.

14. Kansallisten yhteyselinten on lisättävä toimintaohjeiden tunnettuutta ja niiden saatavuutta sähköisesti ja muilla sopivilla tavoilla myös kansallisilla kielillä. Toimintaohjeiden englannin- ja ranskankieliset versiot ovat saatavana OECD:lta, ja yhteyselimiä kehotetaan tarjoamaan linkkejä toimintaohjeita käsittelevään OECD:n verkkosivustoon. Yhteyselimet tiedottavat toimintaohjeista mahdollisuuksien mukaan myös mahdollisille koti- ja ulkomaisille sijoittajille.

15. Kansallisten yhteyselinten tulisi tiedottaa menettelyistä, joita tulisi noudattaa nostettaessa esiin yksittäisiin tapauksiin liittyviä kysymyksiä tai vastattaessa niihin. Sen tulisi tiedottaa myös yksittäisen tapauksen esiin ottamisen yhteydessä tarvittavista tiedoista, yksittäistapauksen käsittelyyn osallistuvia osapuolia koskevista vaatimuksista, kuten salassapito, sekä viitteellisistä aikatauluista, joita kansallinen yhteyselin noudattaa.

16. Pyrkinessään lisäämään toimintaohjeiden tunnettuutta kansalliset yhteyselimet toimivat yhteistyössä eri järjestöjen ja yksilöiden, kuten liike-elämän, työntekijäjärjestöjen, muiden kansalaisjärjestöjen ja muiden kiinnostuneiden osapuolien kanssa. Näillä toimijoilla on suuri rooli toimintaohjeiden tunnettuuden lisäämisessä, ja niiden institutionaaliset verkostot tarjoavat siihen mahdollisuuksia, jotka oikein käytettynä voivat huomattavasti tehostaa kansallisten yhteyselinten työtä.

17.

Toinen kansallisten yhteyselinten perustehtävä on asiallisiin tiedusteluihin vastaaminen. Tässä yhteydessä on erikseen mainittu kolme ryhmää:

i) muut kansalliset yhteyselimet (päätoimen mukaisesti), ii) liike-elämä, työntekijäjärjestöt, muut kansalaisjärjestöt ja suuri yleisö sekä iii) muiden kuin toimintaohjeet hyväksyneiden maiden viranomaiset.

Ennakoiva toiminta

18.

Investointikomitean ennakoivan toimintasuunnitelman mukaisesti kansallisten yhteyselinten tulisi pitää säännöllisesti yhteyttä työmarkkinaosapuoliin ja muihin sidosryhmiin sekä järjestää myös tapaamisia niiden kanssa voidakseen

a) käsitellä vastuulliseen liiketoimintatapaan liittyviä uusia kehityssuuntauksia ja käytäntöjä;

b) tukea yritysten myönteistä panosta taloudellisen, yhteiskunnallisen ja ekologisen kehityksen edistämiseksi;

c) osallistua mahdollisuuksien mukaan yhteistyöhankkeisiin, joiden tavoitteena on tunnistaa haitallisten vaikutusten riskit tiettyjen tuotteiden, alueiden, toimialojen tai tuotannonalojen yhteydessä ja reagoida niihin.

Vertaisoppiminen

19.

Sen lisäksi, että kansalliset yhteyselimet osallistuvat komitean työhön toimintaohjeiden vaikuttavuuden lisäämiseksi, ne ryhtyvät yhteiseen vertaisoppimistoimintaan. Yhteyselimiä kehoitetaan toteuttamaan etenkin horisontaalisia temaattisia vertaisarviointeja ja vapaaehtoisia kansallisten yhteyselinten vertaisarvioita. Vertaisoppiminen voidaan toteuttaa OECD:ssä järjestetyissä tapaamisissa tai kansallisten yhteyselinten välisenä suorana yhteistyönä. Toimintaohjeiden soveltaminen yksittäistapauksiin

20.

Kansallisten yhteyselinten tulisi auttaa sellaisten kysymysten ratkaisemisessa, jotka liittyvät toimintaohjeiden soveltamiseen yksittäisissä tilanteissa. Tässä menettelyohjeen osassa ohjeistetaan, miten kansallisten yhteyselinten tulisi käsitellä tällaiset tapaukset.

21.

Yksittäisten tapausten käsittelyn tehokkuus riippuu siitä, toimivatko kaikki käsittelyn osapuolet vilpittömässä mielessä. Tässä yhteydessä vilpittömässä mielessä toimimisella tarkoitetaan sitä, että osapuolet antavat vastaukset ajallaan, säilyttävät luottamuksellisuuden tarpeen mukaan, pidättyvät vääristelemästä prosessia ja uhkailemasta käsittelyn osapuolia tai ryhtymästä kostotoimenpiteisiin heitä vastaan sekä osallistuvat käsitteilyyn vilpittömästi tavoitteenaan löytää toimintaohjeiden mukainen ratkaisu esiin nostettuihin kysymyksiin. Yksittäisten tapausten käsittelyä ohjaavat periaatteet

22.

Toiminnallisen vastaavuuden peruseriaatteita toiminnassaan noudattaen kansallisten yhteyselinten tulisi käsitellä yksittäiset tapaukset tavalla, joka on:

Puolueeton. Kansallisten yhteyselinten tulisi varmistaa puolueettomuus yksittäistapausten ratkaisemisessa.

Ennakoitavissa oleva. Kansallisten yhteyselinten tulisi varmistaa ennakoitavuus tarjoamalla selkeää ja julkista tietoa roolistaan yksittäistapausten ratkaisemisessa, mukaan lukien palvelujen tarjoaminen, tapausten käsittelyprosessin vaiheet ja viitteelliset aikataulut sekä yhteyselimen mahdollinen rooli osapuolten tekemien sopimusten soveltamisen valvonnassa.

Oikeudenmukainen. Kansallisten yhteyselinten tulisi varmistaa, että osapuolet voivat osallistua prosessiin tasavertaisina ja oikeudenmukaisilla ehdoilla esimerkiksi tarjoamalla kohtuullisesti käyttöön käsittelyn kannalta olennaisia tietolähteitä.

Yhdenmukainen toimintaohjeiden kanssa. Kansallisten yhteyselinten tulisi toimia toimintaohjeiden periaatteiden ja normien mukaisesti.

Kansallisten yhteyselinten välinen yhteistyö yksittäistapausten käsittelyssä

23.

Yleensä asiat käsittelee sen maan kansallinen yhteyselimen, missä ne tulevat esille. Toimintaohjeet hyväksyneiden maiden kesken kysymykset käsitellään ensin kansallisella tasolla ja sen jälkeen tarpeen mukaan kahdenvälisellä tasolla. Isäntämaan kansallisen yhteyselimen tulisi konsultoida kotimaan kansallista yhteyselintä auttaessaan osapuolia ratkaisemaan esiin nousseita kysymyksiä. Kotimaan kansallisen yhteyselimen tulisi pyrkiä vastaamaan isäntämaan avunpyyntöihin ripeästi tarjoamalla tarkoituksenmukaista apua.

24.

Kun esiin tulee kysymyksiä, jotka liittyvät yritykseen toimintaan useissa toimintaohjeet hyväksyneissä valtioissa tai eri valtioissa sijaitsevan yhtiön, yhteisyrityksen tai muussa vastaavassa muodossa toimivan konsernin toimintaan, kansallisten yhteyselinten tulisi konsultoida toisiaan sen päättämiseksi, mikä niistä ottaa johdon osapuolien avustamisessa. Kansalliset yhteyselimet voivat pyytää apua investointikomitean puheenjohtajalta tämän päätöksen tekemisessä. Johtavan kansallisen yhteyselimen tulisi kuulla muita kansallisia yhteyselimiä, joiden tulisi tarjota tarkoituksenmukaista apua johtavan yhteyselimen sitä pyytäessä. Jos osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen, johtavan kansallisen yhteyselimen tulisi tehdä lopullinen päätös muita kansallisia yhteyselimiä kuultuaan.

Alustava arviointi

25.

Arvioidessaan, edellyttääkö esille otettu kysymys lähempää tarkastelua, kansallisen yhteyselimen tulisi päättää, onko asia esitetty vilpittömässä mielessä ja onko se merkityksellinen toimintaohjeiden soveltamisen kannalta. Tällöin yhteyselimen tulee ottaa huomioon seuraavat seikat:

- kuka on osapuolena ja mitkä ovat sen edut kyseisessä asiassa
- onko asia todellinen ja perusteltu
- näyttääkö yrityksen toiminnan ja esiin nostetun asian välillä olevan yhteyttä
- liittyvätkö sovellettava lainsäädäntö ja menettelytavat, mukaan lukien oikeuden päätökset, asiaan
- miten vastaavia kysymyksiä on käsitelty tai käsitellään muissa kotimaisissa tai kansainvälisissä elimissä
- palvelisiko yksittäisen tapauksen käsittely toimintaohjeiden tarkoitusta ja tehokasta soveltamista.

26.

Kun kansallinen yhteyselimen arvioi muiden kotimaisten tai kansainvälisten elinten suorittaman vastaavien kysymysten rinnakkaisen käsittelyn merkitystä yksittäisen tapauksen käsittelyn kannalta, sen ei tule tehdä päätöstä lisäkäsittelyn tarpeettomuudesta ainoastaan sillä perustella, että rinnakkaisia käsittelyjä on käyty, niitä on meneillään tai ne ovat osapuolien käytettävissä. Kansallisen yhteyselimen tulisi arvioida, vaikuttaisiko sen tarjoama palvelu myönteisesti esiin tuotujen kysymysten ratkaisemisessa. Yhteyselimen tulisi myös arvioida sitä, aiheuttaako palvelun tarjoaminen vakavaa haittaa käsittelyn osapuolille tai halventaako se oikeutta. Kansallinen yhteyselimen voi ottaa tässä arvioinnissa huomioon muiden kansallisten yhteyselinten käytännöt ja mahdollisuuksien mukaan konsultoida elimiä, joissa rinnakkainen käsittely on meneillään tai joissa asia voitaisiin käsitellä. Osapuolten tulisi myös avustaa kansallista yhteyselintä tässä harkinnassa toimittamalla tietoa rinnakkaisista käsittelyistä.

27.

Alustavan arvioinnin jälkeen kansallinen yhteyselimen antaa vastauksen asianomaisille. Jos kansallinen yhteyselimen päättää, ettei asia edellytä lisäselvityksiä, se ilmoittaa osapuolille päätöksensä perustelut.

Osapuolten avustaminen

28.

Jos kysymys edellyttää lisäselvityksiä, kansallinen yhteyselin käy lisäkeskusteluja asiasta osapuolten kanssa ja tarjoaa palvelujaan epävirallisesti helpottaakseen ratkaisun löytämistä. Yhteyselin voi tarvittaessa noudattaa kohdissa C 2a – C 2d esitettyä menettelyä. Tähän voi kuulua lausuntojen pyytäminen asianomaisilta viranomaisilta sekä liike-elämän, työntekijäjärjestöjen tai muiden kansalaisjärjestöjen edustajien ja asiantuntijoiden kuuleminen.

Neuvottelut muiden maiden yhteyselinten kanssa ja toimintaohjeiden tulkintaa koskevien neuvojen pyytäminen voivat myös osaltaan auttaa ratkaisemaan asian.

29.

Palveluja tarjotessaan kansallinen yhteyselin voi käsiteltävän asian sitä edellyttäessä tarjota yhteisymmärrystä edistäviä sovitteluratkaisuja, kuten sovittelu- ja välityspalveluja, tai myötävaikuttaa niiden käyttöön asian käsittelyssä. Sovittelu- ja välitysmenettelyjen yleisen käytännön mukaisesti näitä menettelytapoja sovelletaan vain osapuolten suostumuksella, ja osapuolten tulee sitoutua osallistumaan menettelyyn vilpittömässä mielessä.

30.

Palveluja tarjotessaan kansalliset yhteyselimet voivat ryhtyä toimiin osapuolten henkilöllisyyden suojaamiseksi siinä tapauksessa, että on vahvat perusteet uskoa, että tietojen julkistaminen olisi vahingollista yhdelle tai useammalle osapuolelle. Tämä voi käsittää myös tilanteet, joissa saattaa olla tarvetta salata käsittelyyn osallisesta yrityksestä tulevan osapuolen tai osapuolten henkilöllisyys.

Käsittelyn päättäminen

31.

Kansallisten yhteyselinten tulisi aina julkistaa yksittäisen tapauksen käsittelyn tulokset menettelytapaohjeiden kohtien C 3 ja C 4 mukaisesti.

32.

Jos kansallinen yhteyselin päättää alustavan arvion suoritettuaan, että yksittäisessä tapauksessa esiin nostetut kysymykset eivät edellytä lisäselvitystä, se antaa julkisen lausunnon kuultuaan ensin asian osapuolia ja otettuaan huomioon tarpeen säilyttää arkaluontoisten liiketoimintaan liittyvien ja muiden tietojen luottamuksellisuus. Jos kansallinen yhteyselin on alustavan arvioinnin tulosten perusteella sitä mieltä, että olisi epäoikeudenmukaista nimetä päätöksessä julkisesti asian osapuoli, se voi muotoilla lausunnon siten, että osapuolen henkilöllisyys salataan.

33.

Kansallinen yhteyselin voi myös julkistaa päätöksensä siitä, että esiin tuodut kysymykset vaativat lisäselvitystä ja yhteyselin tarjoaa palvelujaan osapuolille.

34.

Jos osapuolet pääsevät sopimukseen esiin nostetuista kysymyksistä, niiden välisessä sopimuksessa tulisi käsitellä sitä, miten ja missä laajuudessa sopimuksen sisältö asetetaan julkisesti saataville. Kansallinen yhteyselin julkistaa osapuolia kuultuaan raportin käsittelyn tuloksista. Osapuolet voivat myös sopia hakevansa kansallisen yhteyselimen tukea sopimuksen soveltamisen seurannassa, ja kansallinen yhteyselin voi tarjota tukea osapuolten ja yhteyselimen sopimin ehdoin.

35.

Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen esiin tuoduista kysymyksistä tai jos kansallinen yhteyselin havaitsee, että yksi tai useampi tapauksen osapuolista ei ole halukas osallistumaan käsittelyyn vilpittömin mielin, yhteyselin antaa lausunnon ja tarvittaessa suosituksia toimintaohjeiden soveltamisesta. Tällä menettelyllä tehdään selväksi, että kansallinen yhteyselin antaa lausunnon silloinkin, kun se on sitä mieltä, ettei erityiselle suosi-

tukselle ole tarvetta. Lausunnossa tulisi yksilöidä asian osapuolet, esiin tuodut kysymykset, päivämäärä jolloin kysymykset tuotiin kansallisen yhteyselimen tietoon, yhteyselimen antamat suositukset sekä yhteyselimen tarpeelliseksi katsomat huomiot syistä, joiden takia käsittelyssä ei päästy sopimukseen.

36.

Kansallisen yhteyselimen tulisi antaa osapuolille mahdollisuus kommentoida lausuntoluonnosta. Lausunnon antaa kuitenkin kansallinen yhteyselin, jolla on päätösvalta sen suhteen, tekeekö se lausuntoluonnokseen muutoksia osapuolten kommenttien perusteella. Jos yhteyselin antaa osapuolille suosituksia, tietyissä tilanteissa saattaa olla tarkoituksenmukaista, että yhteyselin seuraa osapuolten reagointia suosituksiin. Jos kansallinen yhteyselin katsoo tarpeelliseksi seurata suosituksiin reagointia, seuranta-aikataulu tulisi esittää yhteyselimen lausunnossa.

37.

Kansallisten yhteyselinten julkistamat lausunnot ja raportit käsittelyjen tuloksista saattavat olla hyödyksi hallitusten ohjelmien ja politiikkojen hallinnoinnissa. Poliitiikan yhtenäisyyden edistämisen vuoksi kansallisia yhteyselimiä kehoitetaan tiedottamaan valtion virastoille lausunnoistaan ja raporteistaan, kun niiden tiedetään olevan merkityksellisiä tietyin viraston politiikan ja ohjelmien kannalta. Tämä suositus ei muuta toimintaohjeiden vapaaehtoisuuteen perustuvaa luonnetta.

Avoimuus ja luottamuksellisuus

38.

Avoimuuden katsotaan olevan peruseriaate kansallisten yhteyselinten kanssakäymisessä suuren yleisön kanssa (ks. edellä ”Perusvaatimukset”, kohta 9). Menettelytapaohjeiden kohdassa C 4 todetaan kuitenkin, että on tilanteita, joissa luottamuksellisuuden säilyttäminen on tärkeää. Yhteyselin ryhtyy tarvittaviin toimiin liiketoimintaan liittyvien arkaluonteisten tietojen suojelemiseksi. Samoin muut tiedot, kuten käsittelyyn osallistuneiden henkilöllisyys, tulisi pitää salassa toimintaohjeiden tehokkaan soveltamisen edistämiseksi. Käsittelyyn katsotaan kuuluvan myös osapuolten esittämät tosiasiat ja näkökohdat. Silti on tärkeää löytää tasapaino avoimuuden ja salassapidon välillä, jotta voidaan vahvistaa luottamusta toimintaohjeiden mukaisiin menettelytapoihin ja edistää niiden tehokasta soveltamista. Vaikka kohdassa C 4 siis yleisellä tasolla todetaan, että soveltamiskysymyksiin liittyvä käsittely on yleensä salainen, lopputulos on yleensä julkinen.

Muissa kuin toimintaohjeet hyväksyneissä valtioissa esiin nousevat kysymykset

39.

Kuten luvun ”Käsitteet ja periaatteet” kohdassa 2 todetaan, yrityksiä kehoitetaan noudattamaan toimintaohjeita kaikkialla, missä niillä on toimintaa, ja ottamaan huomioon kunkin isäntämaan erityispiirteet.

- Jos toimintaohjeita koskevia kysymyksiä nousee esiin jossakin muussa kuin toimintaohjeet hyväksyneessä valtiossa, kotimaan kansallinen yhteyselin pyrkii muodostamaan käsityksen näistä kysymyksistä. Vaikka aina ei välttämättä ole mahdollista saada kaikkia asiaan liittyviä tietoja tai saattaa kaikkia osapuolia yhteen, kansallinen yhteyselin voi silti tehdä tiedusteluja ja muita selvityksiä. Esimerkkejä tällaisista toimista ovat yhteyden ottaminen yrityksen johtoon kotimaassa ja mahdollisuuksien mukaan lähetystöihin ja viranomaisiin kyseisessä maassa.
- Ristiriitaisuudet isäntämaan lakien, asetusten, sääntöjen ja politiikan kanssa saattavat eräissä yksittäistapauksissa vaikeuttaa toimintaohjeiden soveltamista muissa kuin ne hyväksyneissä valtioissa. Kuten yleisperiaatteita koskevan luvun selitysosassa todettiin, vaikka toimintaohjeiden suositukset menevät usein pidemmälle kuin varsinainen lainsäädäntö, niiden tarkoituksena ei ole asettaa yritystä tilanteeseen, jossa siihen kohdistuu ristiriitaisia vaatimuksia.
- Osapuolille on kerrottava toimintaohjeiden soveltamiseen liittyvistä rajoituksista maissa, jotka eivät kuulu toimintaohjeet hyväksyneiden maiden piiriin.
- Muissa kuin toimintaohjeet hyväksyneissä maissa esiin tulleita toimintaohjeisiin liittyviä kysymyksiä voitaisiin käsitellä myös kansallisten yhteyselinten kokouksissa, jolloin voitaisiin kerätä asiantuntemusta näissä maissa esiin nousseiden kysymysten käsittelystä.

Viitteellinen aikataulu

40.

Yksittäisen tapauksen käsittelyprosessiin kuuluu kolme eri vaihetta:

1.

Alustava arviointi ja päätös siitä, tarjotaanko palveluja osapuolien avustamiseksi:

Kansallisen yhteyselimen tulisi pyrkiä tekemään alustava arviointi kolmen kuukauden kuluessa, vaikka lisäaika saattaa olla tarpeen, jotta voidaan kerätä perustellun päätöksen tekemiseen tarvittavat tiedot.

2.

Osapuolten avustaminen esiin tuotujen kysymysten ratkaisemisessa:

Jos kansallinen yhteyselimen päättää tarjota palvelujaan, sen tulisi pyrkiä auttamaan kysymysten ratkaisussa ripeästi. Kansallinen yhteyselimen ottaa huomioon, että asiassa edistyminen hyödyntämällä kansallisen elimen tarjoamia palveluja, kuten sovittelu ja välitys, riippuu pohjimmiltaan asian osapuolista. Kuultuaan osapuolia yhteyselimen määrittää kohtuullisen aikataulun osapuolten välisille keskusteluille kysymysten ratkaisemiseksi. Jos osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen tämän ajan puitteissa, kansallisen yhteyselimen tulisi kuulla osapuolia siitä, onko avustamisen jatkamisesta osapuolille hyötyä. Jos yhteyselimen tulee siihen johtopäätökseen, että prosessin jatkaminen ei todennäköisesti tuota tuloksia, sen tulisi päättää prosessi ja aloittaa lausunnon valmistelu.

3.

Käsittelyn päättäminen:

Kansallisen yhteyselimen tulisi antaa lausunto tai raportti kolmen kuukauden sisällä käsittelyn päättymisestä.

41.

Yleisenä periaatteena on, että kansallisen yhteyselimen tulisi pyrkiä saattamaan prosessi loppuun 12 kuukauden kuluessa siitä, kun sille on ilmoitettu yksittäistapauksesta. Tässä huomioidaan, että aikataulua saatetaan olosuhteiden vaatiessa joutua pidentämään, esimerkiksi silloin kun kysymykset ovat nousseet esiin maassa, joka ei ole hyväksynyt toimintaohjeita. Investointikomitealle raportoiminen

42.

Raportointi on kansallisten yhteyselinten tärkeä vastuualue, joka auttaa myös rakentamaan tieto- ja osaamis- pohjaa toimintaohjeiden vaikuttavuuden edistämiseksi. Näin ollen kansalliset yhteyselimet raportoivat investointikomitealle OECD:n toimintaohjeiden vuosikatsausta varten kaikki osapuolten esiin nostamat yksittäistapaukset, myös ne tapaukset, joiden alustava arviointi on meneillään, joissa yhteyselimen on tarjonnut palvelujaan ja keskustelut ovat käynnissä ja joissa kansallinen yhteyselimen on päättänyt alustavan arvioinnin jälkeen olla tarjoamatta palvelujaan. Yksittäistapauksia koskevista ratkaisuista raportoidessaan yhteyselimet noudattavat kohdassa C 4 esitettyjä avoimuus- ja salassapitoperiaatteita.

II Investointikomitean menettelytapaohjetta koskeva selitysosa

43.

Neuvoston päätökseen liittyvä menettelytapaohje sisältää komitean työskentelyä koskevia lisäohjeita, jotka liittyvät muun muassa

- tehtävien suorittamiseen tehokkaasti ja ajallaan
- kansallisten yhteyselinten esittämien pyyntöjen käsittelyyn
- tilaisuuksien järjestämiseen kansallisten yhteyselinten toimintaa koskevaa näkemysten vaihtoa varten
- kansainvälisten kumppaneiden ja asiantuntijoiden konsultointimahdollisuuden tarjoamiseen.

44.

Toimintaohjeiden vapaaehtoisuus estää komiteaa toimimasta juridisena tai puolijuridisena elimenä. Myöskään kansallisten yhteyselinten tutkimusten tuloksia ja yhteyselinten lausuntoja ei pidä kyseenalaistaa ve-

toamalla komiteaan (ellei kysymys ole toimintaohjeiden tulkinnasta). Päätöksessä todetaan, että komitean ei pidä arvioida yksittäisten yritysten toimintaa.

45.

Komitea ottaa käsiteltäväkseen kansallisten yhteyselinten esittämiä avunpyyntöjä myös silloin, kun ne koskevat toimintaohjeiden tulkintaa yksittäistapauksissa. Tämä kohta heijastaa neuvoston päätökseen sisältyvän menettelytapaohjeen kansallisiin yhteyselimiin liittyvän kohdan C 2c sisältöä. Tässä kohdassa yhteyselimiä kehoitetaan pyytämään neuvoa komitealta, jos niillä on epätietoisuutta toimintaohjeiden tulkinnasta tietyissä yksittäistapauksissa.

46.

Kansallisten yhteyselinten toimintaa käsitellessään komitea voi tarvittaessa antaa suosituksia niiden toiminnan kehittämiseksi myös toimintaohjeiden tehokkaaseen soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä.

47.

Komitea ottaa myös käsiteltäväkseen toimintaohjeet hyväksyneen valtion, neuvoa-antavan elimen tai OECD Watch -järjestön esittämän perustellun ilmoituksen siitä, että tietty kansallinen yhteyselin ei ole täyttänyt velvoitteitaan soveltaessaan toimintaohjeita yksittäisissä tapauksissa. Tämä kohta täydentää menettelytapaohjeen osaa, jossa käsitellään kansallisten yhteyselinten raportointia omasta toiminnastaan.

48.

Toimintaohjeiden suositusten merkityksen täsmentäminen monenkeskisellä tasolla on komitean tärkeimpiä vastuualueita. Tavoitteena on varmistaa, että toimintaohjeiden suositusten merkitys ei vaihtele maasta toiseen. Komitea ottaa myös harkittavakseen toimintaohjeet hyväksyneen valtion, neuvoa-antavan elimen tai OECD Watchin esittämän perustellun kannanoton siitä, onko tietty kansallisen yhteyselimen tulkinta toimintaohjeista yhdenmukainen komitean tulkinnan kanssa.

49.

Ottaakseen muut kuin toimintaohjeet hyväksyneet maat mukaan toimintaohjeiden kattamien asioiden käsitteilyyn komitea voi kutsua näitä maita kokouksiinsa, vuosittaisiin yritys vastuuta käsitteleviin konferensseihin (Roundtables on Corporate Responsibility) sekä tapaamisiin, jotka koskevat tiettyjä vastuullista liiketoimintatapaa käsitteleviä hankkeita.

50.

Komitea voi halutessaan myös kuulla asiantuntijoita laaja-alaisten kysymysten (kuten lapsityövoima ja ihmisoikeudet) tai erilliskysymysten käsittelyn ja niistä raportoinnin yhteydessä tai menettelytapojen tehostamiseksi. Tällöin komitea voi kääntyä OECD:n asiantuntijoiden, kansainvälisten järjestöjen, neuvoa-antavien elinten, kansalaisjärjestöjen, tutkijoiden tai muiden puoleen. Asiantuntijoiden kuuleminen ei tarkoita, että tämän pohjalta muodostettaisiin yksittäistapausten ratkaisemiseen tarkoitettu elin.

TALOUDELLISEN YHTEISTYÖN JA KEHITYKSEN JÄRJESTÖ OECD

OECD on ainutlaatuinen foorumi, jossa hallitukset käsittelevät yhdessä globalisaatioon liittyviä taloudellisia, yhteiskunnallisia ja ekologisia haasteita. OECD myös johtaa toimia, joiden tarkoituksena on auttaa hallituksia ymmärtämään ja kohtaamaan uusia kehityssuuntauksia ja huolenaiheita kuten hyvään hallintotapaan, tietotalouteen ja väestön ikääntymiseen liittyviä haasteita. OECD tarjoaa ympäristön, jossa hallitukset voivat vertailla kokemuksiaan eri alojen politiikasta, etsiä vastauksia yhteisiin ongelmiin, jakaa hyviä käytäntöjä ja sovittaa yhteen kansallisia ja kansainvälisiä politiikkoja.

OECD:n jäsenmaat ovat Australia, Itävalta, Belgia, Kanada, Chile, Tšekki, Tanska, Viro, Suomi, Ranska, Saksa, Kreikka, Unkari, Islanti, Irlanti, Israel, Italia, Japani, Korea, Luxemburg, Meksiko, Alankomaat, Uusi-Seelanti, Norja, Puola, Portugali, Slovakia, Slovenia, Espanja, Ruotsi, Sveitsi, Turkki, Yhdistynyt kuningaskunta ja Yhdysvallat. Euroopan Unioni osallistuu OECD:n työhön.

OECD Publishing vastaa järjestön kokoamien tilastojen, sen laatimien talous-, yhteiskunta- ja ympäristötutkimusten sekä sen jäsenten hyväksymien sopimusten, ohjeiden ja standardien levityksestä.

OECD PUBLISHING, 2, rue André-Pascal, 75775 PARIS CEDEX 16 (20 2011 10 1 P) ISBN 978-92-64-11528-6 – No. 58231 2011

Julkaisun viitetiedot:

OECD (2011), OECD Guidelines for Multinational Enterprises, OECD Publishing.

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en> Tämä julkaisu on saatavilla OECD:n iLibrary -kirjastossa, johon kerätään kaikki OECD:n kirjat, julkaisut ja tilastolliset tietokannat. Vieraille osoitteessa www.oecd-ilibrary.org tai ota yhteyttä saadaksesi lisätietoja.

ISBN 978-92-64-11528-6

20 2011 10 1 P